

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANA BİLİM DALI

İDARİ YARGILAMA USUL HUKUKUNDA TEMYİZ

MASTER TEZİ

144809

Hazırlayan

Mehmet Emin AKGÜL

144809

Tez Danışmanı

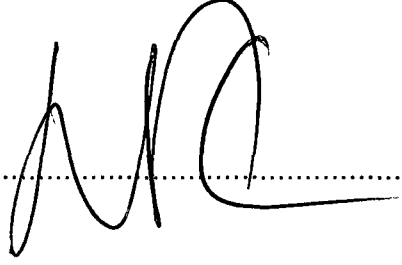
Doç. Dr. E. Ethem ATAY

Ankara-2004

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne

Mehmet Emin AKGÜL'e ait " İdari Yargılama Usul Hukukunda Temyiz " adlı
çalışma Jürimiz tarafında Kamu Hukuku Ana Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ
olarak kabul ..*edilmiştir*.....

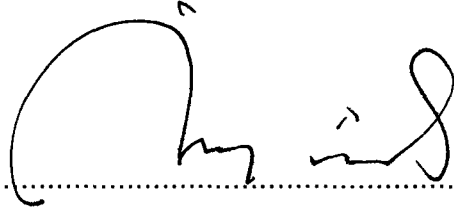
Başkan.....

Üye.....

Üye.....

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR

GİRİŞ	1
-------	---

I. BÖLÜM

TEMYİZ KANUN YOLUNUN TARİHÇESİ VE DÜNYADAKİ ÖRNEKLERİ

1. İdari Yargıda Temyiz Kanun Yolunun Tarihçesi	4
A. İslam Hukukunda Temyiz	4
a. Hükmün Hukuka Aykırı Olması	6
b. İhtisas Yokluğu	7
c. Hüküm Sebeplerinde Sakatlık	7
d. Hakimin Töhmüt Altında Davranması	7
B. Tanzimat Öncesi Osmanlı Hukukunda Temyiz	7
a. Divan-ı Hümayun	8
b. İkinci Divanı	9
C. Tanzimat Sonrası İdari Yargıda Temyiz	9
D. Cumhuriyet Dönemi Danıştay	12
2. Karşılaştırmalı Hukukda İdari Yargılama Usulünde Temyiz	14
A. İngiltere Örneği	14
B. Fransa Örneği	20
C. Almanya Örneği	22

II. BÖLÜM

KANUN YOLLARI VE TEMYİZ

1. Kanun Yolları Tanımı ve Amacı	25
A. Kanun Yolu Çeşitleri	28

B. Olağan Kanun Yolları	29
C. Olağanüstü Kanun Yolları	29
2. Temyizin Konusu ve Niteliği	31
A. Kararları Temyize Konu Yargı Yerleri	34
B. Temyiz Edilebilecek Kararlar	38
a. İdari Merci Tecavüzü	45
b. Ehliyet	47
c. Süre Aşımı	48
d. Kesin ve Yürütülmesi Gereken İşlem	50
e. Dava Dilekçesinin Düzenlenmesindeki Sakatlıklar	52
C. Temyiz Edilemeyecek Kararlar	53
D. Temyiz Yerleri	55

III. BÖLÜM

TEMYİZ BAŞVURUSU VE NEDENLERİ

1. Temyiz Usulü	57
A. Temyiz Süresi	57
B. Temyiz Talebinde Bulunacak Taraflar	60
C. Temyiz Talebinde Usul	66
2. Temyiz Sebepleri	74
A. Görev ve Yetki Dışında Bir İşe Bakılmış Olması	75
a. Görev ve Yetki Yönünden Yargı Yerleri Arasında Ortaya Çıkan Durumlar	78
b. İdari Yargı Düzeni İçinde Görev ve Yetki Yönünden Ortaya Çıkan Durumlar	79

B. Hukuka Aykırı Karar Verilmiş Olması	82
a. Maddi Olayın Tespitinde Hata	85
b. Olayın Nitelendirilmesinde Hata	86
C. Usul Hükümlerine Uyulmaması	88
a. Yargı Yerlerinde Sav ve Savunma	89
b. Yargı Kararlarının Gerekçeli Olması	93
c. Yargı Yerlerinin Toplanma ve Karar Yeter Sayısı	95

IV. BÖLÜM

TEMYİZ YARGILAMASI VE SONUÇLARI

1. Temyiz İncelemesi	99
A. Temyiz İncelemesinde Hakimin Çekinme veya Reddi	99
B. Temyiz İncelemesinin Dosya Üzerinden Yapılması	100
C. Temyiz İncelemesinin Duruşmalı Yapılması	100
D. Dosya ve Kararın İncelenmesi	101
a. Onama Kararı	103
b. Düzeltilerek Onama Kararı	103
c. Kısmen Bozma Kısmen Onama Kararı	104
d. Bozma Kararı	104
2. Temyizin Sonuçları	105
A. Temyiz Kararı Üzerine İlk Derece Mahkemesince Yapılacak İşlem	105
a. İlk Derece Mahkemesinin Bozma Kararına Uyması	106
b. İlk Derece Mahkemesinin Israr Kararı	107
3. Temyiz Yargılamasında Yürütmenin Durdurulması	112
4. Kanun Yararına Temyiz	115

SONUÇ	119
KAYNAKÇA	122
ÖZET	
ABSTRACT	

KISALTMALAR

a.g.e.	Adı Geçen Eser
a.g.m.	Adı Geçen Makale
AlHM.	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AlHS.	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AYİM.	Askeri Yüksek İdare Mahkemesi
CMUK.	Ceza Muhakemeleri Usûl Kanunu
D.	Daire
E.	Esas
HUMK.	Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
İd.D.D.Gnl.Krl.	İdari Dava Daireleri Genel Kurulu
İYUK.	İdari Yargılama Usûl Kanunu
K.	Karar
md.	Madde
s.	Sayfa
T.	Tarih

ÖNSÖZ

Ülkemizde adli ve idari yargı ayrımı mevcuttur. Bu ayrımın nedeni Osmanlı İmparatorluğu'nun çağdaşlaşmak ya da Batıyı yakalama çabalarına kadar geri götürülebilir. Bu süreçte örnek olarak alınan Fransız sistemi ve bu sistemin özünü oluşturan idari sistem beraberinde bu sistemin dahil olduğu uyuşmazlıklarında çözüldüğü ayrı bir yargı düzeni yaratmıştır. Bu oluşum Osmanlı İmparatorluğu tarafından da benimsenmiş ve zaman zaman şekil ve anlam değişse de, genç Cumhuriyete devredilmiş ve gelişmelerle günümüze kadar gelmiştir. İdari sistemle ilgili uygulamaların çözüm yeri olan idari yargı sistemi ise zaman zaman bu ayrıma sahip olmayanlar tarafından hukuksallık ve yönetenlere sağlanan güvence açısından eleştirilere uğrasa da varlığını geliştirerek devam ettirmiş toplum hayatına getirdiği düzenleme ile de dikkat çekmiştir. Bu sistemin sorunlarının çözüm yeri olan idari yargı düzeninde günümüzün gelişen hukuk ve insan hakları anlayışının güvencesi olarak kanun yolları, kanun ile düzenlenmiş ve uygulanmaktadır. Bunların içerisinde en önemli yeri ise temyiz kanun yolu oluşturmakta, ilk derece idari yargı yerlerinin verdiği yargısal kararların hukuksal denetimi temyiz ile sağlanmakta ve anayasada devletin niteliği olarak belirtilen hukuk devleti olmanın gereği bu şekilde yerine getirilmektedir.

Bu çalışmada temyiz konusu ve işleyişi ile ilgili düzenlemeler incelenmiş ve konu ile ilgili mahkeme kararları sunularak idari yargının temyiz ile ilgili temel ilkeleri ortaya konmuştur.

Günümüze kadar idari yargı alanında yapılan çalışmalarda doğrudan inceleme alanı olmamış bu konunun seçiminde ve yaptığım çalışmaları yönlendirerek bugün ki hale gelmesinde büyük katkıları olan ve desteğini devamlı hissettiğim değerli hocam Doç. Dr. Sayın E. Ethem ATAY'a saygılarımı sunarım.

GİRİŞ

Kamu ve özel hukuk ayrımı toplum yaşamımızın düzenlenmesi açısından önem taşıyan iki unsurdur. Bu unsurlardan kamu hukuku ele alındığında devlet ve vatandaş karşı karşıya gelmektedir. Hukuk devleti açısından konuya bakmadan önce, Cumhuriyetin ilk yıllarında hukuku amme açıklamasında ferdin devlete itaate mecbur olduğu; devletin ise, tespit ettiği hukuk kaidelerini vatandaşına uyguladığı vatandaşın da buna uymakla yükümlü olduğunu belirtilmektedir. Böylece devleti bir hukuk kaidesine uymaya zorlayacak bir kuvvetin olmadığından bahsedilerek devlete ve kişiye uygulanacak hukuk kaidelerinin ayrı olması gerekliliği ¹ sonucuna ulaşılmıştır. Kamu hukuku alanında güçlü ve uygulayıcı olan devletin eylem ve işlemlerinde hukuka bağlı hareket etmesi ve bu hususun bağımsız fakat bu alanın uzmanı olan bir yargı sistemi tarafından denetimi ve bu alanın geliştirilmesi ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. İdari yargı, Türkiye Cumhuriyeti devletinin Osmanlı ile başlayan yenileşme ve uygarlığı yakalama çabasında yürütme erkini elinde bulunduranların hukuka uygun hareket etmelerini sağlamada en büyük güvence olmuştur. İdare kavramı anayasadaki tanımıyla bir görev ve yetki olarak karşımıza çıkmaktadır. İdare yükümlülüklerini yerine getirmek ve kamu hizmetlerini ifa etmek için hukuk düzeninde işlemler yapar. Anayasa Mahkemesi bir kararında idari işlemi; "bir kamu kurumunun kamu hizmetleri ile veya bu hizmetlerin yürütülmesi ile ilgili kararları, idari nitelik taşıyan kararlardır" şeklinde tanımlamıştır². Bu şekilde tanımlanan işlemlerin hukuka uygunluk denetimi ise, idari yargının görev alanına girmektedir.

¹ADİL Musliheddin, *Mukayeseli Hukuku İdare*, Birinci Cilt, Güneş Matbaası, İstanbul, 1933, s.8

² ÖZGÜLDÜR Serdar, "Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Kararları Işığında İdari İşlem-İdari Eylem Kavramları ve İdari İşlemin Yargısal Denetiminde Anayasal ve Yasal Sınırlar", AYİM. Dergisi, Sayı:19, Kitap:1, Ankara, 2004, s.25

Bu açıdan idari yargı sistemi içine bakıldığında ise bu alandaki yazılı kaynakların, düzenlemelerin, mahkeme uygulamalarının bir bütünlük arz ederek yargı sisteminin ihdasından umulan amaç olan hukuk devletinin gerekleri sağlanırken sistem içinde kontrol derecesi olarak temyiz müessesesi ortaya çıkmaktadır. Temyiz aslında bu kontrol sisteminin bir parçası olmakla beraber, yargı düzeni içinde uygulamada bir hiyerarşi oluşturması nedeniyle ve yargı yerlerinin hukuka uygunluğunun denetiminin yapılarak ülke içinde aynı zamanda bir uygulama birliğinin oluşmasına imkan sağlayarak vatandaşlarda, devlete ve yargıya güven duygusunun geliştirilmesinde önemli rol oynamaktadır.

Temyiz kurumunun anlatıldığı bu çalışmada öncelikle tarihsel süreç dikkate alınarak temyiz kavramının anlam ve uygulama şekillerinden İslam hukuku ve Tanzimat öncesi Osmanlı yargı düzeni dikkate alınarak bir inceleme yapılmış, sonrasında ise Tanzimat Dönemi ve Cumhuriyet Dönemi düzenlemeleri üzerinde durulmuştur. Buna ek olarak dünyada bu konu ile ilgili uygulamaların nasıl olduğu konusunda İngiltere, Fransa ve Almanya'dan örnekler verilmiştir.

Bu açıklamalar yapılırken ayrıntılara girilerek ana konudan uzaklaşmamaya çalışılmıştır. Çalışmanın devamında ise temyiz kanun yolunun idari yargı sistemi içindeki düzenlenmesi ve uygulanması teorik olarak anlatılmış ve Danıştay kararlarından konularla ilgili olarak güncel örnekler verilmiş ve sistemin bir bütün olarak görülmesi sağlanmaya çalışılmıştır. Bu çalışmanın proje aşamasındaki hazırlık sırasında AİHS. açısından idari yargıdaki temyiz kanun yolunun incelenmesi düşünülmüş ise de sonradan yapılan kaynak taramasından AİHS. ve AİHM. sisteminde temyiz ile ilgili doğrudan bir bağ olmayıp AİHS., AİHM.'si açısından en önemli konunun adil yargılanma hakkının kişiye sağlanması ve devamında ortaya çıkan yargılanmanın yenilenmesi durumu olduğundan çalışma sırasında projede belirtilmiş olan bu konu üzerinde doğrudan veya dolaylı

olarak önemli bir etkisinin olmaması nedeniyle durulmamıştır. Ayrıca idari yargı alanında faaliyet gösteren diğer yüksek mahkeme ise Askeri Yüksek İdare Mahkemesidir (AYİM). Dava konusu idari eylem veya işlemin asker kişileri ilgilendirmesi ve askeri hizmete ilişkin olması durumunda görevli mahkeme Anayasa'da AYİM olarak belirtilmiştir. Ancak Askeri Yüksek İdari Yargılama Usulünde, temyiz bir kanun yolu olarak tanımlanmamıştır. Bu nedenle çalışma esnasında bu alana değinilmemiştir.

I. BÖLÜM

TEMYİZ KANUN YOLUNUN TARİHÇESİ VE DÜNYADAKİ ÖRNEKLERİ

1. İDARİ YARGIDA TEMYİZ KANUN YOLUNUN TARİHÇESİ

İdari yargılama usul hukukunda temyiz kurumunun İslam Hukuku ve Osmanlı İmparatorluğu döneminde uygulamalarının nasıl olduğu, o güne göre geçerli hukuk sisteminde kişilere temyiz adına hangi olanakların sağlandığı incelenecek, tarihsel süreç içinde Tanzimat Fermanı ile Batılılaşma çabası içine giren devletin, Avrupa'dan aldığı kurum ve düşüncelerle değişen idari yapısında temyizcinin nasıl anlaşıp uygulandığı tespit edilerek Cumhuriyet döneminde konuyla ilgili düzenlemelerin neler olduğu bu bölümde incelenecektir.

A. İslam Hukukunda Temyiz

İslam Hukukunda kişiler arasındaki hukuki uyuşmazlıkları çözümlmek ve hükümleri yerine getirmek görevi devlet başkanına verilmiştir. İslam Hukukunun başlangıcında bizzat hakimlik yaparak karar vermiş olan Peygamber, adli işlerin çoğalmasıyla bu yetkisini başkalarına devretmiştir. Bununla birlikte hakimlerin hükümlerini denetleme yetkisini de elinde tutmuş, kendisine getirilen hakimlerin verdiği hükümleri inceleyerek onaylamış ya da yeniden yargılama yapmıştır. Dört Halife Döneminde de buna benzer biçimde hareket edilmiştir. Hatalı mahkeme hükümlerinin düzeltilmesi imkanının bulunması, hatanın ortaya çıkması durumunda verilen hükmün bozulacağı Halifeler tarafından özellikle belirtilmiştir. Dört Halife Dönemini izleyen Emevi ve Abbasi Halifeleri Döneminde de hakimlerin hükümlerinin denetimi söz konusudur. Fakat bu dönemde artık "Divan-ı Mezalim" adında yeni bir kurum göze çarpmaktadır. Divan-ı Mezalim hükümdarların yargı yetkilerini bizzat

kullandıkları olağanüstü bir yargı merciidir. Siyasi ve mali yetkileri de olmakla beraber idarenin yargısal denetimini sağlayan bir kurum olan Divan-ı Mezalimin kökeni de Hz. Muhammed'in Peygamberlik dönemine kadar uzanmaktadır. Hakimler devlet memuru sayıldığından bunların yanlış karar vermeleri halinde halk diğer memurlarda olduğu gibi Divan-ı Mezalim'e şikayette bulunmuştur. İslam Hukuku pratiğinde hakimden şikayet ile hüküm denetimi arasında bir fark gözetilmemiş bunlar ortak usullere tabi olmuşlardır. Bu nedenle Divan-ı Mezalimi bir istinaf mahkemesi olarak kabul edenler olduğu gibi; temyiz mahkemesi olarak görenlerde mevcuttur. Tanzimat'ın ilanından sonra Ahmet Cevdet Paşa şariat mahkemelerinin yanında önemli ceza ve bir kısım hukuk davalarının görüleceği Nizamiye Mahkemelerinin kurulması meşruluğunu, Celaleddin Devani'den çevirdiği "Divan-ı Defi Mezalim" adlı esere dayandırmaktadır. Divan-ı Defi Mezalim pek çok yönden diğer mahkemelerden farklı ve üstün olduğu geniş yetkilerinin bulunduğu belirtilmekteydi¹. Bu özellikler dikkate alındığında Divan-ı Mezalim bir idare mahkemesine benzemektedir. Divan-ı Mezalim yöntemi bir çok Müslüman devlette uygulanmıştır.

İslam Hukukunda temyiz kurumunun varlığı hususunda yazarlar arasında görüş birliği mevcuttur². Fakat temyiz için belirli bir şekil veya usul belirtilmemiştir. Genel kural olarak devlet başkanı (Halife) hakimlerin yargı kararlarını denetlemeye yetkili görülmüştür. Çünkü hakimler devlet başkanının vekili olup onun adına yargı yetkisini kullanmaktadır. Devlet başkanı kendisine başvurulması durumunda hükmü kendisi inceleyerek onaylar veya bozar. Bozulduktan sonra düzeltilmek üzere hükmü veren mahkemeye veya bir başkasına davayı gönderebilirdi. Halife bu başvuruyu gerekli görürse bir hakim veya meclise de havale edebilirdi³. Uygulamada ise ilk dönemlerde bu hakim Kadı 'l Kudat olmuştur. Kadı'l Kudat Abbasi Halifesi Harun Reşit zamanında bütün kadıların üstünde, bunların aranması ve

¹ EKİNCİ Ekrem Buğra, *Tanzimat Sonrası Osmanlı Hukukunda Kanun Yolları*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 1996, s.27-28

² ANSAY Sabri Şakir, *Hukuk Tarihinde İslam Hukuku*, İstiklal Matbaacılık ve gazetecilik Koll.Ort., Ankara, 1953, s.306

³ EKİNCİ Ekrem Buğra, a.g.e., s.39

denetlenmesi ile ilgili olarak kurulmuş olan bir makamdır. Bu sayede yargı işlemleri bir anlamda siyasi otorite olan yürütmeden ayrılmış bununla birlikte Mezalim Yargılaması da adi yargıdan ayrılarak bağımsızlaşmıştır⁴. Kadı'l Kudat denen bu görev hemen hemen bütün Müslüman devletlerde değişik adlarla (Endülüste Kadilcema, Osmanlılarda Kazasker gibi) fakat aynı işleri yerine getirmek üzere yer almıştır. Bazı durumlarda taşrada valiler veya kadılar Mezalim Yargılaması yapmak üzere hükümdar tarafından görevlendirilmişlerdir. Daha sonraki dönemlerde ise meclis olarak temyiz işlevi yerine getirilmiş ve meclise de Divan-ı Mezalim denmiştir. Bu meclis isterse hükmün hukuka uygunluğunu inceler ve sonuçta onaylar veya bozarak düzeltilmesi için ilgili veya başka bir mahkemeye gönderir veya tarafları çağırarak yeniden yargılama yapardı. Her iki halde de verilen hüküm kesindir. Devlet başkanını hükmü denetleme yetkisi bazen sadece hükmün hukuka uygunluğunu denetlenmesi idi-ki bu temyize benzemekteydi- bazen de maddi meseleye doğrudan müdahale edilir ve yeniden yargılama yapılırdı - ki bu da istinafı andırmaktaydı-fakat her iki durumda da istinaf temyizden sonradır. Bu özelliği ile şer-i hukuktaki hüküm denetimini genişletilmiş bir temyiz olarak tanımlayanlarda vardır⁵.

Mahkeme hükümlerinin bozulması nedenleri ise hükmün hukuka aykırı olması, ihtisas yokluğu, hüküm sebeplerinde sakatlık, hakimin töhmet altında davranması olarak sayılmıştır.

a. Hükmün hukuka aykırılığı; hakimin verdiği kararın İslam hukukunun ana kaynakları olan kitaba, sünnete ve icma'ya aykırı bulunmasıdır. Bu sebeplerin haricinde müçtehit olan hakimin verdiği hüküm başka bir müçtehit hakim tarafından da bozulanmaz. Burada "içtihat ile içtihat nakzolunamayacağı" kuralı geçerlidir. Hakimin hükmü kitaba, sünnete ya da icmaya uygun fakat kendisi hakimlik şartlarını taşımıyorsa verilen hüküm bozulur.

⁴ EKİNCİ Ekrem Buğra, a.g.e., s.26

⁵ EKİNCİ Ekrem Buğra, a.g.e., s.40

b. İhtisas yokluğu; hakim, devlet başkanı tarafından belirli bir mezhebin görüşüyle hükmetmek üzere kayıtlanmışsa; buna göre karar vermek zorundadır. Kendisi başka bir mezhepten olsa bile bu kural değişmez. Buna ek olarak hakim kayıtlandığı zaman ve mekan dışında hükmedemeyeceği gibi ancak görevlendirildiği dava ve kişiler üzerinde hüküm verebilir. Bunlara aykırı hüküm verilmesi halinde verilen hüküm bozulur.

c. Hüküm sebeplerinde sakatlık; hakim hukuka uygun hüküm vermiş ancak hükme esas teşkil eden unsurlarda sakatlık varsa yine o hüküm bozulur. Şahitlerin ehil olmaması, delillerin sahte olması hüküm sebebini sakatlar.

d. Hakimin töhmet atında davranması; hakim, hakimlik niteliklerini taşımıyorsa veya taraf tutmuşsa verdiği hüküm bozulur. Hakimlik nitelikleri ise; akıllı ve ergin olmak, duyu organları sağlam, erkek, hür, adalet ve ilim sahibi olmak şeklinde tanımlanmıştır. Bu özellikleri taşımayan kişinin verdiği kararlar geçersiz sayıldığından bozulur. Yukarıda sayılan nedenlerle davanın taraflarınca hükmün bozulması için başvuru yapılabilir⁶.

B.Tanzimat Öncesi Osmanlı Hukukunda Temyiz

Osmanlı hukukunda yargı yetkisi esas olarak padişah da olup, padişah bu yetkisini kadılar aracılığıyla kullanmaktaydı⁷. Kadıları tayin eden hükümdar aynı zamanda bu kadıları teftiş etmeye de yetkiliydi. Eyalet ve sancaklarda bulunan ve toprak kadısı olarak adlandırılan belde kadıları o bölge halkının hakimlerden şikayetlerini inceler ve değerlendirirdi. Köylülerin mülki amirler hakkında eyalet ve sancak kadılarına ve Divan-ı Hümayun'a yaptıkları şikayetleri inceler ve gerekirse davayı çözümlerdi. Buna ek olarak merkezden gönderilen müfettişlerde vardı, bunlar ise şikayetlerin fazla olduğu

⁶ EKİNCİ Ekrem Buğra, a.g.e., s.42,47

⁷ EKİNCİ Ekrem Buğra, a.g.e., s.51

yere gönderilir ve buralardaki kadıları denetlerdi. Bu müfettişler Divan-ı Hümayun'a karşı sorumlu olup dava görmeye de yetkili idi⁸.

Osmanlı İmparatorluğundaki idari hiyerarşi adli örgüte de yansımıştır. Kadılar bulundukları yerin en büyük mülki amiri konumunda idiler. Fakat bu yargısal bir kontrol olmayıp disiplin yönünden bir kontroldü. Bunun sonucu olarak gerek merkezdeki gerekse taşradaki divanlar, halkın devlet memurlarından şikayetlerini incelemekle görevli olduğu gibi, devlet memuru olan kadılardan olan şikayetlere de bakmıştır. Kadıların verdikleri hükümlerde, hukuka aykırı davrandıkları iddiasından çok kadıların şahısları ile ilgili şikayette bulunulmaktaydı. Hukuka aykırı karar veren kadı kendisini tayin eden otorite tarafından görevden alınabilmekte ve ağır bir biçimde cezalandırabilmekteydi. Böyle bir imkan bulunduğu sürece hüküm denetimine ve düzenli bir kanun yolu mekanizmasının kurulmasına fazla ihtiyaç duyulmamıştır. Bu sebeplerden dolayı Osmanlı hukukunda hüküm denetimi ile hakim denetimi bir arada ele alınmış ve değerlendirilmiştir⁹.

a. Divan-ı Hümayun

Osmanlı İmparatorluğunda merkezdeki yöneticiler başlarına buyruk çalışamazlar. Bu işleri düzenleyecek belirli bir uyuma sokacak üst düzeydeki mekanizma Divan-ı Hümayun olarak ortaya çıkmıştır¹⁰. Divan-ı Hümayun aynı zamanda Müslüman devletlerdeki Divan-ı Mezalimlerin Osmanlı İmparatorluğundaki devamı olduğu da söylenmiştir¹¹. Divan-ı Hümayun önceleri padişah başkanlığında toplanan sonraları ise Vezir-i Azam'ın başkanlık ettiği Kubbe Altı Vezirleri, Nişancı, Kazaskerler, Defterdarlar, Kaptanpaşa (vezir rütbesinde ise) Yeniçeri Ağası (vezir rütbesinde ise) ve Rumeli Beylerbeyinden oluşan bir kurul idi. Vatandaşlar Divan-ı Hümayun'a yazılı olarak yakınmalarını bildirebilecekleri gibi, kişisel olarak da kurul önüne

⁸ MUMCU Ahmet, *Hukuksal ve Siyasal Karar Organı Olarak Divan-ı Hümayun*, Ankara, 1976, s.86

⁹ EKİNCİ Ekrem Buğra, a.g.e., s.55

¹⁰ ÜÇÖK Çoşkun, MUMCU Ahmet, BOZKURT Gülnihal, *Türk Hukuk Tarihi*, Savaş Yayınevi, Ankara, 2002, s.209

¹¹ EKİNCİ Ekrem Buğra, a.g.e., s.56

çıkarak dertlerini anlatabilirlerdi. Halkın genellikle adaletsiz karar veren kadılar için Divan'a başvurduğu kayıtlardan saptanmıştır. Bununla birlikte haksızlık ve zulüm eden yöneticilerden şikayetlerde oldukça fazla miktardaydı. Örfi Hukuk alanına giren sorunlarda nişancının önerisiyle Vezir-i Azam hemen kararını verebilirdi. Şer-i alandaki bir karar söz konusu ise, İslam hukukunda denetim kurumu olmaması sebebiyle kadının hükmü kesindir. Hükmün verilmesinde belirgin ve göze çarpıcı bir aykırılık yoksa hüküm hemen yerine getirilmelidir. Bu noktadan hareketle Divan-ı Hümayunda şikayetçi olunan hükmü ulemadan üyeler, yani Kazaskerler inceler eğer hükümde sakatlık varsa hükmü iptal eder. Yapılan haksızlık çok büyük ise, kadı görevden alınır hüküm bozulur ve dava hakkında Kazaskerler yeni bir karar verir ya da kadiya yeniden bakması emredilir. Kadı değiştirilmişse, yeni kadiya emredilir¹². Divan-ı Hümayun'un kararları kesin olmakla birlikte, padişah her zaman için kararları denetleyebilirdi.

b. İkinci Divanı

Vezir-i Azamın kendi çalışma yerinde kurduğu bir divandı. Divan-ı Hümayunda sonuçlandırılmayan ve ikinci derecede önemli olan işler bu divanda görüşülürdü. İkinci Divanında görülen davalar daha çok örfi davalardı. Bu davalar Vezir-i Azam tarafından çözümlenir, şer-i davalar ise Kazaskerlere gönderilirdi¹³.

Yukarıda belirtilenler dışında Cuma Divanı, Çarşamba Divanı, Kazasker Divanı, ve Beylerbeyi Divanları mevcuttu. Bu divanlarda da ülke sorunları haricinde divanın yetki alanına giren konulardaki uyuşmazlıklar ve şikayetlerde çözüme bağlanırdı.

C. Tanzimat Sonrası İdari Yargıda Temyiz

Tanzimat, Osmanlı İmparatorluğunun teokratik yapısında esaslı bir değişiklik meydana getirmemiştir. Ülkenin siyasal ve sosyal alanlarda

¹² ÜÇÖK Çoşkun, MUMCU Ahmet, BOZKURT Gülnihal, a.g.e., s.213

¹³ MUMCU Ahmet, a.g.e., s.146

karşılaştığı sorunların sebebini şeriatın hükümlerinden uzaklaşmakta bulmuş, ülkede yapılmak istenen yeniliklerin şeriata uygun olduğunu ve ülkenin eski güçlü dönemlerine dönebilmesi amacıyla yapıldığı gösterilmeye çalışılmıştır. Bu devirde yayınlanan fermanların hiçbirinde bir anayasa özelliği mevcut değildir. Fermanlar daha çok zorunluluktan dolayı ülkedeki belirli bir kesim tarafından derhal tatbiki istenen konuların uygulanmaya konulması ile ilgili idi. Tanzimat döneminde siyasi hakları ve kamu hürriyetlerini ortaya konulmasını sağlayacak ve bunları koruyacak bir özelliğe sahip olmamıştır. Padişah, tek taraflı arzusu ile bazı sınırlı hakları tebasına vermiştir ve her zaman için geri alabilme hakkını saklı tutmuştur¹⁴. Tanzimat dönemi klasik dönemden yeniliğe doğru sınırlı bir geçiş dönemi olarak ortaya çıkmaktadır. Klasik dönemdeki Osmanlı hukukunda kuvvetler ayrılığı ilkesinin bulunmaması günümüz anlamında idarenin denetlenmesi ve görevli bir organın olmaması sonucunu doğurmuştur. Bu ihtiyacın giderilmesi görevi ise eyaletlerde beylerbeyi divanları ile merkezde Divan-ı Hümayun tarafından yerine getirilmiştir¹⁵. Divan-ı Hümayun her türlü yakınmaları dinlediği için üstün bir denetim organıdır ve şer-i konularda kesin hüküm yeridir¹⁶.

Tanzimatın, devletin merkezi örgütlenmesine getirdiği en önemli yenilik meclislerdir. Anayasa Hukuku açısından bunların en dikkat çekenini ise Meclis-i Vala-yı Ahkamı Adliye'dir¹⁷. "Meclis-i Vala-yı Ahkamı Adliye" adıyla 1838 tarihinde kurulan kurula yönetim işlerinde danışma ve memurları yargılama, devletle kişi arasındaki anlaşmazlıkları çözme görevi verilmiştir. Bu kurul aynı zamanda bugünkü Danıştay'ın da başlangıcını teşkil eder¹⁸. Taşrada ise Meclis-i Vala'nın küçük birer örneğini oluşturan meclislerde bu dönemde idare mahkemesi gibi çalışmışlardır¹⁹. 1864 tarihli Vilayet Nizamnamesi ile taşra meclislerinin adli yargı görevleri yeni kurulan nizamiye mahkemelerine

¹⁴ OKANDAN Recai Galip, *Amme Hukukunda Tanzimat ve I.Meşrutiyet Devri*, Kenan Matbaası, İstanbul, 1946, s.55-58

¹⁵ TÖNÜK Vecihi, *Türkiyede İdari Teşkilatın Tarihi Gelişimi ve Bugünkü Durumu*, Ankara, 1945, s.62-65

¹⁶ ÜÇÖK Çoşkun, MUMCU Ahmet, BOZKURT Gülnihal, a.g.e., s.214

¹⁷ TANÖR Bülent, *Osmanlı-Türk Anayasal Gelişmeleri*, YKY. İstanbul, 2001, s.103

¹⁸ ÜÇÖK Çoşkun, MUMCU Ahmet, BOZKURT Gülnihal, a.g.e., s.284

¹⁹ EKİNCİ Ekrem Buğra, a.g.e., s.210

verilmiştir. 1868 yılında ise Meclis-i Vala , Şura-yı Devlet ve Divan-ı Ahkam-ı Adliye olarak ikiye ayrılmıştır. Bunlardan Fransa'da Conseil d'Etat örneğine göre kurulmuş olan Şura-yı Devlet'e idari yargı görevi verilmekle bugünkü Danıştay'ın temeli oluşturulmuştur²⁰. Bunun neticesinde ise adli ve idari yargı birbirinden ayrılmıştır²¹. Her ne kadar hükümetle fertler arasındaki davaların çözümünde Şura-yı devlet yetkili kılınmışsa da devlet ve idare aleyhine verilecek kararların ancak sadaret makamının tasdikiyle icra edilebilir olmaları ve bu müessese organlarının padişah tarafından tayini bu yeni yapılanmanın önemini de oldukça azaltmıştır²². Şura-yı Devlet kendinden beklenen değeri kazanamamış, padişah otoritesine gösterdiği uysallıktan ötürüde diplomatik çevrelerde"Şura-yı Evvet" olarak anılmıştır²³.

1838 tarihinde kurulan Meclis-i Vala hem memurların yargılanabildiği hem de halkın idare aleyhine dava açabildiği ayrıca özellikle ceza davalarında da temziyen karar verebilen bir adliye mahkemesiydi²⁴. 1868 yılında ise Meclis-i Vala, Şura-yı Devlet ve Divan-ı Ahkam-ı Adliye olarak ikiye ayrılmış, bunlardan Fransız Conseil d'Etat örneğine göre kurulmuş olan Şura-yı Devlet'e idari yargı görevleri verilmekle bugünkü Danıştay'ın temelleri oluşturulmuştur²⁵. Şurayı Devlet, Divan-ı Ahkam-ı Adliye'de olduğu gibi gerek memurların yargılanması, gerekse idare ile kişiler arasındaki uyuşmazlıklara ilişkin davalarda istinaf ve temyiz kanun yolu mahkemesi olarak görevliydi. Şurayı Devlet temyiz mahkemesi, bir başkan ve sekiz üyeden oluşmakta, ayrıca savcı ve yardımcıları da bulunmaktaydı. İdare mahkemelerinin memur yargılamasına ilişkin olarak kabahat derecesinde bidayeten, cünha derecesinde istinafen vermiş oldukları hükümler talep üzerine, cinayet derecesinde vermiş olduğu hükümlerde resmen Şurayı-Devlet Temyiz mahkemesinde temyiz yoluyla incelenirdi. İkinci Meşrutiyet ile birlikte Şurayı-

²⁰ ORTAYLI İber , *İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı*, Ankara,1987,s.110

²¹ ONAR S.Sami, *İdare Hukukunun Umumi Esasları*, Cilt1, İstanbul, 1966, s.87

²² OKANDAN Recai Galip, a.g.e., s.58

²³ TANÖR Bülent, a.g.e., s.105

²⁴ ARAL Rüştü, *Yüzyıl Boyunca Danıştay 1868-1968*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1968, s.231-232

²⁵ ORTAYLI İber, a.g.e., s.110

Devlet teşkilatında düzenlemeler yapılmış, önceleri kabineye dahil olan Şurayı Devlet başkanlığı Adliye nezaretine bağlanmış daha sonra (1913'de) bundan vazgeçilerek, tekrar eski duruma dönmüş bununla birlikte memurların görevlerini yerine getirirken işlemiş oldukları suçlardan dolayı yargılanmaları Adliye Mahkemelerine devredilmiş, Şurayı Devlet bidayet, istinaf ve temyiz mahkemeleri kaldırılmıştır²⁶.

D. Cumhuriyet Dönemi Danıştay

Ankara'da Milli Hükümetin teşkilinden sonra bütün İmparatorluk kurumları gibi Şurayı Devlet'te 1922 tarihinde kaldırıldı. Cumhuriyetin kurulmasından sonra 1924 yılında yapılan anayasa ile idari rejim kabul edilerek icra kuvveti ile yargı kuvveti birbirinden ayrıldı²⁷.

1924 Anayasasında bir yargı yeri olan Devlet Şurası, Kuvve-i Kazaiye bölümünde değil, Vazife-i İcraiye başlığı altında düzenlenmiştir. Anayasa yargısının bu anayasada kabul edilmeyişi buna ek olarak idare mahkemesine yargı başlığı altında değilde, yürütme görevi başlığı altında yer verilmesi, olağanüstü mahkemelere açık kapı bırakılması politik amaçlar yönünden önemlidir²⁸. İdari uyuşmazlıklar, Memurin Muhakematı Encümeni ve Memurun Muhakemat Heyeti ve Bakanlar Kurulunca incelenmekte ise de bu organlar yapı itibarıyla siyasi organlardır. Bu uyuşmazlıkları çözen organların siyasi olmasında kuvvetler birliği prensibinin de rolü vardır. O tarihlerde idare fonksiyonu da TBMM tarafından yerine getirilmektedir. Danıştay'ın kurulup işlemeye başladığı zamana kadar ise Uyuşmazlık Mahkemesi görevi de Memurin Muhakemat heyetince yapılmıştır.

491 sayılı Teşkilatı Esasiye Kanununun (1924 Anayasası) 51'nci maddesinde "İdari dava ve ihtilafları ruiyet ve hal etmek üzere Şurayı Devlet teşkil edilecektir." denilmektedir. Bu hükümde idari rejimin temeli yeniden atılmıştır. 669 sayılı Kanunla kurulan Şurayı Devlet 1927 yılında göreve

²⁶ EKİNCİ Ekrem Buğra, *a.g.e.*, s.213-215

²⁷ ONAR S.Sami, *a.g.e.*, s.78

²⁸ TANÖR Bülent, *a.g.e.*, s.307

başlamıştır. Kuruluş gerekçesinde yurttaki süregelen gelişmeler idare memurlarının eylem işlemlerinin de yeterli ve doğru bir şekilde incelenmesini zorunlu hale getirmekte, bu incelemenin Şurayı Devlet gibi uzman bir kurum tarafından yapılması gerektiği belirtilmektedir. 869 sayılı Kanun 19. maddede, Şurayı Devlet'in doğrudan doğruya ve kesin olarak, 20. maddede, temyiz yoluyla nihai ve kesin olarak çözümleyeceği idari davalar düzenlenmiştir. Bu kanunla idare, idari karar ve işlemler ve idari sözleşmelerde adliyenin denetimi dışında kalmakla idare ile adliye arasındaki ayrılığa kabul edilmiştir. 669 sayılı Kanunun 20. maddesinde temyiz yolu ile görülecek davalarda belirtilmiştir. İdare meclisi tarafından verilen kararlar, vilayet idare meclislerinin verdiği kararlar, idari mercilerin kazai kararları, idari meseleler hakkında, özel kanunlarda belirtilen temyiz mercilerinden çıkan kazai kararlar Şura-yı Devlet'in temyiz yolu ile inceleyeceği kararlardır. Burada önemli olan bir konu ise yargısal bir kararın idare meclislerince veriliyor olmasıdır. Bu uygulamada önemli olan kararın organik değil maddi bakımdan kesin olmasıdır.

30 Aralık 1938 tarihinde ise 3546 sayılı Devlet Şurası Kanunu yürürlüğe girmiş 669 ve 1859 sayılı Şura-yı Devlet kanunları yürürlükten kaldırılmıştır. Bu kanunun 24'ncü maddesi temyiz yoluyla görüşülüp kesin karara bağlanacak davalara ait hükümleri kapsamaktadır. 334 sayılı (1961) TC Anayasası'nın 140. maddesi ile Danıştay'ın, kanunların başka idari mercilerine bırakmadığı konularda ilk derece ve genel olarakda üst derece mahkemesi olduğunu ifade ederek idari rejimin temeli atılmıştır. 24 Aralık 1964 tarihinde ise 521 sayılı Danıştay Kanunu kabul edilmiştir²⁹.

²⁹ ARAL Rüştü, a.g.e., s.275-282

2. KARŞILAŞTIRMALI HUKUKDA İDARİ YARGILAMA USULÜNDE TEMYİZ

Fransa'da ortaya çıkan idari rejim anlayışı çerçevesinde gelişen idari yargı sisteminin ve temyiz kurumunun Kara Avrupasında uygulanma şekli ve özellikleri Fransız ve Alman sistemleri açısından incelenecektir. Buna karşılık idari rejimin karşısında yer alan ve adli rejim temeline dayalı Anglo-Sakson sistemi denilen ve İngiltere'den Common Law sistemini uygulayan diğer ülkelere yayılan adli yargı sistemindeki idari yargı kavramı ve temyiz şekli üzerinde durulacaktır.

A.İngiltere Örneği

İdare hukuku, hükümetin güncel çalışmalarıyla ilgilenen kamu hukukunun bir dalıdır. Anayasal sürecin, gerekli yasaları çıkartan ve kendi politikalarını yapabilecek olan bir hükümetin ortaya çıkmasını sağlamasıyla birlikte yürütme işlevide başlar. Anayasa tarafından genel çerçevede düzenlenmiş olan uygulamaların merkezi ve mahalli düzeydeki yönetimlerde her günkü icraatlarıyla ilgilidir. İdare Hukuku, usulü, organizasyonun teşkilatlanmasını, işlevlerini, kamu otoritelerinin işlemlerini ve özel durumlu mahkemeleri ve bunların kararlarında taraf olarak yer alan vatandaşları ve idari birimlerin durumlarını düzenler³⁰. İdari yargının özü ülkedeki kamu faaliyetlerini yürüten hükümetin kullandığı iktidarın yasal denetimidir. Bu denetimde, anayasadaki parlamentonun üstünlüğü ve hukukunun üstünlüğü temel ilkelerine dayanır.

İngiltere'de idare hukukunun 1688 yılına kadar olan tarihsel gelişimi incelendiğinde yargı erkinin tamamının kralda bulunduğu görülmektedir. Adaletin kendi içinde dağılımını, kral adına yılın belirli zamanlarında ülkeyi dolaşan yargısal, idari ve mali yetkileri bulunan görevliler sağlardı. Bu kişiler hem hukukun uygulanmasından hem de yerel idari görevlerin yerine

³⁰ DE SMITH Stanley, BRAZIER Rodney, *Constitutional and Administrative Law*, Penguin Books, 1994, s.577

getirilmesinden sorumluydular. Kral ise bu memurların faaliyetlerini Privy Council ve Star Chamber adı verilen meclisleri aracılığıyla denetlenmekteydi.

1688 yılındaki devrim hareketi iktidarın kraldan alınıp parlamentoya geçmesiyle sonuçlanınca kralın yürütme erki ve Privy Council aracılığıyla sahip olduğu denetim yetkisi de ortadan kaldırılmış ve King's Bench (günümüzde Queen's Bench adı verilen ve yüksek mahkemelerin bir bölümü) kral adına görev yapan memurların denetimi görevini yapmıştır. Ayrıca bu mahkeme kral adına kullanılan ayrıcalıklı emirleri yargılama faaliyetlerinde kullanmaya başlamıştır³¹.

King's Bench tarafından idari faaliyetlerin yargısal denetiminde kullanılan yöntemler şunlardır:

Mandamus; kamu kurumlarının eylemleriyle kanuna aykırı olarak haklarından mahrum bırakılanların durumlarını düzeltmek ve idari makamı görevini yapmaya zorlamak için 17 yy.'ın başında King's Bench tarafından kullanımı yaygınlaştırılan bir buyruktur. 700 yıldan uzun bir süre kamuya karşı yöneticilerin takındıkları uygunsuz tavırlar tembel ve ağır tutumlara karşı onları düzeltmeye dürüst çalışmaya ve sorumluluklarını yerine getirmeye zorlamıştır. Mandamus mahalli bir idarenin sağlamakla birinci derecede yükümlü olduğu hizmeti yarıda bırakıp, başka bir hizmet elde etmek için kullanılamaz. Mandamus için başvuran kimsenin ileri sürdüğü konu ile ilgili doğrudan menfaatinin olması gereklidir.

Prohibition ve Certiorari ; Certiorari, yetki aşımı adil yargılanma hakkı veya doğal hakim ilkelerinin ihlali, kanunda hata, kararın oluşmasına neden olan şeylerde hata gibi konularda kararı feshetmek veya iptal etmek, prohibition ise karara varılmasını önlemektir³².

³¹ KARABULUT Mustafa, "İngilterede İdarenin Yargısal Denetimi Üzerine Bir İnceleme", Danıştay Dergisi, Yıl:30, Sayı:102, 2002 , s.17-18

³² DE SMİTH Stanley, BRAZIER Rodney, a.g.e., s.638

XVIII ve XIX. yüzyıllar boyunca King's Bench, yargısal denetim yetkisini kullanırken idari faaliyetlerle ilgili yargısal denetimin günümüzde mevcut olan temel kurallarını da geliştirmiştir³³.

Yargısal denetim ile ilgili konularda İngiltere'nin durumu diğer ülkelerden farklıdır. Örnek olarak Amerika'da anayasanın yasamanın faaliyetlerinin ve işlemlerinin Anayasadaki temel ilkelere uygun olup olmadığının tespiti için yargıçlar görevlendirilmiştir. Yargıçlar bu amaçla yasamayı inceleyebilirler. İngiltere'de ise yasaların üstünde bir konuma sahip yazılı bir anayasanın yokluğu ve parlamentonun üstünlüğü doktrini , yargıçların yasamayı denetleyici durumda olmalarını engeller. Bununla birlikte, kanun yapıcı tarafından kamu otoritelerine bahşedilen gücün yine bu otoritelerce kullanımı yargı tarafından denetlenebilir³⁴.

İngiltere'de II. Dünya Savaşı'ndan sonra uzmanlaşmış idare mahkemeleri yaygınlaşmıştır. Sosyal güvenlik, sağlık, eğitim, istihdam gibi konularda çıkan uyuşmazlıkların çözümü için ihtiyaç doğdukça kanunlarla çeşitli idare mahkemeleri kurulmuştur.³⁵

Her bir idare mahkemesi sadece tek bir konu ile ilgilenmektedir. İdare mahkemelerinin esas görevi idari makamların takdir yetkisine dayanarak aldıkları kararlara karşı açılan davaları görmektir. Bunların öncelikli görevi idari kararların hukukiliğine ilişkin değildir. Bu konu yargısal inceleme nin içindedir. İdare mahkemeleri, idari kararların değerlendirilmesi, yerindeliği, takdir yetkisinin doğru kullanılıp kullanılmadığı, maddi olayın incelenmesi ile ilgilenir.

İdari bir karardan zarar gören kişi ya doğrudan doğruya idare mahkemesine ya da genel anlamdaki yargısal denetim yoluna başvurabilir. Bununla birlikte bazı konularda öncelikle idare mahkemesine başvurma

³³ KARABULUT Mustafa, a.g.e., s.19

³⁴ ALLEN Michael, THOMPSON Brian, *Cases and Materials on Constitutional Administrative Law*, London, 2001, s.612

³⁵ KARABULUT Mustafa, a.g.e., s. 22

zorunluluğu bulunmaktadır. İdare mahkemeleri ucuzluk ve çabukluk gibi kolaylıklar sağlamaktadır. Olağan mahkemeler idari kararları sadece ultra vires ilkesi açısından inceleme yetkisine sahip iken idare mahkemeleri kendi kararını idari karar yerine koyabilir.³⁶

İdare mahkemelerinin kararlarına karşı hukuka aykırılık ileri sürülerek başvuru hakkı bulunmaktadır. Bazı uyuşmazlıklarda özel yüksek idare mahkemesine başvuru zorunludur. Yüksek idare mahkemesi kararlarına karşı temyiz mahkemesine başvurulabilirken, bazı yüksek idare mahkemesi kararlarına karşı başka bir başvuru hakkı yoktur. Diğer idare mahkemelerinin kararlarına karşı hukuka aykırılık yönünden Yüksek Mahkemenin Queen's Bench Bölümüne başvurulabilmektedir.³⁷

İngiliz Hukukunda idari kararlara karşı dava yoluna başvurmada aşağıdaki esaslar geçerlidir,

-Dava hakkı, kanuni bir hak olup, kanun ile tanınmıştır. Mahkemeye ve diğer organlara temyiz başvurusu ima yoluyla tanımlanmamıştır.

-Dava hakkının yokluğu durumunda verilen karara karşı başka başvuru yolu yoktur şeklinde bir sonuç çıkarılamaz. İdare hukuku ile ilgili konularda yüksek mahkemenin yargılama yetkisi temyiz olduğu kadar aynı zamanda nezaret ve denetimi de kapsamaktadır.

Genel olarak ulusal politika veya kıt kaynakların dağıtımını içeren ihtiyari kararlara karşı dava hakkı verilmiştir. Fakat 1969 yılında çıkarılan Göçmen Yasası, göçmen şubesi memurlarının kararlarına karşı bir dava hakkı vermiştir. Bununla birlikte 1971 yılındaki Göçmen Yasasında ise politik yanı ağır basan göçmenlik kararları dava sisteminden çıkarılmıştır. Bazı idari mahkemeler yargılama görevini üstlenirken, bazılarıda temyizle ilgili mahkemelerdir. Genellikle temyizde yargılama yetkisi idare mahkemesinden üst mahkemeye geçer. Birçok davada temyiz mahkemesi Queen's Bench

³⁶ KARABULUT Mustafa, a.g.e., 23

³⁷ KARABULUT Mustafa, a.g.e., 25-26

Bölümünün Divisional Mahkemesi'dir. Fakat bu konuda yinede temel bir kural yoktur³⁸. İdare mahkemelerinin kararlarına karşı başvurular, hukuka aykırılık noktasından yapılmaktadır. Sosyal güvenlik, istihdam, göçmen işleri gibi yüksek idare mahkemeleri kurulmuştur. İdari makamların kararlarına karşı bu mahkemelere başvurulur. Diğer idare mahkemelerinin kararlarına karşı hukuka aykırılık yüzünden yüksek mahkemeye başvuru yolu vardır. Buradan da anlaşılan her uyuşmazlık için geçerli bir başvuru yolu yoktur. Günümüzde yüksek mahkemenin King's Bench Bölümü idare hukukunda uzmanlık kazandığı için uyuşmazlıkların bir kısmını idare hukuku doğrultusunda sonuçlandırılmaktadır³⁹.

İngiliz yargı sisteminde genel olarak sulh mahkemelerinin yetki sahasına giren davalarda Taç Mahkemesi (Crown Court), çocuklarla ilgili, sulh mahkemelerini ilgilendiren davalarda Yüksek Mahkeme (High Court)'nin Aile Bölümü (Family Division), il ve ilçe mahkemelerinin kararlarına karşı Temyiz Mahkemesine (Court of Appeal), Yüksek Mahkemenin esas (Master) veya bölge (district) yargıcının ara kararına karşı Judge in Chambers Bölümüne, Yüksek Mahkeme'nin kesin kararına karşı Lordlar Kamarası'na (House Of Lords) temyiz amacıyla başvurulabilir. Çok istisna durumlarda Yüksek Mahkemenin kararlarına karşı doğrudan Lordlar Kamarasına (House Of Lords) başvuru 1969 tarihli Administration of Judge Act gereği mümkündür.

Bu yasaya göre;

-Temyiz başvurusu genel kamu yararını düzenleyen bir kanunla ilgili olabilir,

³⁸ DE SMİTH Stanley, BRAZIER Rodney, a.g.e., s.587-589

³⁹ KARABULUT Mustafa, a.g.e., s.26-27

-ihtilâflı nokta, parlamento yasasının geneliyle ilgili veya meşru bir organın teşkilatı veya Lordlar Kamarası (House Of Lords) ya da Temyiz Mahkemesi'nin kararıyla belirtilen bir hüküm hakkında olabilir,

-Bütün taraflar konunun temyize götürülmesi için muvafakat vermelidir.

-Konu duruşmanın bitiminden itibaren 14 gün içinde Lordlar Kamarası'na götürülmelidir,

-Lordlar Kamarası yargıcın karar tarihinden itibaren 1 ay içerisinde doğrudan yapılan temyiz başvurularını kabul etmek durumundadır.

Genel olarak Temyiz Mahkemesi'nden çıkan karar Lordlar Kamarası'na gider. Lordlar Kamarasına temyize gitme işlemi 1992 yılındaki sivil davalarla ilgili direktif işlem ve emirlerle kapsamlı olarak düzenlenmiştir. Temyiz'e gitmek için ilk başvuru, kararın bildirilmesinden hemen sonra Temyiz Mahkemesine (Court of Appeal) yapılmalıdır. Temyiz Mahkemesi bunu reddederse temyiz talebi Lordlar Kamarası'na sunulabilir. Temyiz talebi, Temyiz Mahkemesi (Court of Appeal)'nin red kararı ile birlikte 1 ay içinde Temyiz komitesine sunulmalıdır. Bu talep temyiz isteğine neden olan olayların kısa bir açıklamasını temyize işin verilmesini gerektiren nedenleri ihtiva etmelidir. Temyiz komitesi başvuruyu inceleyecek ve eğer temyiz talebi kanunun amacını oluşturan genel kamu yararı ile ilgili değilse, reddedecektir. Eğer temyiz talebi kabul edilirse, 3 ay içinde karara bağlanacaktır⁴⁰.

Cezai işlerde Divisional Mahkemenin vereceği kabul veya red kararlarına karşı taraf temyiz başvurusunda bulunabilir. Temyiz başvurusunu incelemeye yetkili makam Birleşik Krallığın en yüksek yargı yeri olan Lordlar Kamarası'dır. Lordlar Kamarası'na temyiz başvurusunda bulunulması, Divisional Mahkemenin veya Lordlar Kamarası'nın izin vermesiyle

⁴⁰ SİME Stuart, *Practical Approach to Civil Procedure*, London, 1997, s.501-510

mümkündür. Böyle bir izinde ancak davada kamu açısından önemli bir hukuki nokta bulunması halinde verilebilir⁴¹.

İngiliz hükümeti bu günlerde Lord Chancellor'un görevinin yüksek mahkemeye (Supreme Court) devredileceği, Lordlar Kamarası'nın yetkilerinin kısıtlanacağı bir anayasa reformu üzerinde çalışmaktadır. Yargının parlamentodan bütünüyle ayrılması ve bağımsız olması ile kabine veya bakanlar tarafından yapılan ve parlamentonunda aynı fikirde olduğu işlemlerin denetimi Lordlar Kamarası'ndan alınarak bağımsız yargı yerlerine verilmekte böylelikle işlemin tarafsız olarak incelenmesinin sağlanması amaçlanmaktadır⁴².

B. Fransa Örneği

Fransa'da idari uyuşmazlıklar normal mahkemeler tarafından değil idari mahkemeler tarafından görülür. Fransa'da idare mahkemelerinin varlığı da erkler ayrılığının bir sonucu olarak açıklanmaktadır. İdarenin söz konusu olduğu davalar normal mahkemeler tarafından görülürse bu durum yargı gücüne idari hayata müdahale edecek olanağı verecek bu da kuvvetler ayrılığı ilkesine aykırılık sorunu gündeme getirecektir⁴³.

843 yılında yapılan Verdun Anlaşması ile çizilen Fransa'nın genel yapısı çizgisini değiştirmeden yüzyıllar boyu devam etmiştir. Kral meclisi olarak adlandırılan "Curia" meclisleri krala bağlı olarak çalışan ve her türlü konunun görüşüldüğü, vassallardan oluşan ve az da olsa yargı görevi bulunan meclislerdi. Kral meclislerinin zaman içinde danışma görevi önemini yitirip devamlılığını kaybederken yargı görevi devamlılık göstermeye ve bu niteliği ile öne çıkmaya başlamıştır. Bu meclis 1789 Devrimi ile ortadan kaldırılsa da Devrim, bu meclisi ortadan kaldırırken ayrı bir idari yargının kurulması gerekliliğini ortaya koyan ilkeleri de kabul etmiştir. 1789'dan

⁴¹ FEYZİOĞLU Metin, "Anglo-Sakson ve Anglo-Amerikan Hukuk Düzenlerinde Habeas Corpus Kurumu", AÜHFD., Cilt 44, Sayı 1-4, Ankara, 1995, s.679

⁴² www.guardian.com. , "Lords Vote: A Clash of Will", Monday, 8 March 2004

⁴³ www.akader.org/khuka/2 98 Ekim/ATAY E.Ethem, "Fransada Adli İdari Yargı Ayrımı"

öncede idari yargıçlar vardı. Bu amaçla genel müfettişler görevlendirilmişti. Devrim sırasında kurucu meclis kuvvetler ayrılığı ilkesinden hareketle adliye yargıçlarının idari davalara bakmalarını men etmiş ve Ağustos 1790 tarihli Kanunda bu ilke "yargı idareden ayrıdır ve daima ayrı olacaktır. Hiçbir vesile ve bahane ile adliye yargıçları idari işleme karışmayacağı gibi idari görevlerinden dolayı memurları mahkemeye de çağırılmazlar" şeklinde ifade edilmiştir⁴⁴.

Napoleon'un Fransa'da gerçekleştirdiği reformlar sonucunda Fransa mülki olarak illere bölünmüş ve illerin başına da birer vali getirilmiştir. Valilerin emrindeki daire başkanlarından bir valilik konseyi (günümüzdeki deyişle il idare kurulu) olarak adlandırılan bir kurul oluşturulmuştur. Bununla birlikte Danıştay'da merkezi bir kurul olarak idari görevlerin yanında idari uyuşmazlıkları da istişari yetkilerle gören bir kurul haline gelmiştir. Danıştay idari işlemler aleyhine Devlet Başkanına yapılan başvuruları incelemiş ve alınması gereken tedbirleri belirleyerek Devlet Başkanına sunmuştur. Devlet Başkanının Danıştay'ın kararlarını uygun görmeye başlamasıyla Danıştay bir yargı organına dönmüştür. Nihai kararlar Devlet Başkanının onayına bağlıdır. Bu sebeple bu duruma Fransız öğretisinde "tutuk adalet" denmiştir. Bu sistem daha sonra "devredilmiş adalet" dönüşmüş, 1872 tarihinden itibaren de Danıştay Fransız Ulusu adına karar veren bağımsız yüksek mahkeme olmuştur⁴⁵.

Temyiz davaları, iptal davalarına birçok noktada yaklaşmakta olduğundan vaktiyle birbirine karıştırılmıştır. Ancak temyiz davaları yargı kararları aleyhine iptal davaları ise idari kararlar aleyhine açılmaktadır. Ayrıca temyiz davalarına bakmak yetkisi sadece Danıştay'a aittir. Temyiz davaları bölge idari mahkemelerinin kesin kararlarına karşı açılır. Davalar kararda taraf olanlarca açılır. Genel kural olarak dava tebliğ tarihinden itibaren iki ay içerisinde açılması gerekir. Ancak bu süre özel kanunlarda değişebilir.

⁴⁴ LETOURNEUR M., BAUCHEOT J., MERIC J., *Danıştay ve Bölge İdare Mahkemeleri*, Çev.:Recep BAŞPINAR, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1973, s.12-20

⁴⁵ [www.akader.org/khuka/2_98_Ekim/ATAY E.Ethem](http://www.akader.org/khuka/2_98_Ekim/ATAY_E.Ethem), "Fransada Adli İdari Yargı Ayrımı"

Temyiz davaları genel olarak iptal davasına benzer. Temyiz davalarında ileri sürülebilecek bozma sebepleri ise yetkisizlik, şekil kanuna aykırılıktır. Gerekçe yetersizliği veya bir usul kuralına aykırı davranmış olmak şekil noksanı yüzünden yargı kararının bozulmasına neden olabilir. İdari yargıda temyiz davaları İkinci Dünya Savaşı sonrasında büyük gelişmeler göstermiştir⁴⁶.

C. Almanya Örneği

Almanya'da idari rejim Fransa'da olduğu kadar gelişme göstermemiştir. Devletin hakimiyet yetkisine sahip olanlar ile hazinenin ayrı ayrı kişilikler taşıması birincinin hukuka bağlı olamayacağı ve yetkinin ancak idare edenlerin takdirine göre kullanılabileceği, ikincisinin ise Medeni Hukuk kurallarına bağlı olduğu dolayısıyla bu hukuk kuralları çerçevesinde hukuki sorumluluğa sahip olduğu kabul edilmiştir. Bunun sonucunda da yönetenler hukuk karşısında bir sorumluluğa sahip olmamakta ve denetlenememektedir. Dolayısıyla idarenin tasarrufları ancak sorumlu olan hazineye yansıyan neticeleri itibarıyla incelenebilmekte ve yargısal denetime tabi tutulmaktaydılar. Bu uygulamalar yargısal denetimin alanını daraltıyordu. Sonuçta tek hukuk ve tek mahkemenin denetimdeki etkisizliği kabul edilerek Alman Devletlerinde idare mahkemelerinin kuruluşu kabul edilmiştir⁴⁷.

Almanya'daki idari mahkemeler yargı sisteminin bir parçasıdır. Fransa'daki Danıştay'ın (Conseil d'Etat) ve Common Law dünyasındaki idare mahkemelerinin aksine icra kuvvetinden tamamıyla ayrı ve bağımsızdır. Alman yargı sistemi beş yargı yolu üzerine kurulmuştur. Bunlar Hukuk ve Ceza Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri, İş Mahkemeleri, Vergi Mahkemeleri ve Sosyal Mahkemelerdir. Her yargı yolu kendi içinde ilk ve son derece mahkemelerini ihtiva edecek şekilde kurulmuştur. Bu beş yargı yolu eşit statüye sahiptirler. Birinin diğerine önceliği veya üstünlüğü mevcut değildir. Bu beş yargı yoluna ek olarak temel kanununu açıklamak ve federe

⁴⁶ LETOURNEUR M., BAUCHEOT J., MERIC J., a.g.e., s.143

⁴⁷ ONAR S.Sami, a.g.e., s.58-59

devletlerin hukuklarının temel yasa karşısında geçerliliğini tespit etmek için federal anayasa mahkemesi (Federal Constitutional Court) vardır. Her eyalet de kendi anayasa mahkemesine sahiptir. Eyalet anayasasının ve yasalarının uygulanmasında ortaya çıkan uyuşmazlıkları hakkında Eyalet Anayasa Mahkemesi karar verir.

İdare mahkemeleri, üç derece mahkemeyi kapsar: Bunlar, İdare mahkemeleri, Yüksek İdare (Higher Administrative Courts) Mahkemeleri ve Federal İdare Mahkemesidir.

İdare mahkemeleri ilk derece mahkemeleridir. Görev alanına Yüksek İdare Mahkemesi'nin veya Federal İdare Mahkemelerinin görev alanına giren ve özel olarak belirtilmiş konular dışındaki bütün idari konuları ve işlemleri kapsar. Yüksek İdare Mahkemeleri (Higher Administrative Courts) birinci derece temyiz mahkemeleridir. İdare mahkemelerinin ara kararlarına, diğer işlemlerine ve kararlarına karşı temyiz, Yüksek İdare Mahkemesi'ne yapılır. Federal idare mahkemesi, Yüksek idare mahkemesinin son kararına karşı karar düzeltme, yeniden inceleme yeri olarak görev yapar. Bu göreve ek olarak Federal İdare Mahkemesi;

- Eyaletler ile eyaletler arasında veya eyalet ile federal devlet arasında anayasanın doğasından kaynaklanmayan kamu hukuku uyuşmazlıklarında,

- Federal devlet tarafından bildirilen sınırlamalara karşı açılan davalarda,

- Federal devletin çeşitli kurumlarının faaliyetlerinin ve düzenlemelerinin hukuka uygunluğunun sağlanmasında yargılama yetkisine sahiptir. Alt derece mahkemeler arasındaki yargı yetki ve görevi uyuşmazlıkları hakkında da karar verme yetkisi Federal idare mahkemesindedir.

İdare mahkemelerinin ve Yüksek İdare Mahkemelerinin kararlarına karşı temyiz, karar düzeltme veya itiraz yollarından biri kullanılabilir. Temyiz

genellikle idare mahkemelerinin kararlarına karşı Yüksek İdare Mahkemesinin de kullanılan bir yoldur. Karar düzeltme, Yüksek İdare Mahkemesinin kararlarına karşı federal idare mahkemesinde, itiraz ise hem idare mahkemelerinin hem de Yüksek İdare Mahkemelerinin kararlarına karşı kullanılan bir yoldur.

Temyiz, idare mahkemesinin son veya ara kararlarına karşı yapılabilir. Temyiz mahkemesinin kararına karşı koyma durumunda. Temyiz, idare mahkemesinin kararından itibaren bir ay içerisinde yapılmalıdır. Başvuru yazılı ve imzalı olmalı, karşı çıkılan konu ve talep belirtilmelidir. Temyiz isteğinin yapılması durumunda Yüksek İdare Mahkemesi temyiz isteğinin, kanuni olup olmadığını, şekil ve zaman bakımından şartları sağlayıp sağlayamadığını araştırır. Bunlardan birinin eksikliği durumunda talep reddedilir. Yüksek İdare Mahkemesi, yeni olay veya delilleri de dikkate almakla birlikte esas uyuşmazlığın çerçevesi içinde temyiz başvurusu hakkında karar verir. Temyiz mahkemesi sadece temyiz istemindeki talep doğrultusunda bir düzeltme yapabilir.

Yüksek İdare Mahkemesi, temyiz istemi ile ilgili olarak eğer yeni kanıtlar veya durumlar ortaya çıkarılmışsa veya usulde büyük hatalar yapılmışsa, yargılamayı yaparak kararı kendisi verir aksi takdirde temyiz işlemini sonuçlandırarak verdiği karara uygun hareket etmesi için davayı tekrar idare mahkemesine gönderir⁴⁸.

⁴⁸ SINGH Mahendra P., *German Administrative Law*, Berlin, 1985, s.103-131

II. BÖLÜM

KANUN YOLLARI VE TEMYİZ

1. KANUN YOLLARI TANIMI VE AMACI

İdari yargılama usulünde bir yargı merci tarafından verilen kararlara karşı çeşitli müracaat yolları vardır. Bu müracaatlardan bir kısmı doğrudan doğruya kararı veren merci ye diğer kısmı ise üst merci ye veya yargı yolunun en üstündeki merci ye yapılır.¹ Genelde dava açan kimse kendisinin haklı olduğuna inanır. Mahkemenin beklediğinin dışında bir karar vermesi durumunda bu karar ona göre yanlıştır. Bu düşünce şekli idari yargıda ele alındığında, idare'de kendi tasarrufunun kanunlara uygun olduğu düşüncesindedir. Mahkemenin, davacının davasını kabul etmesini yanlış verilmiş bir karar olarak görür. Taraflar mahkeme kararlarını kendi çıkarları doğrultusunda değerlendirmek eğilimindedirler. Bunlara ek olarak bazı durumlarda mahkeme veya hakim değişik nedenlerden (bilgisizlik, tecrübesizlik, yoğun iş yükü, , yetersiz inceleme gibi) dolayı hukuka aykırı kararlarda verebilir. Böyle bir durumda yargı kararının değiştirilmesi gerekir. İdare hukukunda kural olarak idare verdiği kararı kendisi geri alabilmekte ise de yargıda cezai kararı veren mahkeme kendi kararını geri alıp değiştiremez. Hatalı cezai karar tarafların başvurusu üzerine bir üst merci tarafından alınacak bir kararla düzeltilebilir.² Taraflara tanınan bu başvuru hakkı kanun yolları olarak adlandırılmıştır. Kanun yolu, davanın tarafına, kendi aleyhine olduğunu düşündüğü ve henüz kesinleşmemiş ilk derece mahkemesi

¹ ONAR S.Sami , *İdare Hukukunun Umumi Esasları*, Cilt 3, Akgün Matbaası, 3. Baskı, İstanbul,1966, s.1989

² ODYAKMAZ Zehra, *Türk İdari Yargılama Usulunde Kararlara Karşı Başvuru Yolları*, Alfa Basım Yayın Dağıtım, İstanbul, 1993, s.5

kararının üst derece mahkemesinde incelenmesini talep etmek hakkını veren hukuki bir imkandır.³

İlk derece mahkemelerinin yanlış karar verme olasılığı nedeniyle bu mahkemelerce verilen kararların üst mahkeme tarafından denetlenmesi bir zorunluluk olarak ortaya çıkmıştır.⁴

Ceza Yargılaması Hukukunda, kanun yoluna müracaat, kararın veya hükmün başka bir mercide incelenmesidir. Bu da davanın bir merciden diğerine intikali sonucunu dolayısıyla tek dereceli olmayan bir adalet anlayışını doğurur.⁵ Ceza yargılamasının ilk derecedeki yargılama bölümü mahkemenin son kararını vermesiyle tamamlanır. Mahkeme son kararını verip bu kararı usule uygun olarak bildirdikten sonra işten elini çekmesi gerekir. Mahkeme artık kararında değişiklik yapmayacaktır. Fakat taraflar, kararın değiştirilmesini talep ettiklerinde kanunun kendilerine tanıdığı yasal çarelerden yararlanmalıdırlar şeklinde tanımlanmıştır. Verilmiş olan kararın, hukuka uygun olmadığı dolayısıyla kararı verenlerin haricindeki kişiler tarafından bu kararın tekrar incelenmesinin talep edilebilmesi kişilerdeki adalet duygusunun ve inancının pekiştirilmesini de sağlayacak bir yoldur denilerek bu düzenlemenin gerekçesi de ortaya konulmuştur.⁶ Medeni Yargılama Hukukunda ise kanun yolları kavramı, bir hükmün üst mahkemede kontrol ettirilebilmesi için taraflara tanınmış usulü bir imkan olarak tanımlanmıştır.⁷

Ceza Yargılaması Hukuku açısından kanun yollarının amacı yasaların ülke içinde uygulanmasında aynılığı sağlamaktadır. Yargıtay temyiz

³ ÇAĞLAYAN Ramazan, *İdari Yargıda Kanun Yolları*, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2002, s.19

⁴ KALABALIK Halil, *İdari Yargılama Hukuku*, Değişim Yayınları, İstanbul, 2003, s.345

⁵ EREM Faruk, *Ceza Usulü Hukuku*, Sevinç Matbaası, Ankara, 1978, s.548

⁶ YURTCAN Erdener, *Ceza Yargılaması Hukuku*, Alfa Basım Yayın Dağıtım, 6. Baskı, İstanbul, 1996, s.499

⁷ ÜSTÜNDAĞ Saim, *Medeni Yargılama Hukuku*, Alfa Basım Yayın Dağıtım 6. Baskı İstanbul 1996 s.811

yargılaması yaparken kararları sadece hukuki yönden inceleyerek bunların yasaya ve hukuka uygun olmasına çaba göstermektedir. Hukuki bakımdan yapılan bu faaliyet sonucunda ise hangi yargının ne biçimde uygulanacağı belirlenmiş olacağından ülke içinde bir yasanın uygulanmasında birliktelik ve ayniyet sağlanmış olacaktır.⁸

Medeni Usul Hukukunda ise, kanun yolları ile yapılacak denetimle hukukun uygulanmasında birliğin sağlanması kamu yararını sağlamakla beraber, somut olayda yanlış kararların değiştirilmesi yolu ile medeni haklılığın sağlanması ile taraflara hizmet edilmiş olunacaktır. Bununla birlikte kanun yollarına başvuru ile hukukun gelişmesinin sağlanacağı da ileri sürülmüştür.⁹ Kanun yollarının kabulündeki amaç, hem tarafların tatminini sağlamak hem de hükmün kontrolünü yapmaktır.¹⁰ İdari yargı açısından kanun yollarının amacı incelendiğinde ise, idari yargı düzeninde bu arada adli yargıda da istinaf mahkemelerinin olmaması nedeniyle hem hukukun uygulanmasında birliğin sağlanması hem de somut olayda hukuka uygun karar verilip verilmediğinin denetlenmesi konuları öne çıkmaktadır.¹¹ Diğer bir görüşe göre ise kanun yollarının iki amacı vardır. Bunlar; kararın üst mahkemede incelettirilerek yerinde kararlar alınıp alınmadığının saptanması ve henüz kesinleşmemiş nihai kararların kesin hüküm haline gelmesinin inceleme sonuna kadar durdurulmasıdır.¹² Kanımızca da kişilerde, hukuk sistemine olan güven duygularının pekiştirilerek gerçekte hakkı olan şeyin kendisine yargı tarafından verileceği konusundaki inancın devamlılığının sağlanması, ayrıca ülkedeki hukuk birliğinin tesis edilerek, tecrübesizlikler veya farklı anlayışlardan ortaya çıkacak yanlış uygulamaların vatandaşlar arasında hukuk sistemine ve dolayısıyla sosyal düzene karşı uyandıracağı

⁸ YURTCAN Erdener, a.g.e., s.500

⁹ ÜSTÜNDAĞ Saim, a.g.e., s.818

¹⁰ BİLGE Necip, ÖNEN Ergun, *Medeni Yargılama Hukuku Dersleri*, Sevinç Matbaası, Ankara, 1978, s.637

¹¹ ÇAĞLAYAN Ramazan, *İdari Yargıda Kanun Yolları*, s.21

¹² ODYAKMAZ Zehra, a.g.e., s.7

olumsuz duyguların önüne geçmek kanun yollarının tesisindeki en genel amaçlardır.

A. Kanun Yolu Çeşitleri

Medeni Usul Hukukuna göre sadece nazari olarak kanun yolları ele alındığında, inceleme konusu olan kararın niteliğine ve veriliş tarzına göre (ara kararı, nihai karar, duruşmalı veya duruşmasız karar gibi) çeşitli ayrımlara tabi tutulacağı gibi yapılacak kontrolün genişliği bakımından da sınıflandırılabilir (Sadece hukuki kontrol, hem hukuki hem de maddi kontrol gibi). İnceleme konusu kararın kesinleşmiş bulunup bulunmamasına göre de olağan ve olağanüstü kanun yolu ayrımı yapılmaktadır.¹³ Ceza Usul Hukukundaysa denetlenmesi istenen kararın kesin hüküm olup olmamasına göre yasa yolları; olağan ve olağanüstü olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.¹⁴

İdari Yargılama Usul Hukuku açısından da en fazla rağbet gören sınıflandırma olağan ve olağanüstü kanun yolu ayrımıdır. Bununla birlikte her yazar kendine göre bir ayrım yapmakta ve buna göre kullanılan yolun olağan mı olağanüstü mü olduğuna karar vermektedir. Maddi mesele yeniden ele alınabilip karar verilebiliyorsa olağan, yeniden ele alınamıyorsa olağanüstü kanun yolu ayrımının varlığı konuyla ilgili birinci ölçüttür.¹⁵ Maddi meselenin tekrar incelenebilmesi usul hukukumuzda varolmayan istinaf mahkemeleri kavramını gündeme getirir. İstinaf mahkemeleri maddi olayların tespit ve takdirine ilişkin hataları da inceler. Ülkemizde istinaf mahkemeleri 1925 yılına kadar olmakla beraber; bu tarihten sonra kaldırılmışlardır.¹⁶ İstinaf mahkemelerinin daha titiz bir incelemenin sağlanması, hükmün doğru ve isabetli olmasının temini, istinafla davaya daha tecrübeli hakimlerin bakması, mahalli tesirlerden uzak kalınması gibi faydalarının yanında, davanın

¹³ BİLGE Necip, ÖNEN Ergun, a.g.e., s.638

¹⁴ YURTCAN Erdener , a.g.e., s.500

¹⁵ ÇAĞLAYAN Ramazan, a.g.e., s.21

¹⁶ BİLGE Necip, ÖNEN Ergun, a.g.e., 639

tekrarlanmasından dolayı ilk derece mahkemelerin halkın gözünden düşmesi, ilk derece mahkemelerinin işlemlerinin önemsenmeyebileceği ve kesin hükümden faydalanma kuralının ortadan kalkması gibi mahsurlara da

sahiptir.¹⁷ Bu düşünüş şekline göre maddi olayın tekrar incelenebilmesi diğer bir söyleyişle istinaf, olağan kanun yolunu temyiz ise olağanüstü kanun yolunu oluşturmaktadır. Diğer ölçüt ise kararın şekli anlamda kesinleşip kesinleşmemesine göre yapılan ayrımdır. Kararın kesinleşmesini önleyen kanun yolu; olağan kararın kesinleşmesinden sonra başvurulacak kanun yolu ise, olağanüstü kanun yoludur.¹⁸

B. Olağan Kanun Yolları:

Bir nihai kararın kesinleşmesine engel olan kanun yoluna, olağan kanun yolu denir.¹⁹ İlk derece mahkemesinin verdiği nihai karara karşı olağan kanun yollarına başvuru süresi içinde başvurulmaması veya başvurulup ta başvurunun reddedilmesi halinde, nihai karar kesinleşir. 2577 sayılı İdari Yargılama Usul Kanunu, itiraz (md.45), temyiz (md.46) ve karar düzeltme (md.54) olarak üç tür olağan kanun yolu kabul etmiştir.

C. Olağanüstü Kanun Yolları:

Kesin hüküm kuvvetine sahip bir karara karşı başvurulacak ve bu kararın ortadan kaldırılması sonucunu doğuran yasa yollarına ise olağanüstü kanun yolları denmektedir.²⁰ Bu kanun yolu ilk derece mahkemelerinin nihai kararlarına karşı tanınan bir kanun yoludur. Olağan kanun yollarının tüketilmesi veya başvuru süresinin geçirilmesi durumunda aynı konuda aynı sebebe dayalı olarak aynı taraflar dava açamazlar. Fakat nihai karara

¹⁷ EREM Faruk, a.g.e., s.553-557

¹⁸ ÇAĞLAYAN Ramazan, *İdari Yargıda Kanun Yolları*, s.21-22

¹⁹ BİLGE Necip, ÖNEN Ergun, a.g.e., s.641

²⁰ YURTCAN Erdener, a.g.e., s.500

varılmasında usul hataları yapılmışsa, nihai kararın kaldırılması veya değiştirilmesi amacıyla olağanüstü kanun yoluna başvurulabilirler.²¹ Bu da, yargılamanın yenilenmesi usulüdür. Böyle bir yolun kabulü sadece tarafların değil, toplumun da yararınadır.²²

²¹ KALABALIK Halil, *a.g.e.*, s.346

²² BİLGE Necip, ÖNEN Ergun, *a.g.e.*, s.640

2. TEMYİZİN KONUSU VE NİTELİĞİ

Temyiz olağan ve hukuki bir yasa yoludur. Temyiz yolunda mahkemelerin verdikleri son kararlar hukuka uygunlukları bakımından incelenir ve değerlendirilirler.²³ Temyiz mahkemesinin görevi mahalli mahkemenin hükmünde tespit edilmiş vakaların hukuki olarak yeniden takdiri ile sınırlıdır.²⁴ Yargıtay kural olarak yeni bir hüküm vermez. Çünkü ihtilaf ilk derece mahkemesinde verilen hükümle çözülmüştür. Yargıtay ancak bu hükmün kanuna ve usule uygunluğunu kontrol eder. Bununla beraber hukukumuzda istinaf derecesinin mevcut olmamasından dolayı Yargıtay HUMK md. 428 b yetkisine dayanarak maddi meselelere de müdahale etmek durumunda kalmakta; bu da işlerin çoğalması sonucunu doğurmaktadır.²⁵

Mahkeme teşkilatı iki veya daha fazla derece üzerine kurulmuş olan yerlerde üst merciye müracaat istinaf ile olmaktadır. İstinaf merciinde dava baştan ve yeniden görülmektedir. İstinaf mahkemelerinde davanın hem maddi vakalar olaylar kısmı yeniden incelenir; hem de takdiri deliller tekrar değerlendirilir. Böylelikle dava gerçekte iki defa görülmüş olur. İstinaf mahkemesinde taraflar ilk derece mahkemesindeki yargılamada sunmadıkları delilleri ileri sürebilmek, bunların değerlendirilmesini istemek ve karışık noktaları öncekinden daha iyi anlatmak olanağına sahiptirler.²⁶ Bu genel görünüm dahilinde temyiz ile istinaf karşılaştırıldığında; temyizden istinaftan daha dar ve sınırlı olduğu görülmekle birlikte temyizde hukukun ve yasaların ülke içinde aynı biçimde uygulanması temel düşüncesi açısından bir bakışta ise, temyizden daha geniş bir alanda etkili olduğu sonucunu ortaya

²³ YURTCAN Erdener, *a.g.e.*, s.516

²⁴ ÜSTÜNDAĞ Saim, *a.g.e.*, s.821

²⁵ BİLGE Necip, ÖNEN Ergun, *a.g.e.*, s.643-644

²⁶ ANSAY Sabri Şakir, *Hukuk Yargılama Usulleri*, Ankara, 1957, s.336

çıkarmaktadır.²⁷ Temyiz mahkemesi davayı değil, kazai kararın muhakeme usullerine uygun bir şekilde verilip verilmediğini inceler.²⁸

Temyizin itiraz ve istinaftan farkı işin maddi yönü ile değil, hukuki yönü ile ilgilenmesidir. İlk derece mahkemesi vakayı yargıladığı halde temyizde mahkemenin kararı yargılanır.²⁹

1791 tarihli Fransız Anayasası, Temyiz Mahkemesinin davanın esasına girmesini yasaklamıştır. Bunun nedeni ise Temyiz Mahkemesinin yasama organı nezdinde bir kuruluş sayılması olmuştur. Temyiz Mahkemesinin görevi hakimlerin kanunlara uymalarını sağlamaktır. Robespierre, Millet Meclisi'nde 1790'da Temyiz Mahkemelerinin kişiler arasındaki ihtilaflarda kanunu uygulamakla ve davaların esası hakkında hüküm vermekle görevli olmadıklarını, görevlerinin mahkemelerin ihlal edebilecekleri anayasa mevzuat ve şekil prensiplerini korumak olduğunu vatandaşların değil kanunların koruyucusu olduklarını söylemiştir.³⁰

İdari Yargılama Usulünde temyiz yolunda kural olarak Danıştay dava daireleri ile idare ve vergi mahkemelerinin nihai kararlarının hukuka uygunluğu denetlenir. Temyizde ilk derece mahkemesinde incelenen olgular yeniden incelenemez. Buna karşılık karardan sonra ortaya çıkan ve hükmü etkileyecek özelliğe sahip olan olgular temyizde ileri sürülebilir.³¹ Temyiz incelemesinin yapılması suretiyle kanunların bütün ülkede aynı anlayış içinde uygulanması da sağlanır.³² İdari yargıda temyiz konusunu İYUK md. 46 da belirtildiği üzere; "Danıştay dava daireleriyle idare ve vergi mahkemelerinin nihai kararları" teşkil etmektedir. Nihai kararların temyiz aşamasındaki incelemesi, verilen kararın hukuki esaslara uygunluğunun tetkiki şeklinde

²⁷ YURTCAN Erdener, *a.g.e.*, s.517

²⁸ ONAR S.Sami, *a.g.e.*, Cilt:3., s.1992

²⁹ ODYAKMAZ Zehra, *a.g.e.*, s.67

³⁰ EREM Faruk, *a.g.e.*, s.576

³¹ GÖZÜBÜYÜK Şeref, *Yönetmelik Yargı*, 16. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2003, s.494

³² ARAL Rüştü, *Yüzyıl Boyunca Danıştay 1868-1968*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1968, s.322

olmaktadır. Bu inceleme esnasında temyiz mercii herhangi bir şekilde kısıtlanmamıştır. Kanunları resmen uygulamak yetkisine sahiptir. Buradaki amaç ise, ülke genelinde idari yargıda hukuk birliğini sağlamak hukuka aykırı kararları ortadan kaldırarak tarafların menfaatini ve dolayısıyla hukuku korumak ve üstün kılmaktır.

2577 sayılı İYUK md.46 “Danıştay dava daireleri ile idare ve vergi mahkemelerinin nihai kararları başka kanunlarda aksine hüküm bulunsa dahi Danıştay da temyiz edilebilir” hükmünü getirmiştir. Buradan çıkan sonuç ise ancak yargısal kararların temyiz edilebileceğidir. 521 sayılı Danıştay Kanununun 31.maddesine göre temyiz davasına konu olacak bir kararın yargı kararı olması, bu yargı kararının kesin olması veya üst idari yargı merciinin bulunmaması ve bu kararın bir yargı merciinden çıkmış olması gerekir. Yargı kararı yargı yetkisinin kullanılması suretiyle verilen karardır.³³ 2577 sayılı İYUK md. 3 “İdari davalar Danıştay, idare mahkemesi ve vergi mahkemesi başkanlıklarına hitaben yazılmış imzalı dilekçelerle açılır” hükmü ile idari yargıda yargı yetkisini kullanan mahkemeleri belirlemiştir. Organik anlamda yargı kararının ölçütü bu görevi yapan merciin niteliği ve kapsadığı alandır. Fonksiyonel anlamda yargı kararı ise objektif hukukun yetkili mercilerce uyuşmazlıklara veya kanunla görülmesi bu mercilere verilmiş belli konulara uygulanmasıdır. Sonuç olarak yargı kararı dendiğinde yargılama usulleri kullanılarak kişiler arasındaki uyuşmazlığı çözümleyen ve kanun koyucunun yargı kararı olduğunu kabul ettiği kararlar ortaya çıkmaktadır.³⁴ Mahkemeler yargısal faaliyet sonunda bir hükme varmaktadır. Yargılama faaliyeti içinde verilen bu kararlara yargısal kararlar denilmektedir.³⁵ Temyiz yoluna başvurabilmek için ortada bir yargısal karar bulunmalıdır. Mahkemelerin idari nitelikte kararları ise temyize konu oluşturmaz.³⁶ Danıştay 1 ve 2. Daireleri 2575 sayılı Danıştay Kanunu’na göre dava dairelerinden

³³ ARAL Rüşdü, a.g.e., s.542

³⁴ ARAL Rüşdü, a.g.e., s.542

³⁵ ÇAĞLAYAN Ramazan, *İdari Yargı Kararlarının sonuçları ve uygulanması*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2001, s.38

³⁶ ÇAĞLAYAN Ramazan, *İdari Yargıda Kanun Yolları*, s.41

farklı danışma ve inceleme mercii olarak görev yapan yargısal işleri bulunmayan ve kanunda idari daireler olarak belirtilen birimlerdir. Bu dairelerde verilen kararların ise idari işler kurulunda itirazen veya resen görüşüleceği, 2577 sayılı İYUK md. 6 hükmü çerçevesinde temyiz incelemesinin olmayacağı açıktır.

Temyiz dilekçesinin düzenlenme şekli İYUK md. 3 de belirtilmiştir. Bu maddelerde belirtilen şartlara uyulmaması durumunda verilen 15 günlük sürede de eksiklikler tamamlanmadığı takdirde yargı merciinin verdiği temyizde bulunmamış sayılması kararı (İYUK md 48/6), temyiz dilekçesinin verilmesi esnasında ödenen harç ve giderlerin ödenmemesi sonucu verilen kararın temyiz edilmemiş sayılması kararı, kanuni süre geçtikten sonra yapılan temyizlerde verilen temyiz işleminin reddi kararları için temyize 7 gün içinde başvurulabilir.³⁷

A. Kararları Temyize Konu Yargı Yerleri

2577 sayılı İYUK md. 46 "Danıştay dava daireleri ile idare ve vergi mahkemelerinin nihai kararları, başka kanunlarda aksine hüküm bulunsa dahi Danıştay da temyiz edilebilir" hükmüne amirdir. Kural olarak ilk derece mahkemelerinin verdikleri nihai kararlara karşı temyiz yoluna başvurulabilir. 1990 yılında 3622 sayılı Kanunla yapılan değişiklik ile Danıştay idare ve vergi dava dairelerinin ilk derece mahkemesi olarak verdikleri kararlara karşı Danıştay İdari veya Vergi Dava Daireleri Genel Kurullarına temyiz yoluna başvurulabilir.³⁸

İdare ve vergi mahkemelerinin verdikleri bütün kararlara karşı temyiz yoluna başvurulamaz. İYUK.'nın 45 nci maddesinde sayılan kararlara karşı

³⁷ ODYAKMAZ Zehra, a.g.e., s.68

³⁸ GÖZÜBÜYÜK Şeref, DİNÇER Güven, *İdari Yargılama Usulü, Kanun Açıklama İçtihat*, Turhan Kitabevi, Ankara, 1996, s.609

temyiz yoluna değil, bölge idare mahkemelerine itiraz yoluna başvurulabilir.³⁹ İdare ve vergi mahkemelerinin kurul halinde verdiği ve sadece itiraz yoluna başvurulabilecek kararlar şunlardır:(İYUK. md. 45/1)

- İlk ve orta ğretim ğrencilerinin sınıf geğmelerine ve notlarının tespitine ilişkin işlemlerden,

- Valilik, kaymakamlık ve yerel yönetimlerle bakanlıkların ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarının taşra teşkilatındaki yetkili organları tarafından kamu görevlileri hakkında tesis edilen geçici görevlendirme, görevden uzaklaştırma, yolluk, lojman ve izinlerine ilişkin idari işlemlerden,

- 3091 sayılı Taşınmaz Mal Zilyetliğine Yapılan Tecavüzlerin nlenmesi Hakkında Kanunun uygulanmasından,

- 2022 sayılı 65 Yaşını Doldurmuş, Muhtaç, Gğsz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun ile 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu gereğince kamu kurum ve kuruluşları tarafından sosyal yardım amacı ile bağlanan aylık ve yapılan sosyal yardımlarla ilgili uygulamalardan,

- 213 sayılı Vergi Usul Kanunu gereğince verilen işyeri kapatma cezalarından kaynaklanan uyuşmazlıklarla ilgili olarak verdikleri nihai kararlar.⁴⁰

İYUK 47. maddesi "idare vergi mahkemelerinin itiraz yolu açık olan kararları temyiz edilemez" hükmüne amirdir. Ayrıca 45. madde 1.fıkra (e) bendinde ilk derece mahkemesinde "tek hakimle verilen nihai kararlar"a karşı temyiz yoluna başvurulamaz. 2576 sayılı Bölge İdare Mahkemeleri, İdare

³⁹ AğLAYAN Ramazan , *İdari Yargıda Kanun Yolları*, s.42

⁴⁰ KALABALIK Halil, *a.g.e.*, s.354

Mahkemeleri ve Vergi Mahkemelerinin Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanunun 7.maddesi hangi hallerde tek hakimle karar verileceğini düzenlemiştir. İdare ve vergi mahkemelerinin tek hakimle bakmaları gereken bir dava yanlışıyla bu mahkemeler tarafından kurul olarak karara bağlanmış ise, bu kararlara karşı itiraz yolu ile bölge idare mahkemesine değil, temyiz yolu ile Danıştay'a başvurulabilir.⁴¹

Danıştay'ın bozma kararından sonra tek hakimle verilen ısrar kararlarına itiraz yolu ile değil temyiz yolu ile bakılır. Danıştay, heyet halinde verilen bir karara karşı temyiz isteminde bulunulması durumunda temyiz isteminin tek hakimle değil heyet halinde incelenmesi gerektiği yolunda içtihatla bulunmuştur. Tek hakimle verilen karara karşı itiraz yerine temyize başvurulması durumunda ise Danıştay görevsizlik kararı vermektedir. Yargıcın reddi işlemi üzerine verilen kararlarda, 2577 sayılı İYUK' nun 31. maddesi gereği temyiz edilebilen kararlardandır.⁴²

Mülga 521 sayılı Danıştay Kanunu'nun 31.maddesi "İdari yargı mercilerinden özel kanunlarına göre kesin olarak verilmiş olan ve üst idari yargı mercii bulunmayan yargı kararları dava daireleri ile dava daireleri kurulunda temyiz yolu ile kesin olarak görülür" hükmü mevcuttur. Burada yargı mercii deyimini geniş anlamıyla yargı yetkisine haiz mercileri de kapsamına alabilir. Danıştay da kararları temyiz yolu ile inceleme konusu yapılan yargı yetkisine haiz kuruluşlar: Sayıştay, İdare Kurulları, İtiraz ve Temyiz Komisyonlar, Hakem Heyetleri ve İnzibat Komisyonlarıdır. 521 sayılı kanunda temyiz bir kanun yolu biçiminde düzenlenmemiş olup bir dava türü olarak düzenlenmiştir. Danıştay'ın ilk derece mahkemesi olarak görevli olduğu davalarda ise temyiz yeri mevcut değildir.⁴³ 6 Ocak 1982 tarih ve 2577 sayılı İYUK' ndaki düzenlemede de Danıştay dava dairelerinin ilk

⁴¹ GÖZÜBÜYÜK Şeref, TAN Turgut, *İdare Hukuku Cilt:2 İdari Yargılama Hukuku*, Ankara, 2003, s.1027

⁴² GÖZÜBÜYÜK Şeref, *Yönetmelik Yargı*, s.496

⁴³ ARAL Rüştü, *a.g.e.*, s.558-560

derece mahkemesi olarak baktıkları davalarda temyiz imkanı yok iken, 1990 yılında 2577 sayılı İYUK 46.madde 1.fıkıradaki yapılan değişiklikle Danıştay Dava Dairelerinin ilk derece mahkemesi olarak baktıkları davalarda verilen nihai hükümlere karşı Danıştay'da temyiz kanun yoluna başvurulabileceği hükmü getirilmiştir.

Danıştay kararlarına karşı temyiz yolunun tanınmış olması ile, ihtisaslaşmış Danıştay dairelerinin aldıkları kararların ihtisas dışı dairelerin yetkisine sunulduğu ayrıca iş yükünün arttığı eleştirisi yapılmış ise de Danıştay Dava Dairelerinin ilk derece mahkemesi olarak verdikleri kararların temyiz mercii idari veya vergi dava daireleri genel kurullarıdır. Bu kurullar idari veya vergi dava daireleri başkan veya üyelerinden teşkil edilmektedir. Dolayısıyla ihtisaslaşma konusundaki eleştiri mesnetsiz kalmaktadır. Ayrıca işlerin çoğalması ihtimali ise değişiklik kanununun iptalini gerektirmez.⁴⁴

Danıştay dairelerinin temyiz edilebilecek kararları, ilk derece mahkemesi olarak verdikleri kararlardır. Bu dairelerin ilk derece idare veya vergi mahkemelerinin kararlarına karşı yapılan temyiz istemine dayalı olarak yaptıkları temyiz incelemesi sonucu verdikleri kararlar ise temyiz edilemezler. Bu kararlara karşı aynı dairede karar düzeltme yoluna gidilebilir. İlk derece mahkemelerinin ısrar kararları 2577 sayılı İYUK md. 49/4 gereği idari ve vergi dava daireleri genel kurulunda temyizden incelenir. Danıştay Dava Dairesinin ilk derece olarak baktığı bir dava sonucunda verdiği kararın İdari ve Vergi Dava Daireleri Genel Kurulunda bozulması durumunda dairenin ısrar kararı verebilip veremeyeceği konusunda kanunda bir düzenleme mevcut olmamakla birlikte İYUK. 49 md.nin 6.fıkrasında ilk derece mahkemelerin ısrar kararını düzenleyen 4.fıkrasının Danıştay için uygulanamayacağı düzenlemesi mevcuttur. Bu halde daire ile İdari ve Vergi Dava Daireleri Genel Kurulu arasında görüş ayrılığı doğacağı için Danıştay Kanunu 39. ve

⁴⁴ ODYAKMAZ Zehra, a.g.e., s. 69

40. maddelerde düzenlenen içtihadın birleştirilmesi usulünün devreye girmesi gerekecektir.⁴⁵

İYUK md. 45/5 "Bölge idare mahkemesinin kararları kesindir; Temyiz yoluna başvurulamaz" hükmüne amirdir. Bu maddenin bölge idare mahkemelerinin tüm kararlarının temyize kapalı olduğu anlamına gelip gelmeyeceği yoruma dayalıdır ve bu yorumun sadece itiraz üzerine verilen kararlarda temyiz yolunun kapalı olduğu şekilde anlaşılması gerekir. İtiraz üzerine değil de kanundan doğan görevlerini yerine getirirken verdiği kararların temyize tabii olduğunun kabul edilmesi gerekir. Danıştay 10.Dairesi E: 86/2402, K 89/90, 23.01.1989 tarihli kararında "2577 sayılı yasanın "itiraz" başlıklı 45.maddesinin 5 numaralı fıkrasında her ne kadar, bölge idare mahkemesince verilen kararların kesin olduğu ve temyiz yoluna başvurulamayacağı belirtilmişse de maddenin başlığından da anlaşılacağı üzere temyize konu edilemeyecek bölge idare mahkemesi kararları itiraz üzerine verilecek kararlar olup " reddi hakim istemi " hakkında verilmiş bulunan uyuşmazlık konusu karar itiraz üzerine verilmiş bir karar olmayıp, aynı yasanın 57 nci maddesi 3 numaralı fıkrası hükmü uyarınca verilmiş bir karar olduğundan temyiz yolu kapalı değildir.⁴⁶

B. Temyiz Edilebilecek Kararlar

İlk derece mahkemeleri tarafından verilen ara kararları ancak davayı sonuçlandıran nihai kararlar birlikte temyiz edilebilir.⁴⁷ İYUK 46/1 md. "Danıştay dava daireleri ile idare ve vergi mahkemelerinin nihai kararları, başka kanunlarda aksine hüküm bulursa dahi Danıştay da temyiz edilir" hükmü ile bu konuyu düzenlemiştir.

⁴⁵ ÇAĞLAYAN Ramazan, *İdari Yargıda Kanun Yolları*, s. 45

⁴⁶ ÇAĞLAYAN Ramazan, *İdari Yargıda Kanun Yolları*, s.46

⁴⁷ GÖZÜBÜYÜK Şeref, DİNÇER Güven, *a.g.e.*, s 609

Mahkemeler yargısal görevlerini icra sırasında çeşitli kararlar verir ve bu yargılama faaliyeti sonucunda da bir hükme varırlar. Bu kararlara yargısal kararlar denilmektedir. Bu kararlardan bazıları yargılamayı derinleştirirken bazıları ise ihtilafı çözerek yargılamaya son vermektedirler. Mahkemelerin bu şekilde verdikleri kararlar ara kararları ve nihai kararlar olarak ortaya çıkmaktadır.⁴⁸ Bir davada hakim nihai kararını vermekle, uyuşmazlık halledilmiş ve mahkeme işten el çekmiş sayılır. Bu aşamadan sonra kararın hatalı olduğu anlaşılsa bile yargıç verilen karara hiçbir müdahalede bulunamaz.⁴⁹

Hüküm, ihtilafı sona erdiren karar demektir. Hukuk usulü ve uygulamalarında kararlar, ara kararları ve nihai kararlar olarak ikiye ayrılmaktadır. Ara kararlar bir veya birden fazla çekişme konusu ile ilgili verilmiş olan kararlardır. Bunlar ile kısmen dahi olsa dava konusu hakkında bir karar verilemez. Ara kararları ihtilafın ancak bir kısmını çözerler. Bu nedenle daima tespit hükmü özelliğine sahiptirler. Ara kararları mahkemeyi bağlar ve kural olarak esas hükümle birlikte temyiz edilebilirler.⁵⁰ Hakimin davadan elini çekinceye kadar yargılamanın yürütülmesi için verdiği bütün kararlar ara karardır.⁵¹

Nihai karar davayı sona erdiren kararlardır. Yargılama sırasında verilen kararlar ise ara kararı niteliğindedir. İdari yargı yerlerinin verdiği belge isteme, keşif, bilir kişi incelemesi yaptırma gibi olayı ya da hukuki durumu açıklığa kavuşturucu nitelikteki kararları ise ara kararlarıdır.⁵² Nihai kararda ise mahkeme işten el çeker, davayı veya uyuşmazlığı sona erdirir. Mahkeme nihai kararını geri alamaz veya bundan dönemez.⁵³ Nihai karar kavramına

⁴⁸ ÇAĞLAYAN Ramazan, *İdari Yargı Kararlarının Sonuçları ve Uygulanması*, s.39

⁴⁹ DOMANIÇ Hayri, *Hukukta Kaziyyei Muhakeme ve Nisbi Kuvveti*, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1964, s.36

⁵⁰ ÜSTÜNDAĞ Saim, *a.g.e.*, s.787

⁵¹ BİLGE Necip, ÖNEN Ergun, *a.g.e.*, s.282

⁵² GÖZÜBÜYÜK Şeref, DİNÇER Güven, *a.g.e.*, s.609

⁵³ ODYAKMAZ Zehra, *a.g.e.*, s.69

yalnız uyuşmazlığı çözen kararlar değil, işin özünü karara bağlamadan davayı sonuçlandıran görev, ehliyet ve süre yönünden verilen kararlarda girer.⁵⁴ İdari yargı içindeki görev ret kararları, dilekçe ret kararları ve yürütmenin durdurulması kararları da nihai karar olmadığından temyize konu olmazlar.⁵⁵ Görev ve yetkisizlik itirazını reddeden karar, mahkemenin işten elini çekmesi sonucunu ortaya çıkaran bir karar değildir, dava devam eder. Bu nedenle böyle bir karar nihai kararla temyiz edilebilir.

Danıştay 5. Dairesinin bir kararında: "Bir davaya bakmakta olan mahkemenin davanın görev noktasından reddine ilişkin kararlarının tek başına temyize konu edilebilecek olmasına karşılık aynı mahkemenin görevsizlik itirazının reddine yani davaya bakmanın kendi görev alanı olduğuna ilişkin kararlarına karşı, esas karardan ayrı olarak tek başına temyiz yoluna başvurulabilmesine hukuken olanak bulunmamaktadır".⁵⁶ şeklinde hüküm verilerek görevsizlik itirazının reddi kararı Danıştayca temyiz edilebilecek bir karar olarak kabul edilmemiştir.

Görev yönünden reddi gereken bir davanın reddedilmeyip esasına girilerek karar verilmesi ile ilgili olarak Danıştay 10. Dairesi bir kararında: "Sosyal Sigortalar Kurumu hastanesinde çalışan davacı, hizmet esnasında hastane asansöründe geçirdiği kaza nedeni ile zararın tazminini talep etmiştir. İstanbul 5. İdare Mahkemesi istemi kabul etmiştir. Sosyal sigortalar kurumu başkanlığı temyiz talebinde bulunmuştur. Yapılan inceleme sonucunda, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu 2. maddede hizmet akdine dayalı olarak çalıştırılanların sigortalı sayılacağı 5 . md.'de 2. md.'de belirtilen sigortalıların, işlerini yaptıkları yerin "işyeri" olduğu, 11. md.'de sigortalının işyerinde bulunduğu sırada veya işveren tarafından yürütülmekte olan iş dolayısıyla sigortalıyı, hemen veya sonradan bedence ve ruhça arızaya

⁵⁴ GÖZÜBÜYÜK Şeref, DİNÇER Güven, a.g.e., s.609

⁵⁵ COŞKUN Sabri, KARYAĞDI Müjgan, *İdari Yargılama Usulü Örnek İçtihatlar-Yorumlar*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2001, s.501

⁵⁶ T.1.4.1993, E.93/1203, K.93/1433, Nakleden: ÇAĞLAYAN Ramazan, *İdari Yargıda Kanun Yolları*, s.48

uğratan olayın “iş kazası” sayılacağı 134. maddede bu kanunun uygulanmasından doğan uyuşmazlıkların yetkili iş mahkemelerinde veya bu davalara bakmakla görevli mahkemelerde görüleceği hükme bağlanmıştır. Bu durum karşısında yukarıda yer verilen yasal düzenleme ve davacının hukuki durumuna göre yaralanma nedeni ile uğradığını öne sürdüğü zararın tazmini istemi ile açtığı davanın adli yargı yerinde görülüp çözümlenmesi gerektiğinden esasa girilerek verilen temyize konu mahkeme kararında hukuka uyarlılık bulunmamaktadır⁵⁷ hükmünü vermiştir. Görevsizlik nedeni ile reddi gereken bir uyuşmazlığın esasına girilerek karar verilmesi durumunda nihai karar temyiz edilmiş ve Danıştay 10. Dairesi görevsizlik nedeni ile kararı bozmuştur.

İlk inceleme aşamasında davacı tarafından hasmın yanlış gösterilmesi durumunda yanlışlığın idari yargı yerince düzeltilmesi gerekir. Hasım düzeltme kararlarına karşı temyiz veya itiraz yoluna gidilemez.⁵⁸ İYUK md. 15/1-a; “Danıştay veya idare ve vergi mahkemelerince..... davanın hasım gösterilmeden veya yanlış hasım gösterilerek açılması halinde dava dilekçesinin tespit edilecek gerçek hasma tebliğine karar verilir.” hükmüne amirdir. Danıştay 5.Dairesi bir kararında;

“Davanın incelenmesinden 24.05.1983 tarihinde açılan davada ve 07.07.1933 tarihli yenileme dilekçesinden doğan Yozgat İli Korumaya Muhtaç Çocukları Koruma Başkanlığının hasım olarak gösterildiği Kayseri İdare Mahkemesinin 12.09.1983 günlü ara kararı ile husumetin Yozgat valiliği olarak düzenlendiği anlaşılmıştır. Oysa bu karar tarihinden önce yukarıda sözü edilen hüküm gereğince korumaya muhtaç çocukları koruma birlikleri Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü’ne devredilmiş bulunduğundan husumetin bu genel müdürlüğe yöneltilmesi gerekmekte olup davanın Yozgat valiliği husumeti ile götürülmesinde isabet

⁵⁷ T.25.02.2003, E:2001/3023, K:2003/70, Danıştay Kararları Dergisi, Yıl:1, Sayı:2, s.347-348

⁵⁸ GÖZÜBÜYÜK Şeref, DİNÇER Güven, a.g.e., s.378

bulunmamaktadır. Bu nedenlerle 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 49. md. 1. fıkrası uyarınca temyiz isteminin kabulü ile..... idare mahkemesinin 13.12.1985 gün ve E:1983/390,K:1985/454 sayılı kararının bozulmasına dosyanın gerçek hasım olan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü husumetiyle tekemmül ettirilerek uyuşmazlık hakkında yeni bir karar verilmek üzere Kayseri İdare Mahkemesine gönderilmesine karar verildi.⁵⁹ hükmüne varmıştır.

Dava dilekçesinin İYUK 3 ve 5. maddelerine uygun şekilde yeniden düzenlenmesi veya eksikliklerin tamamlanması ya da ehliyet söz konusu olduğu hallerde, dava ehliyetli olan şahsın avukat olmayan vekili tarafından açılmış ise 30 gün içinde kendisi tarafından veya bir avukat vasıtasıyla dava açılması için verilen dilekçenin reddi kararı temyiz edilemez.⁶⁰ Dava dilekçesinin reddedilmesi üzerine yeniden verilen dilekçelerde aynı yanlışlıkların yapılması halinde dava dilekçesi reddedilmez dava reddedilir. Bu durumda ise alınan kararlar dilekçenin reddi kararı olmaktan çıkmış davanın reddi kararı haline dönüşmüştür. Bu nedenle İYUK 15. md. gereği bu kararlara karşı itiraz veya temyiz yoluna başvurulabilir. Danıştay 5. Dairesi bir kararında;

".....Kanunun 15. md.'sinin 5. fıkrasında yer alan, 1. fıkranın (d) bendine göre dilekçenin reddedilmesi üzerine, yeniden verilen dilekçelerde aynı yanlışlıklar yapıldığı takdirde dava reddedilir " hükmü gereğince davanın reddi yolunda verilen kararların, temyizen incelemesi sırasında mahkemece 2577 sayılı Kanunun 15. md.'sinin 1. fıkrasının (d) bendi uyarınca verilen dilekçe ret kararlarında temyiz edilen ret kararlarının dayanağını

⁵⁹ T:19.04.1988, E:86/795, K:88/1315, Nakleden: GÖZÜBÜYÜK Şeref, DİNÇER Güven, a.g.e., s.379

⁶⁰ ODYAKMAZ Zehra, a.g.e., s.70

oluşturduklarından usul hükümleri yönünden incelenmeye konu edinilmesi hukuki açıdan kaçınılmazdır.”⁶¹ kararını vermiştir.

Belge, bilgi isteme, bilirkişi ve keşif işlemlerinin reddi veya kabulü davaların ayrılması ya da birleştirilmesi, davaya katılma veya kararın açıklanması işlemi üzerine verilen kararlarda, nihai nitelikte olmadıkları için temyize konu olmazlar. Ancak açıklama istemi üzerine önceki karar değiştirilmiş ya da yeni hüküm verilmişse bu nihai bir karardır ve temyiz edilebilir.⁶² Yürütmeyi durdurma kararlarına karşıda temyiz yoluna başvurmak mümkün değildir, itiraz yoluna başvurulabilir.

“Nihai kararlar yargıcın davadan elini çekmesi sonucunu doğuran ve bu suretle o davada yargılamaya son veren kararlardır. İdari bir uyuşmazlığın çözümü için bazı bilgi ve belgelerin getirilmesine ilişkin ara kararları ile usul hükümlerine aykırı düzenlenmiş olması sebebiyle bu aykırılık giderilmek üzere verilen dilekçe ret kararları veya yürütmenin durdurulması ya da reddine ilişkin kararların uyuşmazlığı esastan çözmeye yönelik olmadıkları için nihai kararlar sayılmaları ve esas karardan önce verilmiş olan bu kararların temyize konu edilebilmesi mümkün değildir. Nihai kararlar, bir davada davaya bakan mahkemenin verdiği ve kanun yolları dışında bir daha ele alınamayacağı ve değiştiremeyeceği, diğer bir söyleyişle davadan sürekli ve kesin bir şekilde elini çekmesi sonucunu doğuran kararlardır.”⁶³ Nihai kararlar uyuşmazlığı, esastan çözen, olumlu yada olumsuz bir sonuca bağlayan kararlardır.⁶⁴ Temyize açık olan kararlar mahkemelerin son

⁶¹ T: 11.03.1997, E:1996/2623, K:1997/571, Nakleden: ÇAĞLAYAN Ramazan, *İdari Yargıda Kanun Yolları*, s.50

⁶² ÇAĞLAYAN Ramazan, *İdari Yargıda Kanun Yolları*, s.50-51

⁶³ KARAVELİOĞLU Celal, *İdari Yargılama Usulü Kanunu Cilt:II*, 5. Baskı, 2001, s.1561

⁶⁴ Danıştay 5.D., 11.03.1988, E: 986/990, K: 988/1530, Nakleden: GÖZÜBÜYÜK Şeref, TAN Turgut, a.g.e., s.1028

kararlarıdır. Sanığın mahkumiyetine veya beraatına davanın reddine veya düşmesine ilişkin kararlar son kararlardır.⁶⁵

Esasa ilişkin nihai karar ya da hüküm, taraflar arasındaki uyuşmazlığı sona erdiren ve bir çözüm sunan yargı kararlarıdır. Hükümler dava tiplerine göre eda hükümleri, tespit hükümleri ve inşai hükümler şeklinde ayrılır. Dava konusu uyuşmazlığı çözen bu hükümler temyize konu teşkil ederler.⁶⁶

Yargı yerinin, açılan bir davada adli yargının görevli olduğuna dair verdiği kararlar, ehliyet ve süre yönünden verdiği red kararları nihai kararlar olup temyiz edilebilirler zira dava konusu uyuşmazlığın kesin ve yürütülebilir bir işlem olmaması nedeni ile verilen ret kararları ile davanın çözümsüz kalmasına neden olan "karar verilmesine yer olmadığına" ilişkin kararlar da nihai karar olarak kabul edilir.⁶⁷ İYUK 14. maddede, idari yargıda dava açıldığında ilk olarak nelerin incelenebileceği, 15. maddede ise bu ilk inceleme sonucunda nasıl karar verileceği düzenlenmiştir. İlk inceleme, görev ve yetki, idari merci tecavüzü, ehliyet, kanun ve yürütülmesi gereken işlerin varlığı, süre aşımı, husumet ve dava dilekçesindeki usuli değişiklikler olarak belirtilmiştir. Görev ve yetkisizlik itirazının reddi, dilekçedeki eksiklikler nedeni ile dilekçenin reddi ve husumet konusundaki kararlar nihai karar olmadığı için temyize konu teşkil etmez.⁶⁸

İYUK. md.15/1-a'ya göre görevli yargı yerlerinde yapılan hata neticesinde dava adli ya da askeri yargının görev alanına giren bir dava ise idari yargı yeri davayı görev yönünden reddeder. Davacının bu karara karşı temyize başvurma imkanı vardır.⁶⁹ Danıştay 10. Dairesine göre;

⁶⁵ ÖZTÜRK Bahri, ERDEM Mustafa R., ÖZBEK Özer, *Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, Seçkin Yayınevi, Ankara, 1999, s.873

⁶⁶ ÇAĞLAYAN Ramazan, *İdari Yargıda Kanun Yolları*, s.53

⁶⁷ KARAVELİOĞLU Celal, *a.g.e.*, Cilt:II, s.1561

⁶⁸ ÇAĞLAYAN Ramazan, *İdari Yargıda Kanun Yolları*, s.53

⁶⁹ GÖZÜBÜYÜK Şeref, DİNÇER Güven, *a.g.e.*, s.370

“.....Vakıflar Genel Müdürlüğü’nün özel mülkiyetindeki taşınmazda kiracı olan davacının yine mülkiyeti anılan idareye ait olan bitişik dükkan kiracısına vitrin tadilat izni verilmesine ilişkin işlemin iptali istemiyle açtığı davanın adli yargı yerinde görülmesi gerektiği hakkındaki Ankara 9. İdare Mahkemesi’nin kararının temyizi istenmektedir. Danıştay 10. Dairesi dava konusu işlemi kira sözleşmesi zımında mütalaa edip açılan davayı görev yönünden reddeden mahkeme kararında isabet görülmemiştir. Yukarıda açıklanan nedenlerle temyiz işleminin kabulü ile mahkeme kararının bozulması gerektiği düşünüldü.”⁷⁰ hükmünü vermiştir.

İdari yargı düzeninin görev alanına giren bir dava görevli olmayan bir idari yargı yerinde açılırsa, dava görev yönünden reddedilerek, görevli idari yargı yerine gönderilir.

a. İdari Mercii Tecavüzü;

İdari davalar kural olarak idari başvuru yolları tüketildikten sonra açılır.⁷¹ 521 sayılı Danıştay Kanunu’na göre (69.md.) ;“İlgililer haklarında idari davaya konu olabilecek bir işlem veya eylemin yapılması için idari makamlara başvurabilirler.” Kanundaki ifadededen anlaşıldığı üzere ön kararın istihsalı için yapılacak olan müracaatın kişinin kendi durumu ile ilgili olması gerekir. Herhalde, idare kişinin talebini 3 ay içinde karşılayacaktır. 3 ay içinde talep karşılanarak bir cevap idare tarafından verilirse ön karar şartı yerine gelir.⁷² Maddi fiile karşı iptal davasının açılabilmesi için idari mercilere bu fiil hakkında şikayet edilir. Bu şikayet üzerine idare müsbet veya menfi bir karar verir. Bu karara karşı iptal davası açılabilir.⁷³ İdari yargı yerlerinde dava açılmadan önce idari bir kuruluşa başvurulması yasada öngörülmüşse bu

⁷⁰ T 23.09.1999, E:1997/3634, K:1998/4114, *Danıştay Dergisi*, Yıl:31, Sayı:103, , s.918

⁷¹ COŞKUN Sabri, *KARYAĞDI Müjgan*, a.g.e., s.187

⁷² ÖZYÖRÜK Mukbil, *İdari Yargı Dersleri*, Teksir, Ankara, 1969-1970, s.108

⁷³ EROĞLU Hamza, *İdare Hukuku Dersleri, Genel Esaslar, İdari Teşkilat ve İdarenin Denetlenmesi*, Sevinç Matbaası, Ankara, 1972, s.356

başvuru yerine getirilmeden dava açılmasına idari mercii tecavüzü denir.⁷⁴ Özel kanunlara göre idari uyuşmazlıkların çözümü için idari yargıya başvurmadan önce uyuşmazlığın idare tarafından halli için idareye başvuru şartı getirilmesi hallerinde, idareye başvurma şartına uyulmadan dava açılırsa idari yargı yeri dava dilekçesine ilgili idareye gönderme kararı vermektedir.⁷⁵ Bu halde yargı yerine başvuru tarihi idari merciiye başvuru tarihi olarak kabul edilir (İYUK 15/2). Bu durumda mahkeme işten elini çekmekte ve ortaya temyizi mümkün bir karar çıkmaktadır. Danıştay 7. Dairesine göre;

“....Gümrük vergisi uyuşmazlıklarında tahakkukların tebliği üzerine doğrudan dava açılmayacağı tahakkuklara yapılan itirazların Gümrük Baş Müdürlükleri ya da Gümrükler Genel Müdürlüğünce reddine dair kararların, dava konusu yapılabileceği; doğrudan tahakkuka karşı açılan davada mahkemece merciiine tevdi kararı verilmesi gerektiği hakkındaki davada.... 1615 sayılı Gümrük Kanununun 78. maddesinin 5. fıkrasına göre yanlış tatbik edilmiş olması sebebiyle yapılan tahakkuka karşı itiraz edebilecekleri, 84. maddede ise 15 gün içinde tahakkuku yapan idarenin bağlı bulunduğu gümrük müdürlüğüne itirazda bulunabileceği,2577 sayılı İYUK’nun 14. maddesinde ise açılan davada idari mercii tecavüzü bulunup bulunmadığının ilk inceleme esnasında inceleneceği, 15. maddesinde de idari mercii tecavüzü halinde dilekçelerin görevli idari merciiine tevdiine karar verileceği hüküm altına alınmıştır. Gümrük Kanunu’nun yukarıda belirtilen hükümleri uyarınca mükelleflere tebliğ edilen tahakkuklara karşı kanunda belirtilen idari itiraz yolları tüketilmeden doğrudan dava açılması mümkün değildir. Bu ihbarla..... doğrudan tahakkukun iptali istemi ile açılan davada 2577 sayılı İYUK’un yukarıda belirtilen 14 ve 15. maddeleri doğrultusunda idari mercii tecavüzü nedeni ile dosyanın merciiine tevdiine karar verilmesi gerekirken işin esası hakkında tesis edilen mahkeme kararında isabet görülmemiştir.

⁷⁴ www.jura.uni-sb./turkish/Rcaglayan, “İdari Yargıda Kesin Hüküm”, 12.04.2004

⁷⁵ KARAVELİOĞLU Celal, a.g.e., Cilt:II., s.1106

Açıklanan nedenlerle temyiz isteminin kabulüne mahkeme kararının bozulmasına".⁷⁶ karar vermiştir.

İdari eylemlere karşıda idareye başvurulabilir. İYUK madde 13 de belirtildiği gibi, idari eylemin öğrenildiği tarihten itibaren bir yıl ve her halde eylem tarihinden itibaren 5 (beş) yıl içinde idareye başvurulmalıdır. İdareye başvurulmadan dava açılması durumunda idari yargı idari mercii tecavüzü nedeni ile dava dilekçesini görevli idareye gönderir.

b. Ehliyet

Usul hukuku açısından iki yetenek çeşidi vardır. Bunlardan biri davada taraf olma yeteneği diğeri ise dava açabilme yeteneğidir.⁷⁷ Davanın tarafları, taraf ehliyetine sahip olmalıdır. Bir davada taraf olabilmek için ya gerçek kişi ya da tüzel kişi olmak gerekir. Çünkü taraf ehliyeti medeni hukukun haklardan yararlanma ehliyetine tekabül eder.⁷⁸

Dava açabilme yeteneği ise, medeni hakları kullanma yeteneğinin bir parçasıdır. Medeni hakları kullanma yeteneğine sahip olanlar dava açabilme yeteneğine sahiptirler. İdari dava türlerinde aranan davacı olabilmek yeteneği açısından, menfaat olarak anılan yalın bir ilişkinin de bulunması gerekir. Menfaat bir idari işlemin yargı önüne götürebilmesi için onunla davacı arasında olan ve yeterli sayılan bir ilişkidir.⁷⁹

Danıştay 7. Dairesine göre;

"... Yükümlü şirketin vergi borcunun kurucu ortağın şahsi hesabından alınması durumunda kurucu ortak tarafından bu konuda açılan davanın ilk

⁷⁶ T:6.10.1998, E:1997/4192, K:1998/3137, **Danıştay Dergisi**, Yıl:29, Sayı:100, s.301-303

⁷⁷ **GÖZÜBÜYÜK Şeref**, *Yönetmelik Yargı*, s.362

⁷⁸ **ÜSTÜNDAĞ Saim**, *a.g.e.*, s.288

⁷⁹ **ÖZAY İl Han**, *Yargısal Korunma*, Alfa Basım Yayın Dağıtım, 3. Baskı, İstanbul, 1999, s.78

derece mahkemesi tarafından ehliyet yönünden reddine karşı talep edilen temyiz incelemesinde her ne kadar davacı kamu alacağının bir kısmını teminat miktarının yetersiz olması sebebi ile kendi vadesiz mevduatından karşılandığını ve bu sebeple anılan işlemin iptalini istemekte menfaatinin bulunduğunu ileri sürmekte ise de; bankanın tutumundan kaynaklanan ve bu nedenle bankaya karşı açılacak hukuk davasında tazminat isteme hakkı verebilecek olan bu durumun, davacıyı, teminat mektubunun nakde çevrilmesi işleminin kendi adına idari davaya konu edilmesi konusunda ehliyetli kılması olanaklı değildir. Bu itibarla 2577 sayılı Kanunun yukarıda açıklanan 15. madde 1. fıkrasının (b) bendi uyarınca ehliyet yönünden incelenmeksizin reddinde bir isabetsizlik görülmemiştir. Açıklanan nedenle temyiz işleminin reddine, kararın onanmasına.....”⁸⁰ karar vermiştir.

Davanın taraflarını oluşturanların ehliyetleri mahkemece resen dikkate alınır. Ehliyet konusundaki değişiklikler taraflarca davanın her aşamasında ileri sürülebilir. Tüzel kişiliği olmayan kamu kuruluşlarının kendi yetki ve görev alanlarındaki işlerde taraf olma yeteneğine sahip oldukları Danıştay 12. Dairesinin içtihadı ile tespit edilmiştir. İdari yargı, ehliyetsizlik durumunda davayı ilk incelemede reddetmektedir.⁸¹

c. Süre Aşımı

İdari yargıya başvurma belli bir süre ile sınırlandırılmıştır. Sürenin geçmesi durumunda idari dava açma imkanı ortadan kalkar. Kişiler sahip oldukları hak arama özgürlüğünü yasalarda belirtilen süreler içinde kullanmaları gerekir. Yapılan işlem ve eylemin, amacına uygun sonuca ulaşabilme içinde uygulanabilme süresi önem kazanmaktadır. Ayrıca yapılan eylem ve işlemler nedeni ile idarenin devamlı baskı altında alınması da önlenmek istenmiştir. Yasalarla konulan süreler geçtikten sonra işlemler

⁸⁰ T 14.10.1998, E:1997/5040, K:1998/3301, Danıştay Dergisi, Yıl:29, Sayı:100, s.355-357

⁸¹ GÖZÜBÜYÜK Şeref, Yönetmelik Yargı, s.366-374

kesinleşir.⁸² Açılan bir davanın süre açısından reddi kararı nihai bir karardır ve temyiz edilebilir. Danıştay 7. Dairesine göre; sayılı kararında;

".....Teşvik belgesine sahip olan şirketin kuruluşu ile sermaye artırımından doğan damga vergilerinin süresinde ödenmediğinden bahisle salınan kusur cezalı damga vergisinin kaldırılması işleminin vergi dairesi müdürlüğünce reddi üzerine açılan davada dava açma süresi içinde yapılan düzeltme işleminin 31.10.1995 gün ve 31131 sayılı işlemle reddi üzerine 01.12.1995 tarihinde açılan davanın süresinde olduğu belirtilerek işin esasına geçildiği

.....Bursa Vergi Mahkemesi'nin 08.05.1997 gün ve E:1995/1552, K:1997/553 sayılı kararının 2577 sayılı Kanunun 11. madde'si uyarınca süreden reddedilmesi gerektiği halde karar verildiği..... hüküm veren Danıştay Yedinci Dairesince işin gereği görüşüldü:.....Anılan 2577 sayılı Kanunun 7. madde'si uyarınca vergi mahkemesine vergi ve ceza ihbarnamelerinin tebliği üzerine 30 gün içinde dava açılması gerekir. Olayda ise, otuz günlük süre içinde dava açılmamıştır. Diğer taraftan 2577 sayılı Kanunun 11. madde'si hükmünün olaya uygulanması mümkün ise de vergi ve ceza ihbarnamelerinin tebliği üzerine dava açma süresi içerisinde idari işlemin iptali istemiyle yapılan başvuruya (11.11.1994) altmış gün içinde cevap verilmediğinden, istek reddedilmiş sayılıp, dava açma süresi yeniden işlemeye başlayacağından; başvuru tarihine kadar geçen süre dikkate alındığından en son 06.02.1995 tarihinde dava açılması gerekirken istemin reddi yolundaki işlemin tebliği üzerine 01.12.1995 tarihinde açılan davada yine süre aşımı bulunmaktadır. Bu durumda mahkemece, davanın süre aşımı yönünden reddi gerekirken, işin esası incelenmek sureti ile cezalı tarhiyatın kaldırılmasında isabet görülmemiştir. Açıklanan nedenlerle temyiz işleminin kabulü ile mahkeme kararının bozulmasına hükmetmiştir."⁸³ kararını vermiştir.

⁸² COŞKUN Sabri, KARYAĞDI Müjgan, a.g.e., s.202

⁸³ T 11.02.1999, E:1997/4459, K:1999/496, Danıştay Dergisi, Yıl:30, Sayı:101, s.578

d. Kesin ve Yürütülmesi Gereken İşlem

İptal davası ancak yönetsel işlemlere karşı açılabilir. Davaya konu teşkil eden işlem aynı zamanda kesin ve yürütülebilir bir işlem olmalıdır. İdare ilgilinin isteyip istemediğini dikkate almaksızın tek yanlı irade beyanı ile, ilgilinin hukuksal durumuna etki yapan kararlar alabilmektedir. Kararın etkili olabilmesi için kişiyi hukuksal yönden etkilemesi gerekir.⁸⁴ İdari kararlar ilgililer için yeni hukuki durumlar yaratır, ilgililerin mevcut hukuki durumlarını değiştirir ya da ortadan kaldırır. Bu özellikleri nedeniyle icrai karar olarak da adlandırılırlar. İcrai kararın hukuk alanında doğurduğu yeniliklerin maddi alanda da doğması için idarenin bu kararı uygulamayada dökmesi gerekir.⁸⁵ Diğer bir icrai karar tanımı ise şu şekildedir. İdare; icrai işlemlerle, bu işlemlerin ilgili olduğu kişilerin rızaları olmaksızın, tek yanlı irade ile yönetilenleri borç ve yükümlülük altına koymakta veya haklar tanımakta. Böylelikle hukuk düzenini değiştirebilmektedir. Bu nedenle icrai işleme hukuksal durumu etkileyen işlem de denir.⁸⁶ Celal ERKUT ise icrailiği " kamu gücünün, üçüncü kişiler üzerinde, ayrıca başka bir işleme gerek olmaksızın doğrudan doğruya hukuki sonuçlar doğurması olarak tanımlamaktadır. Kesin işlem ise idari karar alma sürecinin tamamlanarak nihai işlemin ortaya çıkmasıdır. Danıştay 3 Dairesi de bir kararında; ".... Bir idari işlemin, kesin ve yürütülmesi zorunlu sayılabilmesi; hukuk düzeninde varlık kazanabilmesi için gerekli prosedürün son aşamasını geçirmiş bulunmasına, başka bir idari makamın onayına ihtiyaç göstermeksizin hukuk düzeninde değişiklikler meydana getirebilmesine bağlıdır" şeklinde bir tanımlama yapmıştır.⁸⁷ Eğer yönetimin işlemi kesin ve yürütülmesi gereken işlemlerden değilse, dava ilk inceleme aşamasında reddedilir ve bu tür kararlara karşı da temyiz ya da

⁸⁴ GÖZÜBÜYÜK Şeref, *Yönetim Hukuku*, Turhan Kitabevi, 16. Bası, Ankara, 2002, s.369

⁸⁵ GÜNDAY Metin, *İdare Hukuku*, 6.Bası, İmaj Yayıncılık, Ankara, 2002, s.112-113

⁸⁶ GİRİTLİ İsmet, BİLGİN Pertev, AKGÜNER Tayfun, *İdare Hukuku*, Der Yayınları, İstanbul, 2001, s.811

⁸⁷ ÇAĞLAYAN Ramazan, *İdari Yargı Kararlarının Sonuçları ve Uygulanması*, s.67

itiraz yoluna başvurulabilir.⁸⁸ Kesin ve yürütülmesi gereken işlemle ilgili Danıştay 5. Dairesi bir kararında;

".....iptal davalarının kesin ve yürütülmesi gereken idari işlemler aleyhine açılacağı, olayda davalı idarece eğitim amacıyla yurtdışına gönderilen davacıya kursta başarı gösterememesi nedeniyle ödemesi istenen tazminatın bildirilmesi ve ödememesi durumunda kanun yoluna başvurulacağı hususunun bir hazırlık işlemi olduğu ve yaptırımı olan kesin ve yürütülmesi gereken bir işlem niteliğinde olmadığından bu talebin iptal davasına konu edilemeyeceği....."⁸⁹ hükmünü vermiştir. Danıştay 8. Dairesi bir kararında;

".....Davacı belediyenin.....ilinden ayrılıp yeni kurulaniline bağlanmasına ilişkin 550 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Anayasaya aykırı olduğu iddiasıyla işlemin iptali istemiyle açılan davayı: Kanun Hükmünde Kararnamelerin iptali istemiyle açılacak davaların Anayasa Mahkemesince incelenebileceği gerekçesiyle görev yönünden reddeden Sakarya İdare Mahkemesi'nin 31.10.1995 gün ve 1176 sayılı kararının 2577 sayılı Yasanın 49. maddesi uyarınca temyizen incelenerek bozulması istemidir.

.....Anayasanın 150. maddesinde yasa ve yasa gücünde kararnamelere karşı doğrudan dava açabilecek kişi ve gruplar belirlenmiş olup, başkalarınca doğrudan iptal davası açılmaz. Ortada KHK.'nin kendisinden başka işlem olmadığından konunun Anayasanın 152. maddesine göre itiraz yoluyla yüksek mahkemeye götürme olanağı da yoktur.

.....Öte yandan 2577 sayılı İdari Yargılama Usul Yasası'nın 14. maddesinde dava dilekçeleri üzerinde ilk inceleme yapılırken idari davaya

⁸⁸ GÖZÜBÜYÜK Şeref, DİNÇER Güven, a.g.e., s.377

⁸⁹ T:09.02.1999, E:1997/3704, K:1999/262, Danıştay Dergisi, Yıl:30, Sayı:101, s.401

konu olacak kesin ve yürütülmesi gereken bir işlem olup olmadığının inceleneceği, 15/1-b maddesinde ise idari davaya konu olacak kesin ve yürütülmesi gereken bir işlem bulunmuyorsa davanın reddedileceği öngörülmüştür.

.....Dava konusu olayda, davacı belediyenin.....ilçesine bağlanması Anayasaya aykırı olduğu ileri sürülen 550 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile gerçekleştirilmiştir. Her ne kadar davacı tarafından idari tasarrufun iptali istenilmekte ise de, ortada idari davaya konu olabilecek herhangi bir idari işlem olmadığından Kanun Hükmünde Kararnamenin Anayasaya aykırılığı iddiasının ciddi görülerek Anayasa Mahkemesine gönderilmesi olanağı bulunmamaktadır.

..... Öte yandan, idare ve vergi mahkemeleri tarafından verilen kararların temyiz yolu ile incelenip bozulabilmeleri 2577 sayılı İdari Yargılama Usul Yasasının 49. maddesinin 1. fıkrasında yazılı nedenlerin bulunmasına bağlıdır.

İdare mahkemesince verilen karara yukarıda belirtilen gerekçe eklendikten sonra bozulmasını gerektiren bir neden bulunmadığından, temyiz isteminin reddi ile anılan kararın onanmasına.....⁹⁰ hüküm vermiştir.

e. Dava Dilekçesinin Düzenlenmesindeki Sakatlıklar

Dava dilekçesinin düzenlenmesinde yapılan yanlışlıklar nedeni ile dilekçenin reddi durumunda temyiz ya da itiraz yoluna başvurulamaz.⁹¹ Dilekçenin reddi kararı üzerine 30 gün içinde eksiklikler ve yanlışlıklar giderilerek dava tekrar açılabilir ve bu davadan harç alınmaz. Bu süre içinde verilen dilekçede de aynı yanlışlık ve eksiklikler bulunursa, bu sefer dava

⁹⁰ T:21.12 1998, E:1996/2025, K:1998/4452, Danıştay Dergisi, Yıl:29, Sayı:100, s.411-412

⁹¹ GÖZÜBÜYÜK Şeref, DİNÇER Güven, a.g.e., s.379

reddedilir. Alınan bu ret kararı davanın reddi kararı olduğu için İYUK md.15/4 gereği bu kararlara karşı temyiz veya itiraz yoluna başvurulabilir. Davanın konusuz kalması durumunda ise mahkemeler karar verilmesine yer olmadığına karar verirler. Bu kararda mahkemenin işten el çektiği bir karar olduğu için nihai bir karardır ve temyiz edilebilir.

C. Temyiz Edilemeyecek Kararlar

İdare ve vergi mahkemelerinin tek yargıyla verdiği kararlara karşı, Danıştayda temyiz yoluna başvurulamaz. İdari Yargılama Usul Kanunu'nun 45. maddesinde sayılan uyuşmazlıklarla ilgili nihai kararlara karşı bölge idare mahkemeleri itiraz edilebileceği belirtilmiş; ayrıca, 47. madde ise "İdare ve vergi mahkemelerinin itiraz yolu açık olan kararları temyiz edilemez" hükmü getirilmiştir.

Dava dilekçesi verildiğinde davanın gerçek hasma yöneltilip yöneltilmediği incelenir. Hasımın hiç gösterilmemesi ya da yanlış gösterilmesi halinde davaya bakacak yargı yeri gerçek hasmı kendisi tespit eder. Gerçek hasmın doğru tespit edilmesi önemlidir. Hasımın doğru tespiti gerek verilecek karar gerekse verilecek kararın idarece yerine getirilmesinde önemli sonuçlar doğurur. Yanlış tespitte idarenin kendini savunma hakkını yerine getirememiş gerekçesini açıklayamamış olur. Ayrıca hasımın yanlış tespitinde idarenin yargı kararlarını yerine getirememesi durumuda ortaya çıkar.⁹² İdari yargı yeri gerçek hasmı tespit eder ve dava dilekçesi ona tebliğ edilir. Hasım düzeltme kararı bir ara kararı olduğundan bu karara karşı temyiz ya da itiraz yoluna gidilemez.

Dava dilekçesinin incelenmesinde, İYUK 3 ve 5. maddelere aykırılık tespit edilirse aynı kanunun 1. md. d bendi hükmünce dilekçenin reddine

⁹² KARAVELİOĞLU Celal, a.ge., Cilt:II., s.1098-1099

karar verilir. Dilekçe red kararı üzerine yenileme dilekçeleri red kararının verilmesinden itibaren 30 gün içinde verilir. Dava dilekçesinin düzenlenmesinde yapılan yanlışlıklar nedeni ile verilen ret kararlarına karşı itiraz ya da temyiz yoluna başvurulamaz. Danıştay İDDK'nun 18.04.1992 gün ve E:92/310, K:92/159 sayılı kararında "2577 sayılı İdari Yargılama Usul Kanununun 3622 sayılı Kanunla değişik 14. maddesinin 3. fıkrasının (g) bendinde dava dilekçelerinin 3. ve 5. maddeye uygun olup olmadığı yönünde ilk incelemenin yapılacağı; anılan yasanın 15. madde'sinin 1. fıkrasının (d) bendinde ise 14. maddenin 3/g bendinde yazılı halde 30 gün içinde 3 ve 5. maddelere uygun şekilde yeniden düzenlenmek üzere dilekçelerin reddine karar verileceği hükme bağlanmıştır..... Başka bir deyişle, 15. maddenin 1/b bendi uyarınca verilen dilekçenin reddi kararlarına karşı, temyiz yoluna başvurulamayacağı ifade edilmiştir.⁹³

Danıştay 4. Dairesinin bir kararında;

".....madde hükümleri uyarınca dilekçelerin 2577 sayılı Kanunun 3 ve 5. maddesine uygun olmaması ve ehliyetli olan şahsın avukat olmayan vekili tarafından dava açılması halinde verilen dilekçe ret kararlarına karşı temyiz yoluna başvurulması mümkün bulunmadığından temyiz isteminin reddi gerektiği düşünülmektedir.....Uyuşmazlığın esasını hukuki çözüme bağlayarak davayı sona erdirmeyen ve hakim in davadan el çekmesi sonucunda doğurmayan, bu niteliği itibariylade temyizi kabil kararlardan olmayan dilekçe ret kararının temyizen incelenmesine olanak bulunmamaktadır." hükmünü vermiştir.⁹⁴

İYUK madde 45 hükmü gereği: Bölge idare mahkemeleri, idare ve vergi mahkemelerinin tek hakimle verdiği bütün kararlar ile kurul halinde verdiği 45. madde hükmünde belirtilen kararlara karşı temyiz yeri olarak

⁹³ GÖZÜBÜYÜK Şeref, DİNÇER Güven, a.g.e., s.380

⁹⁴ T:28.03.1999, E:1999/3396, K:2000/1172, Danıştay Dergisi, Yıl:31, Sayı:104, s.253-254

görev yapar. Ayrıca idare ve vergi mahkemeleri arasında çıkan görev ve yetki uyuşmazlıklarını giderir. İYUK md 45/5 "Bölge idare mahkemesinin kararları kesindir. Temyiz yoluna gidilemez" hükmü gereği temyiz yolu kapalıdır.

Kararın açıklanması isteğinin reddine ilişkin kararlar temyiz edilemez. Ayrıca karardaki aykırılığın giderilmesi yanlışlıkların düzeltilmesi ile ilgili olarak verilen kararlarda temyiz edilemez. Danıştay 5. Dairesi bir kararında;

".....idare mahkemesinin kararının temyiz istemine gelince 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'na 46. maddesinde "idare ve vergi mahkemelerinin nihai kararları başka kanunlarda aksine hüküm bulursa dahi Danıştay da temyiz edilebilir" hükmü yeraldığından ve açıklama isteğinin reddine ilişkin karar nihai karar niteliğinde olmadığından temyizen incelenmesi mümkün değildir. Bu nedenle davalı idarenin temyiz isteğinin reddine karar verildi."⁹⁵ hükmünü vermiştir.

Kararın açıklanması veya yanlışlıkların düzeltilmesi talebi üzerine verilen karar ile önceden verilen hüküm değiştirilmiş veya yeni bir hüküm verilmiş ise bu hükmün tebliğ tarihinden itibaren kanuni süre içinde temyize başvurulabilir.⁹⁶

D. Temyiz Yerleri

İdari yargı sisteminde İYUK madde 45 ve 46 gereği iki temyiz mercii vardır. Bunlar Danıştay ve bölge idari mahkemeleridir. 2575 sayılı Danıştay Kanunu md. 23/1 Danıştayın idare mahkemesinde verilen kararlar ile vergi mahkemeleri tarafından verilen kararların ve Danıştay'ın ilk derece

⁹⁵ T:11.02.1987, E:1986/1534, K:1987/188, Nakleden: KARAVELİOĞLU Celal, a.g.e., Cilt:II., s.1567

⁹⁶ ODYAKMAZ Zehra, a.g.e., s.71

mahkemesi olarak baktığı kararların temyiz işlemlerini karara bağlayacak yer olduğunu belirtmiştir.

Danıştay'ın ilk derece mahkemesi olarak baktığı davalarda davaya bakan idari dava dairesinin kararı İdari Dava Daireleri Genel Kurulunda vergi uyuşmazlıklarına bakan bir dairesinin kararı ise Vergi Dava Daireleri Genel Kurulunda temyizi yapılır.⁹⁷ İdare ve vergi mahkemelerinin tek yargıçla verdiği kararlar bu kuralın dışındadır. İdare ve vergi mahkemelerin tek yargıçla verdiği kararlar ile 2576 sayılı Bölge İdare Mahkemeleri İdari Mahkemeleri ve Vergi Mahkemeleri Kuruluş ve Görevleri Hakkındaki Kanunun 8.maddesindeki hükümler gereği bölge idare mahkemelerine itiraz üzerine başvurular ve verdiği kararlar kesindir.

⁹⁷ ÇAĞLAYAN Ramazan, *İdari Yargıda Kanun Yolları*, s.70

III. BÖLÜM

TEMYİZ BAŞVURUSU VE NEDENLERİ

1. TEMYİZ USULÜ

Temyiz usulünde, temyiz kanun yolunun kullanılması için tanınan süre, temyizde taraflar ve temyiz başvurusunun yapılma şekli ile ilgili konular önem kazanmaktadır.

A. Temyiz Süresi

İYUK madde 46/2 "Özel kanunlarında ayrı süre gösterilmeyen hallerde Danıştay dava daireleri ile idare ve vergi mahkemelerinin nihai kararlarına karşı tebliğ tarihini izleyen 30 gün içerisinde Danıştayda temyiz yoluna başvurulabilir. " hükmüne amirdir. İdare ve vergi mahkemelerinin kararlarına karşı temyiz süresi 1990 yılında İYUK'ta yapılan değişiklik ile 60 günden 30 güne indirilmiştir. Temyiz süresi geçtikten sonra, temyiz yoluna başvurulamaz, süre geçtikten sonra yapılan başvurular ise, verdiği karar temyiz edilen yargı yeri tarafından reddedilir.¹

İYUK md 48/6 gereği temyiz talebinin süre yönünden reddine ve temyiz işleminde bulunulmamış sayılmasına ilişkin kararlar ise 7 gün içinde temyiz edilebilir.² İlk derece mahkemesinin verdiği nihai kararın açıklanmasını istemek ise temyiz süresini durduramamaktadır. Danıştay 5. Dairesi bir kararında;

¹ GÖZÜBÜYÜK Şeref, DİNÇER Güven, *İdari Yargılama Usulü, Kanun Açıklama İçtihat*, Turhan Kitabevi, Ankara, 1996, s.615

² ÇAĞLAYAN Ramazan, *İdari Yargıda Kanun Yolları*, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2002, s.58

“..... 2577 sayılı Yasanın 46. maddesinin 4001 sayılı Yasa ile değişik 2. fıkrasında, özel kanunlarda ayrı süre gösterilmeyen hallerde, Danıştay Dava Daireleri ile Vergi Mahkemeleri’nin nihai kararlarına karşı tebliğ tarihini izleyen 30 gün içerisinde Danıştay’da temyiz yoluna başvurulabilir.” hükmüne yer verilmiştir..... Dosya incelemesinden Ankara 2. İdare Mahkemesi’ninkararının.....valiliğine 25.12.1998 tarihinde tebliğ edildiği; valiliğin 12.01.1999 günlü dilekçesiyle kararın açıklanmasının istenmesi üzerine adı geçen mahkeme tarafından verilen 13.01.1999 günlükararla açıklama isteminin reddedildiği, bu kararın 28.01.1999 tarihinde valiliğe tebliğinden sonra 05.02.1999 tarihinde mahkeme kayıtlarına geçen dilekçe ile temyiz isteminde bulunulduğu anlaşılmıştır.....2577 sayılı Yasanın 29. maddesinin 1. fıkrası hükmü gereğince açıklama istenilmesi süreyi kesen ya da durduran bir sebep teşkil etmemekte olup..... 30 günlük yasal süre geçildikten sonra 05.02.1999 tarihinde mahkeme kaydına giren dilekçe ile yapılan temyiz başvurusunun süre aşımı nedeniyle incelenme olanağı bulunmamaktadır”.³ hükmünü vermiştir.

Temyiz dilekçesinin karşı tarafa tebliğinde, karşı taraf isterse dilekçenin kendisine tebliğini izleyen 30 gün içerisinde cevap verebilir. Mahkeme kararını temyiz etmemişse bu cevap dilekçesinde temyiz isteminde de bulunabilir. Diğer tarafın temyiz talebinin süresi içinde olması koşulu ile, cevap verecek taraf temyiz süresini geçirmiş olsa bile cevap verme süresi içinde olmak koşulu ile temyiz yoluna gidebilir.⁴ Bu durumda cevap dilekçesi aynı zamanda temyiz dilekçesi görevini görür (İYUK md 48/3). Temyiz istemine başvuran tarafın başvurusunun süresi içinde yapılması gerekmektedir. Temyiz istemi süresi içinde yapılmamışsa, önceden kararı süresi içinde temyiz etmeyen taraf, kendisine tebliğ edilen dilekçeye vereceği

³ T:03.03.1999, E: 1999/s 40, K: 1999/527, **Danıştay Dergisi**, Yıl:30, Sayı:101, s.397

⁴ **GÖZÜBÜYÜK Şeref, Yönetmelik Yargı**, Turhan Kitapevi, Ankara, 2003, s.508

cevapla temyiz isteminde bulunamaz, bulunursa geçerli kabul edilmez. Danıştay her iki halde de süreden temyiz istemlerini reddetmektedir.⁵

Temyiz süresinin bitimi resmi tatil veya hafta tatillerine rastlarsa bu süre, tatili izleyen çalışma günü çalışma saati sonuna kadar uzar. Temyiz süresi yasa ile belirlenmiş kesin bir süredir ancak yasalardaki koşulların varlığı halinde uzar. Taraflar özür belirterek temyiz süresinin uzatılmasını talep edemezler. Bu istekler idare mahkemeleri veya Danıştay tarafından kabul edilmemektedir.⁶ Danıştay 7. Dairesi; bir kararında ise;

“.....İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun ilgili maddelerinde dava açma ve kanun yoluna başvurma sürelerini durduran sebepler sayılmış ancak hastalık hali bunlar arasında gösterilmemiştir. Bununla birlikte; söz konusu sürelerin mücbir sebep sayılan durumların varlığı halinde işlememesi de, hak arama özgürlüğünün niteliği ve önemi itibarıyla gereklidir. Hak arama özgürlüğünün kullanılması bakımından, kişinin iradesi dışında gelişen afet ve felaketler, savaş hali ve benzeri durumlarla, bu hakkın kullanılmasını olanaksız kılan çok ağır hastalık halleri, mücbir sebep sayılabilecek niteliktedir. Olayda kararın düzeltilmesi istemine ilişkin dilekçeye ekli raporun başvuruda bulunma hakkının kullanılmasını olanaksız kılacak ağırlıkta bir hastalık haline ilişkin olmaması ve esasen dilekçenin de raporun kapsadığı tarihler içerisinde verilmiş bulunması karşısındaanılan sebep mücbir sebep olarak görülmemiştir”⁷ hükmünü vererek kanunda sayılan nedenlerin haricindeki sebeplerinde kabul edilebileceğinin işaretini vermiştir. Mücbir sebebin varlığı borcun ifasını engellerse borç sükut eder ve alacaklının hakkı da ortadan kalkar Medeni Hukukun bu genel ilkesi açısından düşünüldüğünde, aynı ağırlıkta bir engelin temyiz yoluna başvuracak kişinin

⁵ ODYAKMAZ Zehra, *Türk İdari Yargılama Usulünde Kararlara Karşı Başvuru Yolları*, Alfa Basım Yayın Dağıtım, İstanbul, 1993, s.74,75

⁶ COŞKUN Sabri, KARYAĞDI, Müjgan, *İdari Yargılama Usulü Örnek İçtihatlar-Yorumlar*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2001, s.504

⁷ T 24.03.1999, E:1999/653, K:1999/1305, *Danıştay Dergisi*, Yıl:30, Sayı:101, s.584

süre içinde başvurmasını engelleyecek biçimde ortaya çıkması durumunda temyiz hakkının kullanılamaması sonucu ortaya çıkacaktır. Kişinin iradesi haricinde olan ve engellenemeyen bu durumun sonuçlarının ortadan kaldırılabilmesi, süre geçse de böyle bir başvurunun, mücbir sebebin varlığının kanıtlanması durumunda yargı tarafından kabulü ile olacaktır. Nitekim temyiz mercide bu durumu kabul etmektedir.

Yasalar ile temyiz süreleri de düzenlenmiştir. Vergi Usul Kanunu'nun 49. maddesine göre arsa ve arazilerin asgari birim değerlerinin tespiti ile ilgili davalarda temyiz süresi 15 gündür.⁸ Temyiz dilekçesi verilirken gerekli harç ve giderlerin ödenmemiş veya eksik ödenmiş olması halinde verilen 15 günlük süre içinde eksiğin tamamlanmaması durumunda yargı yerinin vereceği kararın temyiz edilmemiş sayılması" kararı ile temyiz isteminin kanuni süre geçtikten sonra yapılması durumunda kararı veren mahkemece verilen "temyiz isteminin reddi" kararlarına karşı tebliğinden itibaren 7 gün içinde temyiz yoluna gidilebilir.

Temyiz süresi geçtiği halde ilk derece mahkemesi bunu tespit edemez ve temyiz talebini temyiz merciine gönderirse ve süre aşımı burada tespit edilirse dosya ilk derece mahkemesine gönderilmeden temyiz talebi reddedilir. Temyiz mercii süre aşımını fark etmeden ilk derece mahkemesinin kararını bozarsa ilk derece mahkemede kararın kesinleşmiş olduğu gerekçesiyle ilk kararında ısrar ederse genel kurul bu kararı onamak suretiyle bozma kararını kaldırır.⁹

B. Temyiz Talebinde Bulunacak Taraflar

Medeni yargılama hukukunda temyize, davanın tarafı olan ve aleyhine hüküm verilen kimse başvurabilir. Davası kabul edilen davacı veya aleyhine

⁸ GÖZÜBÜYÜK Şeref, *Yönetmelik Yargı*, s.508

⁹ ÇAĞLAYAN Ramazan, *İdari Yargıda Kanun Yolları*, s.59,60

açılmış olan dava reddedilmiş olan davalı temyiz hakkına sahip değildir. Temyizdeki taraf kavramı içine kanuni veya iradi temsilcilerde girmektedir. Medeni hukuk usulünde müdahilin temyiz hakkının olup olmadığı konusu tartışmalıdır.¹⁰ İdari yargılama usulünde ise temyiz yoluna temyiz edilecek davanın tarafları başvurabilir. Taraflardan sadece biri temyiz yoluna başvurabileceği gibi iki tarafta temyize başvurarak kararın bozulmasını isteyebilir. Taraf olmayan kişi ise, temyize başvuramaz.¹¹ Danıştay Dava Daireleri Kurulu 18.03.1977 tarihli kararında "idari yargı mercilerinden verilmiş kararlara karşı temyiz yoluna ancak uyuşmazlıkta taraf olanların başvurabileceği, uyuşmazlıkta taraf olmayan bir kişinin bu karar aleyhine temyiz yoluna başvurma ehliyetinin bulunmadığı hukukun ana ilkelerindendir"¹² şeklinde görüş belirtmiştir.

Kararı temyiz edilen ilk derece mahkemesinin karara karşı olan azınlık üyeleri davanın tarafı olmadıkları için temyiz yoluna başvuramazlar.¹³

Bir davanın taraf kısmında birden fazla şahıs birbirlerinin yanında yer alabilir bu gibi durumlarda dava ortaklığından bahsedilir. Dava ortaklığı ile ilgili bu düzenlemenin nedeni ise muhakemenin kısaltılması, basitleştirilmesi ve birbirine zıt karar vermekten kaçınılmak istenmesidir.¹⁴ İdari yargılama usulünde kural; her kişinin davasının kendisinin açmasıdır. Bu genel düzenlemeye karşı, düzenleyici işlemlerden olumsuz yönde etkilenen birden fazla kişi bir dilekçe ile bu düzenleyici işleme karşı dava açabilirler veya bir işlemin iptalinden veya davanın kazanılmasında ortak faydası olan birden fazla kişi bir dilekçe ile dava açabilir. Örnek olarak bir şehidin geride kalanları ya da bir emeklinin dul ve yetimleri tazminat veya aylıklarla ilgili olumsuz

¹⁰ ÜSTÜNDAĞ Saim, *Medeni Yargılama Hukuku*, Alfa Basım Yayın Dağıtım 6. Baskı İstanbul 1996, s.844

¹¹ GÖZÜBÜYÜK Şeref, TAN Turgut, *İdare Hukuku Cilt:2 İdari Yargılama Hukuku*, Ankara, 2003, s.1047

¹² ÇAĞLAYAN Ramazan, *İdari Yargıda Kanun Yolları*, s.60

¹³ ODYAKMAZ Zehra, a.g.e., s.72

¹⁴ ÜSTÜNDAĞ Saim, a.g.e., s.342

işlemleri birlikte dava edebilirler. 2577 sayılı İYUK 5. madde birlikte davacı olabilme şartlarını düzenlemiştir. Buna göre;

- davacının hak veya menfaatlerinde ortaklık bulunması
- davaya yol açan maddi olay veya hukuksal sebeplerin aynı olması durumunda, birden fazla kişi bir işleme karşı birlikte dava açabilir.

Birden çok kişinin bir karara karşı birlikte dava açmaları durumunda ilk derece mahkemesinin verdiği kararı her biri ayrı ayrı temyiz edebilir.¹⁵ Birlikte dava açılmasında çoğu zaman maddi ve hukuki nedenler yüzünden bir iştirak bulunmasına rağmen çoğunlukla bunlar arasında hak veya menfaatler yönünden bir ilişkide bulunmayabilir. Kişilerin uğradıkları zararda nitelik veya nicelik yönünden fark olması durumunda Danıştay kişiler arasında hak ve menfaat ilişkisinin bulunmadığı gerekçesiyle ayrı dava açmalarına karar vermektedir. Müşterek maliklerin birlikte açtığı davalar ise kabul edilmektedir.¹⁶

Üçüncü kişilerin, davanın taraflarından birinin yanında kendi isteğiyle yer almasına ise davaya katılma veya müdahale denilmektedir. Bu durumda da katılacak kişinin davanın kabulü veya reddinde meşru bir menfaatinin bulunması gerekmektedir. Davaya katılan, katıldığı taraftan ayrı hareket edemez.¹⁷ Bu sebeple davaya katılan kişi tek başına temyiz başvurusunda bulunamaz. Bu kurala karşı Danıştay'ın aksi yönde kararları da mevcuttur;

".....Yasanın verdiği (müdahale) hakkından yararlanabilmek için yargılama sırasında davaya katılmak isteyen kişinin yargı yerine başvurmuş olması ve yargı yerince katılmanın kabul edilmiş olması gerekir. Bu

¹⁵ GÖZÜBÜYÜK Şeref, TAN Turgut, a.g.e., s.1047

¹⁶ GÖZÜBÜYÜK Şeref, DİNÇER Güven, a.g.e., s.188

¹⁷ GÖZÜBÜYÜK Şeref, Yönetmelik Yargı, s.393,394

Yoluyla Dava" başlığı altında, "Kamu Davasına İltihak" da öngörmekte, "Dahili Davanın Haiz Olduğu Haklar" kenar başlığı maddesinde "müdahale talebinin kabul edildiği anda dahili davaya kimsenin şahsi dava müddeisinin haiz olduğu aynı haklardan yararlanmayacağı" kuralını koymuş bulunmaktadır. Kanun, temyiz başvurusu kanununda da açıkça düzenlemiş ve "Dahili Davanın Kanun Yoluna Müracaatı" başlıklı 371. maddesinde "davaya dahil olan şahs(ın), cumhuriyet savcısıyla ilgili kalmasını, kanun yoluna müracaat edebil(eceğini) (ve kanunla değiştirilmeyen karar, davaya müdahale edenin müracaatı üzerine baskın cumhuriyet savcısının işi yeniden takibe mecbur ... " olduğunu öngörmüştür. Bildirinin başında da vurgulandığı gibi, İdari Yargılama Usûlü, bir

¹⁹ [www.izmirbarosu.org.tr/yargi reformu 2000](http://www.izmirbarosu.org.tr/yargi-reformu-2000), ÖZAY İl Han, "Davada Taraf Olmayan Kişileri Yakından Etkileyen Kararlar", 12 Mayıs 2004

İYUK 26. madde dava esnasında tarafların kişilik ve niteliğinde bir değişikliğin olması durumunu düzenlemiştir.

Buna göre:

- Davanın taraflarında değişme olması, mahkeme dosyasının işlemde kaldırılmasına, öleni ilgilendiren davalarda ise dava dilekçesinin iptaline karar vermektedir.
- Dosyanın işlemde kaldırılması karşı tarafa tebliğ edilmektedir.
- Dava hakkı kendisine geçen dosyanın işlemde kaldırıldığı tarihten itibaren bir yıl içinde yeni adres bildirmek sureti ile istemde bulunur.
- Yenileme istemi dört ay içinde yapılmazsa yürütmenin durdurulması kararı kendiliğinden kalkar.²⁰

Kararın tebliğinde, tebliği takip eden temyiz süresi içinde veya temyiz yapılmış fakat Danıştay'ca karar verilmeden önce tarafların kişilik durumlarında (ölüm, medeni hakları kullanma yeteneğini yitirme, vasiyet, hacz altına alınma, iflas) değişiklik olması halinde dava hakkı kendisine geçen tarafın başvurusuna veya idarenin mirasçılar hakkında talebi yenilemesine kadar dosya işlemde kaldırılır. Yalnızca öleni ilgilendiren davalarda temyiz işlemi düşer. Ölen kişi hasım olarak gösterilemez.

Temyiz talebinde taraflarda bulunması gereken niteliklerden birisi de menfaat şartıdır. İdari yargılama usulünde iptal davası açılabilmesi için öncelikle kişinin davayı açmakta menfaati olmalıdır. Bu menfaatler meşru olmalı, şahsi olmalı ve halen mevcut bir menfaat olması gerekmektedir.

²⁰ GÖZÜBÜYÜK Şeref, DİNÇER Güven, a.g.e., s.430

Menfaat şartının aranmasında amaç davalarda ciddiyeti sağlamak, idari yargı yerlerini büyük bir yük altında bırakmamaktır.²¹ Medeni yargılama usulündeki temyiz davasında aranan menfaatin tespitinde ise, netice-i talep ile mahkemenin hükmü arasında yapılan mukayesenin sonucunun yeterli olacağını ileri süren şekli teori ile, mahkemenin verdiği kararın taraflardan birisi için ortaya çıkardığı zararın menfaati ortaya çıkaracağını ileri süren maddi teori kullanılmaktadır.²² İlk derece mahkemesinin verdiği hüküm davanın kısmen kabulü ve kısmen reddi şeklindeyse tarafların her ikisi de temyiz yoluna başvurabilir. Çünkü talep edilenler bakımından ne davalı ne de davacı istediğini elde edebilmiştir. Mahkemenin verdiği hüküm taraf olanın talebini karşılamasına rağmen gerekçesi farklı ise, bu durumda taraf olanın gerekçesi kesinliğe sahip olmadığı için temyiz hakkı bulunmamaktadır.²³

İdari yargıda kararı temyiz etmek isteyen tarafın menfaatinin mahkeme kararı ile ihlâl edilmiş olması gerekmektedir. Menfaat, tarafı ilgilendiren, meşru ve güncel olması şartıyla maddi veya manevi olabilir. Taraflardan lehine karar verilen temyize başvuramaz. Menfaat şartının oluşmaması bu başvuruya engel olur, gerekçenin lehine karar verilen taraf açısından uygun ya da kabul edilir olup olmamasının temyiz yoluna başvurma açısından bir önemi yoktur.²⁴ Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulunun kararına göre;

".....Bakılan davanın açıldığı tarihte söz konusu hukuksal boşluğu dolduracak bir yasal düzenleme getirilmemiş olmakla birlikte idari yargı yerleri, içtihat yoluyla iptal davalarını açabilmek için menfaat ilgisi aramışlardır. Ancak temyize konu kararın verildiği tarihten sonra bu yasal boşluk giderilmiş ve 2577 sayılı Kanunun 2. maddesinin 1/a bendi 4577 sayılı Kanunla yeniden düzenlenerek, iptal davaları "İdari işlemler hakkında yetki, şekil, sebep, konu ve maksat yönlerinden biri ile hukuka aykırı olduklarından

²¹ EROĞLU Hamza, *İdare Hukuku Dersleri*, Sevinç Matbaası, Ankara, 1972, s.365

²² ÜSTÜNDAĞ Saim, *a.g.e.*, s.856

²³ ÜSTÜNDAĞ Saim, *a.g.e.*, s.861

²⁴ ODYAKMAZ Zehra, *a.g.e.*, s.73,74

dolayı iptalleri için menfaatleri ihlâl edilenler tarafından açılan davalar olarak tanımlanmıştır....” İdare hukuku alanında tek taraflı irade açıklamasıyla kesin ve yürütülmesi zorunlu nitelikte tesis edilen idari işlemlerin ancak bu idari işlemle meşru, kişisel ve güncel bir menfaat ilgisi kurabilenler tarafından iptal davasına konu edileceğinin kabulü zorunlu bulunmaktadır²⁵ hükmüne vararak menfaatle bağın kurulmasında aranacak şartları açık bir şekilde belirtmiştir.

Temyizden feragat: Temyiz hakkına sahip olanlar temyiz hakkından feragat edebilirler. Bu hakkın kullanılabilmesi için ise temyize başvurudan önce, diğer bir deyişle temyiz süresi içinde mümkündür. İlk derece mahkemesindeki nihai hüküm verilmesinden önce, tarafların nihai hükmün kendileri hakkında ne şekilde sonuçlar doğuracağını bilmeden temyizden feragat etmeleri mümkün değildir.

Bir taraf temyiz yoluna başvurduktan sonra temyiz hakkından feragat edebilir. Bu durumda temyiz mahkemesi temyiz incelemesine yer olmadığına karar vererek dosyayı ilk derece mahkemesine geri gönderir.²⁶

C.Temyiz Talebinde Usul

İdari yargıda açılacak olan davalar ile ilgili olarak ilk derece mahkemelerinin (Danıştay Dava Daireleri, idare ve vergi mahkemeleri) verecekleri kararların temyiz yolu ile Danıştay tarafından incelenebilmesi için taraflardan birinin karar hakkında temyiz yoluna başvurması gereklidir. Danıştay’ın kendiliğinden temyiz incelemesi yapma görevi ve yetkisi yoktur.²⁷ Temyiz istemi Danıştay Başkanlığına sunulmak üzere yazılan dilekçe ile

²⁵ T:18.04.2003, E:2000/751, K:2000/277, ÇAĞLAYAN Ramazan, *İdari Yargıda Kanun Yolları* ,, s.64

²⁶ ÇAĞLAYAN Ramazan, *İdari Yargıda Kanun Yolları*, s.64

²⁷ GÖZÜBÜYÜK Şeref, *Yönetmelik Yargı*, s.509

yapılır. 2577 sayılı İYUK 3 ncü maddedeki düzenlenen esaslara göre dilekçe hazırlanır. Buna göre;

- Temyiz isteminde bulunan ve varsa yürütmenin durdurulması isteminde bulunan ve adresi, vekili veya temsilcisi,
- Karşı taraf ve adresi,
- Temyize konu idare/vergi mahkeme veya danıştay daire kararının bildirim tarihi,
- Temyiz işleminin konusu, temyiz işlemine konu mahkeme kararının tarih esas ve karar numaraları ile olayın kısa özeti,
- Bozma nedenleri,
- Kanıtlar ve ekler belirtilerek sonuçta istem belirtilir.

Kararın bozulması, yargılama ile ilgili giderlerin ve avukatlık ücretinin karşı tarafa yükletilmesine temyiz incelemesi sonucunda karar verilmesi istenir. Temyiz dilekçesi tarih belirtilerek işlem sahibi veya vekili tarafından imzalanır.

İYUK madde 48'de temyiz dilekçesinin ilgisine göre kararı veren mahkemeye, Danıştay'a, idare veya vergi mahkemesine, idare veya vergi mahkemesi bulunmayan yerlerde ise asliye hukuk mahkemesine, yabancı ülkelerde Türk konsolosluklarına verilebileceği kuralı getirilmiştir. Kanunda belirtilen yerler tarafından alınan dilekçelerin hemen kaydı yapılır. Kaydın yapılma tarihi temyizin yapıldığı tarihtir.²⁸ Dilekçenin 2577 sayılı İYUK md

²⁸ GÖZÜBÜYÜK Şeref, TAN Turgut, a.g.e., s.1053

48/3'de belirtilen yerlere değil de başka yerlere verilmesi veya temyiz dilekçelerinin posta idaresi aracılığı ile gönderilmesi durumunda ise temyiz süresi olarak bu dilekçelerin mahkeme veya Danıştay'ın kaydına girdiği tarih dikkate alınarak hesaplanır.²⁹ Kararı veren mahkeme ve Danıştay dışında kendilerine temyiz dilekçesi verilen yerler bu dilekçeleri üç gün içerisinde Danıştaya veya kararı veren mahkemeye gönderirler. Danıştay 10. Dairesi bir kararında;

"2577 sayılı Yasanın 48. maddesi uyarınca aynı Yasanın 3. maddesi esaslarına göre Danıştay Başkanlığına hitaben yazılmış olan temyiz dilekçelerinin Danıştaya gönderilmek üzere doğrudan doğruya veya 2577 sayılı Yasanın 4. maddesinde belirtilen makamlar aracılığı ile öncelikle temyiz konusu kararı veren mahkemeye verilmesi veya gönderilmesi ve ilgili mahkemece temyiz dosyanın tekamülünden sonra bu mahkemece Danıştay'a gönderilmesi gerekmektedir..... Temyiz isteminde bulunan davacıların temyiz dilekçesinin bu usule uymadan doğrudan doğruya Danıştaya verdikleri dava dosyasının incelenmesinden anlaşılmaktadır. Açıklanan nedenle, dosya esasının kapatılarak dilekçenin gereği yapılmak üzere..... idari mahkemesine gönderilmesine karar verildi." hükmünü vermiştir.³⁰

İYUK'da ön inceleme kavramı olamamakla birlikte temyiz dilekçesinin biçim koşulları ve giderlerle süre yönünden incelenmesi bu terimle ifade edilebilir. Temyiz dilekçesi 2577 sayılı İYUK 3. maddesinde belirtilen şekil koşullara uygun olmadığı tespit edilirse, temyiz isteminde bulunana 15 gün verilerek eksiklikleri tamamlaması istenilir. Bu tamamlama istemi temyiz konusu kararı veren mahkeme veya Danıştay dairesince ara kararla yapılır. Ara kararın temyiz talebinde bulunana tebliğinden itibaren 15 gün içinde eksiklikler tamamlanmaz ise temyiz işleminde bulunulmamış sayılmasına

²⁹ KARAVELİOĞLU Celal, *İdari Yargılama Usulü Kanunu Cilt:II*, 5. Baskı, 2001, s.1587

³⁰ T:12.02.1997, E: 86/139, K: 86/246, Nakleden: GÖZÜBÜYÜK Şeref, DİNÇER Güven, a.g.e., s.621

karar verilir.³¹ Bu karara karşı 7 (yedi) gün içinde temyiz yoluna başvurulabilir. (İYUK 48/6) . Temyiz dilekçesi kararı veren mahkemeye verilir. Temyiz dilekçesini alan kararı veren mahkeme ikinci temyiz dilekçesini süre yönünden incelemeyi doğrudan temyiz merciine gönderir. İkinci temyiz dilekçesini alan temyiz mahkemesi ilk derece mahkemesinin kararında hukuka aykırılık tespit ederse bozma kararı vererek temyiz talebini ilk dilekçeye göre karara bağlar.³²

Temyiz dilekçesi verilirken ödenmesi gereken harç ve giderlerin tam olarak ödenmemiş olması halinde kararı veren ilk derece mahkemesi ya da Danıştay dava dairesi tarafından 15 günlük süre içerisinde eksikliğin tamamlanması bildirilir. Bu süre içinde eksik harçlar yatırılmaz ise ilk derece mahkemesi ve Danıştay dava dairesi kararın temyiz edilmemiş sayılmasına karar verir. Danıştay 5. Dairesi'ne göre;

".....Öte yandan adı geçen yasanın (2577 sayılı İYUK) 3622 sayılı Yasa ile değişik 48. maddesinin 2. fıkrasında temyiz dilekçelerinin 3. madde esaslarına göre düzenlenmesi gerektiği, düzenlenmemiş ise eksikliklerin 15 gün içinde tamamlanması hususunun kararını veren Danıştay veya mahkemece ilgiliye tebliğ olunacağı, bu sürede eksiklikler tamamlanmazsa temyiz isteminde bulunulmamış sayılmasına Danıştay veya mahkemece karar verileceği hükme bağlanmış; aynı maddeye 4001 sayılı Yasa ile eklenen 7. fıkra ise temyiz dilekçesinin 3. madde esaslarına göre düzenlenmediğinin dosyanın gönderildiği Danıştay'ın ilgili dairesince saptanması halinde de 2. fıkra söz edilen kararın dairece verileceği belirtilmiştir..... Temyiz dilekçesinin dairemizin anılan kararında belirtilen 15 günlük süre geçirildikten sonra 11.01.1999 tarihinde adı geçen mahkemenin kayıtlarına girdiği açık olup; belirtilen hukuki ve fiili durum karşısında davalı idarenin 18.05.1998 günü ilk dilekçesinde ki eksikliklerin 48. maddenin 2.

³¹ COŞKUN Sabri, KARYAĞDI Müjgan, a.g.e., s.507

³² GÖZÜBÜYÜK Şeref, TAN Turgut, a.g.e., s.1054

fıkrasında öngörüldüğü şekilde 17.12.1998 günü yeni dilekçe ile tamamlandığından söz edilmesine olanak bulunmamaktadır..... Açıklanan nedenlerle 2577 sayılı Yasanın 4. maddesinin 2. ve 7. fıkraları uyarınca davalı idarenin temyiz isteminde bulunulmamış sayılmasına..." karar vermiştir.³³

Danıştay 8.dairesi bir kararında; "Serbest Mali Müşavirlik Staj Yönetmeliği'nin bir kısım maddelerinin iptali isteği ile ilgili Odalar Birliğine karşı açılan davayı süre yönünden reddetmiş, bu kararın temyiz isteği üzerine eksik posta pulu eksikliğinin tamamlanmasına ilişkin yazının 29.01.1999 gününde davacı vekiline tebliğ edilmesine karşın söz konusu eksikliğin giderilmediği gerekçesiyle ve 2577 sayılı Yasanın 48/6 maddesi uyarınca kararın temyiz edilmemiş sayılmasına karar vermiştir.³⁴

Temyiz dilekçesi, temyiz talebinde bulunanın kimliği, temyize konu hükmü ve bunu yeterli derece de belli edecek kayıtları ihtiva etmesi durumunda, diğer şartlara sahip olmasa bile, redolunmayıp temyiz incelemesi yapılır.³⁵ Ceza muhakemesi usulünde ise temyiz yargılaması yapılabilmesi için temyiz sebeplerinin veya hukuka aykırılıklarının ya da temyiz yoluna başvurma gerekçelerinin gösterilmesi şart değildir. Bunun yanında temyiz yargılaması esnasında hakimlerin iknası için müdafî veya katılan vekili gerekçeyi gösterebilmelidir aksi takdirde görevini yapmış sayılmaz.³⁶ Danıştay 7. Dairesi;

"İlk derece mahkemelerin kararlarının Danıştayca temyiz incelemesine tabi tutulabilmesi, aleyhine karar verilen tarafın dilekçe ile

³³ T: 10.03.1999 gün ve E:1999/322, K:1999/633 T 10.03.1999, Danıştay Dergisi, Yıl:31, Sayı:103, s.473

³⁴ T:22.04.1999, E: 98/1895, K:99/2, Nakleden: COŞKUN Sabri, KARYAĞDI Müjgan, a.g.e., s.508

³⁵ KURU Baki, ARSLAN Ramazan, YILMAZ Ejder, *Medeni Usul Hukuku*, Yetkin Yay., Ankara,1991, s.573

³⁶ KUNTER Nurullah, YENİSEY Feridun, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Beta Yayınevi, İstanbul, 1998, s.1063,1064

başvurusunu gerektirmektedir. Bunun doğal sonucu; başvuruda bulunanın, kararda varlığına inandığı hukuka aykırılıkları dilekçesinde açıklaması, bu açıklamanın bozulmasını istediği kararın dayandığı maddi ve hukuki gerekçelere yönelik bulunmasıdır.

Yukarıda açıklandığı üzere temyize konu kararın ek tahakkukun 3 yıllık zaman aşımı süresinin geçilmesinden sonra mükellefe tebliğ edilmiş olduğu, gerekçesine dayalı bulunmasına karşın temyiz dilekçesinde anılan gerekçenin hukuka ve gerçeğe uygun olmadığına dair herhangi bir iddia ve açıklamalara yer verilmemiş olması bu iddia ve açıklamalarında kararın hukukiliğine etkili bulunmaması karşısında; olayda, temyize konu kararın bozulmasını gerektirecek, haklı nedenleri olmayacağı sonucuna varılmıştır³⁷ hükmünü vermiştir.

Temyiz başvurusunun süresinde yapılıp yapılmadığını temyiz başvurusu kendisine yapılan veya gönderilen kararı veren mahkeme veya ilk derece mahkemesi olarak, davaya bakmış ise Danıştay dava dairesi inceler. Temyiz dilekçesinin deftere kayıt tarihi başvurunun yapıldığı tarihtir. Bu tarih dikkate alınarak kararı veren mahkeme veya Danıştay dava dairesi temyiz süresi içinde yapılmamışsa istemin reddine karar verir (İYUK 48/6). Temyiz başvurusunun süresi dışında yapılması durumunda istemin reddi için dosyanın ait olduğu mahkemeye gönderilmesinin zorunlu olmadığı bu konudaki kararın temyiz merciinde verilebileceği yolunda Danıştay kararları mevcuttur.

Temyiz dilekçesini alan temyize konu kararı veren ilk derece mahkemesi eksiklik bulmamışsa veya tamamlatmışsa temyiz dilekçesini karşı tarafa tebliğ eder. Taraflardan biri temyiz hakkını kaybetmiş olmasına rağmen diğer tarafın temyiz hakkını kullanması sonucu temyiz dilekçesinin kendisine

³⁷ T:23.06.1998, E:1997/4436, K:1998/2421, Nakleden:ÇAĞLAYAN Ramazan, *İdari Yargıda Kanun Yolları*, s.68

gelmesi ile temyiz hakkı elde etmektedir. Bu temyiz hakkının kullanılma süresi 30 gündür.³⁸ Buradaki cevap dilekçesi temyiz dilekçesi yerine geçer. İlk derece yargı yeri cevap verildikten veya 30 günlük süre geçtikten sonra dosyayı Danıştay'a ya da İdari Dava Daireleri Genel Kurulu'na gönderir.³⁹ Cevap dilekçesi temyiz dilekçesi olarak verilmiş ise mahkeme bu dilekçeyi karşı tarafa tebliğ eder. Karşı tarafta isterse bu dilekçeyi 30 gün içinde cevaplandırır. Cevabın gelmesi ile ya da süre bitimi ile dosya tekamül etmiş olur.

Temyiz dilekçesinde mahkeme kararının yürütülmesinin durdurulması istemi varsa bu durumda temyiz dilekçesi kararı veren mahkemece karşı tarafa tebliğ edilmeden yürütmenin durdurulması hakkında karar verilmesi için Danıştay Başkanlığı'na, Danıştay'ın ilk derece mahkemesi olarak baktığı davalarda ise İdare veya Vergi Dava Daireleri Genel Kuruluna gönderilir. Dilekçeyi alan temyiz merci öncelikle yürütmeyi durdurma hakkında karar verir daha sonra dilekçeyi karşı tarafa tebliğ ederek tamamlar.⁴⁰

Temyiz dilekçesinin ve cevap dilekçelerinin karşı tarafa tebliğ edilmemesi durumunda İYUK 26. maddesinin kıyas yoluyla uygulanarak karşı tarafın tebligata uygun yeni adresi bildirilinceye kadar ya da 7201 sayılı Tebligat Kanunu gereğince ilan tebligat isteğinde bulunuluncaya kadar dosya işlemde kaldırılır. Dosya ile ilgili yürütmenin durdurulması kararı varsa kendiliğinden hükümsüz hale gelir. Dosyanın işlemde kaldırıldığı tarihten başlayarak 1 (bir) yıl içinde adres bildirilerek dosya işleme konulabilir, süre aşımı halinde dosya işlemde kaldırılır, bu karar diğer tarafa da tebliğ edilir.⁴¹ Temyiz isteminin işlemde kaldırılması temyiz edilmemiş sayılması anlamına gelir. Ayrıca yürütmenin durdurulması kararı verildikten sonra böyle

³⁸ KARAVELİOĞLU Celal, *Cilt:II*, s.1587

³⁹ GÖZÜBÜYÜK Şeref, TAN Turgut, *a.g.e.*, s.1054

⁴⁰ KARAVELİOĞLU Celal, *Cilt:II*, s.1590

⁴¹ ODYAKMAZ Zehra, *a.g.e.*, s.81

bir durumla karşılaşılmışsa işlem den kaldırma kararıyla birlikte yürütmenin durdurulması kararı da hükümsüz kalır.⁴²

⁴² KARAVELİOĞLU Celal, *Cilt:II*, s.1207

2. TEMYİZ SEBEPLERİ

521 Sayılı Danıştay Kanunu'nun yürürlükte olduğu dönemde adli yargıda temyiz müracaatı olduğu halde; idari yargıda bir temyiz davası mevcuttur. İdari yargıda böyle bir başvuru şeklinin olmasındaki amaç ise, Danıştay'ı bir temyiz başvurusunda işin esası hakkında hüküm vermeye yetkili kılmaktır. Bozma sebepleri; görev ve yetki dışında ise bakılmış olması, mevzuata aykırı karar verilmesi, usul hükümlerine uyulmaması olarak tespit edilmiştir. Bozma kararına karşı alt derece mahkemelerinin ısrar yetkisi yoktur.⁴³ 2577 sayılı İYUK' nun getirdiği düzenlemeye göre ise yönetsel yargıda "Danıştay dava daireleri ile idare ve vergi mahkemelerinin kararları ancak bu mahkemelerin bir hukuk kuralını yanlış uygulamaları durumunda temyiz edilebilir. Buradaki hukuk kuralı deyimi yasaları, tüzükleri, yönetmelikleri, sözleşmeleri gelenek hukukunu kapsar.

CMUK'da, temyiz ancak ilk derece mahkemesince verilen hükmün kanuna aykırı olması sebebine dayanır. Hukuk kuralının uygulanmaması ya da yanlış uygulanması kanuna karşı gelmektir hükmü ile temyizın sebebinin hukuka aykırılık olduğu özellikle belirtilmiştir.⁴⁴

Medeni usul hukukunda (HUMK.428 md), ilk derece mahkemesinin nihai kararları bir hukuk kuralını yanlış uygulamış olması nedeniyle temyiz edilir. Temyiz sebeplerinin dayandığı nokta hukukun yanlış uygulanmasıdır. Hukuk kuralının yanlış uygulanması ile verilen karar arasında illiyet bağı olmalıdır. Bunun tespiti ise maddi ve usul hukukunda ayrı, ayrı olduğu için temyiz sebepleri de iki ayrı başlıkta incelenir.⁴⁵

⁴³ ÖZYÖRÜK Mukbil, *İdari Yargı Dersleri*, Teksir, Ankara, 1969-1970, s.129,130

⁴⁴ ÖZTÜRK Bahri, Erdem Mustafa R., ÖZBEK Veli Özer, *Ceza Muhakemeleri Hukuku*, Seçkin Yayınevi, Ankara, 1999, s.879

⁴⁵ KURU Baki, ARSLAN Ramazan, YILMAZ Ejder, *a.g.e.*, s.567,568

Temyiz yeri dava ile ilgili maddi olayları veya olayla ilgili uyuşmazlıkları tekrar incelemeyen kazai kararın muhakeme usullerine göre verilip verilmediğini inceler.⁴⁶

2577 sayılı İYUK md. 49'da temyiz sebepleri görev ve yetki dışında bir işe bakılmış olması, hukuka aykırı karar verilmesi, usul hükümlerine uyulmamış olması olarak düzenlenmiş ve bu sebeplerin incelenen kararı bozacağı belirtilmiştir.

A. Görev Ve Yetki Dışında Bir İşe Bakılmış Olması

Bir davanın hangi yargı yerinde görüleceğini düzenleyen usul kurallarına görev ve yetki kuralları denir. Görev bir davanın konusu dikkate alındığında hangi yargı düzeninde ve bu yargı düzeninin hangi sorumlu biriminde görüleceğini tespit eder. Görev denilince yargı yerinin uyuşmazlık konusunda yetkili olup olmadığı gündeme gelmektedir. Yetki deyimi ise mahkemenin yer yönünden yetkisini gösterir. Birden fazla yargı düzeni veya bir yargı düzeni içinde birden çok yargı kuruluşunun yer aldığı bir ülkede yargı kuruluşları arasında görev sorunu ortaya çıkar. Görev problemi yargı düzenleri içinde olabileceği gibi bir yargı düzeni içindeki yargı yerleri arasında da olabilir. Yüksek mahkemelerin kendi alt düzey mahkemeleri ile oluşturdukları birlikteliğe ise yargı düzeni denmektedir. Yargı düzeni veya yargı düzeni içindeki yargı yerinin görev alanının belirlenmesi kamu düzeni ile ilgilidir. Taraflar anlaşarak da olsa mahkemenin görev alanında bir değişiklik yapamazlar. Mahkeme İYUK 14. madde gereği bu durumu kendiliğinden inceleyerek görev konusunda karar verir.⁴⁷ Mahkemenin burada kullandığı kendiliğinden (re'sen) araştırma ilkesi yargılama esnasında dikkate alınması zorunlu olan kamu düzeni ile ilgili konularda (görev, yetki, süre gibi) mahkemenin sağlam bir sonuca ulaşması ayrıca hukuka uygunluk denetimi

⁴⁶ ÖZAY İİ Han, *Yargısal Korunma*, s.229

⁴⁷ GÖZÜBÜYÜK Şeref, *Yönetmelik Yargı*, s.66

kapsamında herhangi bir idari işlem ya da eylemin incelenmesi için uygulanması zorunlu olan bir ilkedir.⁴⁸ Görev konusunun her zaman tespiti kolay olmaması bir davanın nerede görüleceğinin her zaman kanunlarda açıkça belirtilmemiş olmasından kaynaklanmaktadır. Anayasa'da idarenin her türlü işlem ve eylemi için yargı yolu açıktır düzenlemesi yapılmış olsa da hangi işlem veya eylemin nerede görüleceği ile ilgili 2575, 2576, 2577 sayılı kanunların hükümleri belirli durumlarda yetersiz kalmaktadır. Bunun yanında uyuşmazlıkların çözüm yerinin çoğu zaman içtihatlarla belirlenmiş olması ve bunların da dağınık olması ve de zamanla değişikliğe uğraması bununla birlikte kamu hukuku ve kamu hizmeti ölçülerinin yetersiz kalması görev konusuna idari yargıda önem kazandırmakta ve yargı yerlerini kendiliğinden görev konusunu tespiti yöneltmektedir.⁴⁹

Yetki yönünden incelemede, görev incelemesi ile birlikte yapılır. Yetki ve görev birbirinden ayrı düşünülemez. Yetki, davanın hangi yargı çevresindeki mahkemede görüleceğini belirler. İdari yargılama ile ilgili kanunlarda idare ile ilgili çıkacak uyuşmazlıkların bir bölümünün hangi yerdeki mahkeme tarafından çözüleceği belirtilmiştir. Belirtilmeyen uyuşmazlıklarda ise benzer durumlar veya çözümleme mantığı kullanılarak varılacak sonuca göre yetkili mahkemenin saptanması gerekir. Görev uyuşmazlığı idari yargı yerleri ile diğer yargı düzenleri arasında da olabildiği halde yetki uyuşmazlığı sadece idari yargı yerleri arasında oluşur.⁵⁰ İdari yargı yerlerinden bazılarının yetkisi ülke sınırları ile bazılarının ise ülke sınırları içindeki belli bir coğrafya parçası ile sınırlıdır. Bu bölümlere yapılırken çoğunlukla ülke içinde mülki bölünmeden faydalanılır. Bu ölçüler idari yargı yerinin uyuşmazlıkları çözmekle yükümlü olduğu coğrafi alanın tespitinde kullanılır. Kimi durumda ise idari işlemin veya eylemin yapıldığı ya da yapanın bulunduğu veya kamu görevlisinin son görev yaptığı yer gibi

⁴⁸ www.istanbul.edu.tr/siyasal Zehreddin ASLAN, *Türk İdari Yargı Sisteminde Resen Araştırma İlkesi*, 12.04.2004

⁴⁹ KARAVELİOĞLU Celal, *İdari Yargılama Usulü Kanunu Cilt:1*, 5.Baskı, 2001, s. 675

⁵⁰ COŞKUN Sabri, KARYAĞDI Müjgan, *a.g.e.*, 169,170

ölçütlerde yetkili mahkemenin saptanmasında kullanılmaktadır.⁵¹ Görev ve yetki ile ilgili olarak ; İdari Yargılama Usul Kanunu'nun 14/3-a maddesinde idari davalarda mahkemelerin ilk inceleme aşamasında öncelikle bakacakları hususun "görev ve yetki" olduğu belirtilmiştir. 15/1-a maddesinde mahkemenin kendisini görevsiz veya yetkisiz bulması halinde ne şekilde karar vereceği düzenlenmiştir. Bu hükme göre adli veya askeri yargının görevli olduğu durumlarda açılan davanın reddine, idari yargının görevli olması halinde ise görevli ya da yetkili mahkemeye gönderilmesine karar verecektir. İYUK. 32, 33, 34, 35, 36 ve 37. maddelerinde ise genel ve özel yetki ile ilgili kurallar düzenlenmiştir. İYUK. 32/2 maddesinde yetkinin kamu düzeninden olduğu hükmü bulunmaktadır. Dolayısıyla görev ve yetki davanın her aşamasında hem taraflarca ileri sürülebilen hem de mahkemece resen dikkate alınan bir konudur. Bu özelliği sebebiyle de temyiz nedenleri arasında yer almıştır.⁵² Kamu düzenini ilgilendiren hukuka aykırı durumlar ilk derece yargı yeri önünde ileri sürülmemiş olsa bile temyiz aşamasında Danıştay önünde ileri sürülebilir. Fransız Danıştayının konu ile ilgili uygulaması bu yöndedir.⁵³

"...İlköğretim okulu müdürlüğüne tesis edilen 24.06.2000 günlü ve 243.1/534 sayılı işlem, vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülük kapsamında değerlendirmek mümkün bulunmadığından, uyuşmazlığın 2576 sayılı Yasanın 5. maddesine göre genel görevli olan idare mahkemesinde karara bağlanmaktadır.....Öte yandan uyuşmazlığı çözümlemeye yetkili mahkeme, 2577 sayılı İdari Yargılama Usul Kanunu'nun 33. maddesinde öngörülen yetki kuralı çerçevesinde davacının görevli bulunduğu yer idare mahkemesidir."⁵⁴

⁵¹ GÖZÜBÜYÜK Şeref, DİNÇER Güven, a.g.e., s.626

⁵² ÇAĞLAYAN Ramazan, *İdari Yargıda Kanun Yolları* , s. 74

⁵³ GÖZÜBÜYÜK Şeref, *Yönetmelik Yargı*, s.498

⁵⁴ Danıştay Başkanlar Kurulunun T 27.05.2003, E:2003/13, K:2003/54, Danıştay Kararlar Dergisi, Yıl:1, Sayı:2, s.66,67

Görev konusu incelenirken değişik olasılıklarla karşılaşılabılır, bu olasılıklar ve çözüm şekilleri aşağıda incelenmiştir.

a. Görev ve Yetki Yönünden Yargı Düzenleri Arasında Ortaya Çıkan Durumlar

Ülkemizde yargı düzenleri olarak adli, idari ve askeri yargı düzenleri kabul edilmiş ve bunların görev alanları kanunlarla tespit edilmiştir. Her yargı düzeni kendi görev alanı içinde sorumlu ve yetkilidir. Adli ya da askeri yargının görev alanına giren bir konuda açılan davayı ilk derece yargı yeri kendisini görevli kabul ederek karara bağlamış ise veya kendi görev alanına giren bir konuda başka bir yargı düzenini görevli kabul ederek görevlilik kararı vermiş ise Danıştay, ilk derece mahkemesinin bu kararını görev yönünden bozar.⁵⁵ Bu karar verildikten sonra ilk derece mahkemesi tarafından yapılacak herhangi bir işlem yoktur. Bu kararın verilmesiyle davacı , davayı ilgili yargı yerinde açar. Danıştay 10. Dairesinin bir kararında özet olarak 2247 sayılı Uyuşmazlık Mahkemesinin Kuruluş ve İşleyişi Hakkında Kanunun 10. maddesinde, "görev uyuşmazlığı çıkarma; adli, idari ve askeri bir yargı merciine açılmış olan davada ileri sürülen görev itirazının reddi üzerine ilgili Başsavcı veya Başkanın sözcüsü tarafından görev konusunun incelenmesinin uyuşmazlık mahkemesinden istenmektedir."..... Görev konusu, İdari Yargılama Hukuku'nda kamu düzenine ilişkin olup, yargılamanın her aşamasında Mahkemece kendiliğinden dikkate alınması gereken bir konudur. Yine 2247 sayılı Yasanın anılan maddesi ve devam eden maddelerine göre de açılmış davada taraflardan birisinin görev itirazında bulunması halinde, mahkemece başka herhangi bir usuli işlem yapıp esasa girilmeden bu itiraz hakkında bir karar verilmesi, görev itirazı reddedilmiş ise, bu kararın tebliğ edilmesi, böylece görev itirazında bulunan tarafa görev uyuşmazlığı çıkarmayı isteme konusunda olanak tanınması gerekmektedir.

⁵⁵ GÖZÜBÜYÜK Şeref, TAN Turgut, a.g.e., s.1032

“Dava dosyasının incelenmesinden:davalı idarenin 8.9.1998 tarihinde mahkeme kayıtlarına giren cevap dilekçesinde, uyuşmazlığın idare mahkemesinin görevine girmediğine ilişkin olarak görev itirazında bulunduğu halde idare mahkemesince bu konuda herhangi bir karar verilmeden dosyanın tekemmül ettirilerek uyuşmazlığın esası hakkında karar verildiği anlaşılmaktadır.....Bu durumda; davalı idarenin görev itirazı üzerine, bu itiraz hakkında olumlu ya da olumsuz bir karar verilerek itirazda bulunan tarafa, görev uyuşmazlığı çıkarılmasını isteme olanağı tanınması gerekirken, bu konuda herhangi bir karar verilmeden uyuşmazlığın esasının karara bağlanmasında hukuka uygunluk bulunmamaktadır”.⁵⁶Danıştay 10.Dairesi başka bir kararında ise;

“Bu durumda çıkartılan olumlu görev uyuşmazlığı üzerine Uyuşmazlık Mahkemesi’nce verilen karar gereğince davanın çözümünün adli yargı yerine ait olduğu gerekçesiyle davanın görev yönünden reddine karar verilmişse de; karar henüz kesinleşmeden Uyuşmazlık Mahkemesi’nin ilke kararıyla benzer uyuşmazlıkların idari yargı yeri tarafından çözümleneceği karara bağlandığından ve 2247 sayılı Yasanın 30. maddesinin açık ve kesin hükmü uyarınca anılan mahkemece alınan “ilke kararları” bütün yargı mercilerini bağladığından davanın idari yargı yerinde çözümlenmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.....Açıklanan nedenlerle 2577 sayılı Yasanın 49. maddesi uyarınca davacının temyiz isteminin kabulüne...”⁵⁷ karar vermiştir.

b. İdari Yargı Düzeni İçinde Görev ve Yetki Yönünden Ortaya Çıkan Durumlar:

Yüksek Mahkeme olarak yargı düzeninde Danıştay, ilk derece mahkemesi olarak ise idare ve vergi mahkemeleri bulunmaktadır. Görev ve

⁵⁶ T:14.06.2001, E:1999/14626, K:2001/2366, Nakleden: BAL Yakup, KARABULUT Mustafa, ŞAHİN Yahya, *İdari Yargılama Usulü ile İlgili Danıştay 10. Dairesinin Seçilmiş Kararları*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2003, s.906,907

⁵⁷ T: 24.2.1997, E 1995/7175, K 1997/575, Nakleden: BAL Yakup, KARABULUT Mustafa, ŞAHİN Yahya, a.g.e., s.910

yetki ile ilgili uyuşmazlıklar Danıştay ile idare ve vergi mahkemeleri arasında olabileceği gibi idare ve vergi mahkemeleri arasında da çıkabilecektir.

Danıştay ın görev sahasına giren ve ilk derece mahkemesi olarak bakacağı davalar, 2575 sayılı Danıştay Kanunu'nun 24. maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddede düzenlenen konularla ilgili olarak alt idari yargı yerlerinde açılan davalar hakkında bu yargı yerleri görevsizlik kararı vermek yerine uyuşmazlığı esastan çözüme bağlar ise Danıştay bu kararı görev yönünden bozar ve uyuşmazlığı esastan kendisi karara bağlar.

Alt idari yargı yeri kendi görev sahasında bulunmayan, Danıştay ın görev sahasının dışında başka bir idari yargı yerinin görevi içinde olan bir konu hakkında görevsizlik kararı vermeyip; uyuşmazlığı esastan karara bağlamış ise Danıştay alt idari yargı yerinin kararını görev yönünden bozar ve tespit ettiği görevli alt idari yargı yerine dosyayı gönderir. Danıştay' ın bu kararı kesindir, Danıştay' ca tespit edilen ve dosyanın gönderildiği mahkeme görevsizlik kararı veremez (İYUK md. 43/3).

Danıştay 10. Dairesi bir kararında;

"...Uyuşmazlık konusu kur farkının 2576 sayılı Kanunun vergi mahkemelerinin görevlerini belirleyen 6. maddesinde sayılan genel bütçeye, il özel idarelerine, belediye ve köylere ait vergi, resim ve harçlar ile benzeri mali yükümler ve bunlara ilişkin zam ve cezalardan olmadığı açıktır.....Bu durumda, vergi mahkemesinin görev ve yetki alanına girmeyen ve ildare mahkemesince çözümü gereken söz konusu uyuşmazlığın 2577 sayılı Kanunun 15 ve 43. maddeleri uyarınca görev yönünden reddi ile dosyanın idare mahkemesine gönderilmesi gerekirken, bu husus dikkate alınmaksızın davanın reddedilmesinde isabet bulunmamaktadır...

.....Açıklanan nedenlerle 2577 sayılı Kanunun 49. maddesinin 1. fıkrasının (a) bendi uyarınca 1. Vergi Mahkemesi'nin.....sayılı kararının bozulmasına"⁵⁸ karar vermiştir.

Danıştay 5.Dairesi;

"..... 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun "İdari Davalarda Genel Yetki" başlığını taşıyan 32. maddesinde göreve ilişkin hükümler saklı kalmak kaydıyla bu kanunda veya özel kanunlarda yetkili idare mahkemesinin dava konusu idari işlemi tesis eden veya idari sözleşmeyi yapan idari merciin bulunduğu yerdeki idare mahkemesi olduğu hükme bağlamıştır. Bu durumda T.C. Emekli Sandığı tarafından tesis edilen dava konusu işlemin iptali istemiyle açılan davanın görüm ve çözümünde 2577 sayılı Yasanın yukarıda aktarılan 32. maddesindeki genel yetki kuralı kapsamında Ankara İdare Mahkemeleri yetkili olup, İstanbul 5. İdare Mahkemesince davanın esası hakkında karar verilmesinde hukuki isabet görülmemiştir. Açıklanan nedenlerleİstanbul 5.İdare Mahkemesince verilen..... sayılı kararının 2577 sayılı İdari Yargılama Usul Kanununun 49. maddesinin 1/a fıkrası uyarınca yetki yönünden bozulmasına, dosyanın yeniden bir karar verilmek üzere adı geçen mahkemeye gönderilmesine,...."⁵⁹ hüküm vermiştir.

İdari yargıdaki ilk derece mahkemelerinin, görev ve yetki sahalarına giren bir dava konusu ile ilgili olarak görevsizlik kararı vermeleri de temyiz yolunda bir bozma sebebi olarak ortaya çıkmaktadır. Ayrıca Danıştay tek hakimle verilmesi kanuni düzenlemede belirtilmiş olan kararların kurul halinde verilmesini de bozma sebebi olarak kabul etmiştir.⁶⁰

⁵⁸ T:16.4.1984, E:1984/24, K:1984/801, Nakleden: KARAVELİOĞLU Celal, *Cilt:II*, s.1604

⁵⁹ T:22.09.1999, E:1999/3048, K: 1999/3585, *Danıştay Dergisi*, Yıl:31, Sayı:103, s.469,470

⁶⁰ ÇAĞLAYAN Ramazan, *İdari Yargıda Kanun Yolları* , s.81

Danıştay 7.Dairesi bir kararında;

".....vergi ve ceza toplamı itibarıyla yasada belirtilen yetmiş beş bin liralık kanuni haddin altında olduğu ihtilafsız uyuşmazlık konusu davanın tek hakim tarafından görülüp çözümlenmesi gerekirken mahkeme heyetince karara bağlanmasında isabet görülmemiştir." kararın görev yönünden bozulmasına karar verilmiştir.⁶¹

B. Hukuka Aykırı Karar Verilmiş Olması.

İYUK 49. maddede düzenlenen temyiz nedenlerinden ikincisi ise hukuka aykırı karar verilmiş olmasıdır. Buradaki hukuka aykırılık, maddi anlamdaki bir hukuk kuralının yanlış uygulanması, başka bir deyişle uygulanmaması veya eksik uygulanmasıdır.⁶²

HUMK. 428. maddesinde de hukuk kuralının yanlış uygulanmasının bir temyiz sebebi olduğu belirtilmiştir. Buradaki yanlış uygulama kavramı eksik uygulamayı da içine almaktadır. Uygulanan hukuk kuralının zaman ve yer yönünden sınırlarının doğru tespit edilememesi ve hukuk kuralının unsurlarında hataya düşülmesi, kuralın yanlış uygulanması veya hiç uygulanmamış olmasının tespitinde kullanılan ölçütlerdir.⁶³ Uygulanan hukuk kuralları ise maddi hukuku oluşturan pozitif hukuk kurallarını diğer bir deyişle Anayasa, kanun, tüzük, yönetmelik ve diğerlerinden oluşan mevzuat ile örf ve adet kurallarını ve içtihatları kapsamaktadır. Bu kuralların yorum veya uygulanmasındaki hata ya da eksiklik durumunda hukuka aykırılık ortaya çıkmaktadır.

⁶¹ T:16.04.1986, E:1984/3381, K 986/1246, Nakleden:GÖZÜBÜYÜK Şeref, TAN Turgut, a.g.e., s.1035

⁶² GÖZÜBÜYÜK Şeref, Yönetmelik, s.501

⁶³ ÜSTÜNDAĞ Saim, a.g.e., s.833

Temyiz kanun yolunda, hukuk kuralının temyiz mercii önündeki uyuşmazlığa doğru olarak uygulanıp uygulanmadığı denetlenir. Bu açıdan bakıldığında iptal davası ile temyiz yolu arasında bir fark yoktur. Temyiz davasında hakim, hukuk kuralının uyuşmazlığa uygulanmasında ve yorumunda bir yanlışlık yapıldığını tespit ederse ilk derece mahkemesinin kararını bozar.⁶⁴ Mahkeme kararı verdikten, sonra bir yasa değişikliği yapılması durumunda temyiz denetimi de bu yeni yasaya göre yapılır. Bunun nedeni, temyiz aşamasında yapılan denetimin kararının doğru olup olmamasını değil hukuka uygun olup olmadığının tespiti için yapılmasıdır.⁶⁵

Danıştay 12. Dairesinin bir kararında;

"...2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun; "Kararlarda Bulunacak Hususlar" başlıklı 24. maddesinin (a) bendinde; " tarafların ve varsa vekillerinin veya temsilcilerinin ad ve soyadları yahut unvanları ve adresleri belirtilir." hükmü yer almıştır.

....Dosyanın incelenmesinden; davanın davacı vekili avukat tarafından açıldığı ve takip edildiği , mahkemenin görüşme tutanağında adı geçen avukatın ismine yer verildiği halde temyize konu kararda, davacı vekili olarak başka avukatın gösterildiği ve kararın bu şahsa tebliğ edildiğinin anlaşıldığı,

....Yukarıda açıklanan hükümler çerçevesinde; dosyada önceki davacı vekiline ait bir azilname veya sonraki avukata verilmiş bir vekaletname bulunmadığı halde, temyize konu kararda davacı vekili olarak başka bir avukatın adına yer verilmesinde ve kararın yine bu şahsa tebliğ edilmesinde yukarıda sözü edilen hükümlere uyarlık görülmediği gerekçesiyle Ankara 3. İdare Mahkemesi'nce verilen sayılı kararın 2577 sayılı İdari Yargılama

⁶⁴ GÖZÜBÜYÜK Şeref, DİNÇER Güven, a.g.e., s.630

⁶⁵ ÇAĞLAYAN Ramazan, *İdari Yargıda Kanun Yolları* , a.g.e., s.82

Usulü Kanunu'nun 49. maddesinin 1/b fıkrası uyarınca bozulmasına..."⁶⁶
karar vermiştir.

İhtilafın çözümünde, ilk derece mahkemesinin uygulayacağı hukuk kuralını doğru olarak yorumlaması gereklidir. Kuralın yanlış yorumlanması temyiz yargılamasında bozma kararına neden olur.⁶⁷

Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu bir kararında;

"Bir olayda özetle, Kamu İşletmeciliğini Geliştirme Merkezi Vakfı tarafından Ulaştırma Bakanlığı ile Telsim Mobil Telekomünikasyon A.Ş. arasında imzalanan mobil telefon lisans devir sözleşmesinin iptali istemiyle Ulaştırma Bakanlığı'na karşı açılan dava, Danıştay 10. Dairesince verilen ve davanın ehliyet yönünden reddine ilişkin bulunan ... sayılı kararı, davacı temyiz etmiş ve bozulmasını istemiş,.....İstemi inceleyen Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulunca, Danıştay 10. Dairesince, idare hukuku alanında tek taraflı irade açıklamasıyla kesin ve yürütülmesi zorunlu nitelikte tesis edilen idari işlemlerin ancak bu idari işlemle meşru, kişisel ve güncel bir menfaat ilgisi kurabilenler tarafından iptal davasına konu edilebileceğinin kabulünün zorunlu olduğu, iptali istenen işlemin davacı vakfın yukarıda belirtilen anlamda meşru, kişisel ve güncel bir menfaatini etkilemediğinin anlaşıldığı gerekçesiyle davanın ehliyet yönünden reddine karar verilmiş olduğu,

Taraf ilişkisinin kurulması için gerekli olan kişisel, meşru ve güncel bir menfaat alakasının varlığı, davanın niteliğine ve özelliğine göre idari yargı yerlerince belirlenmekte...

⁶⁶ T:12.10.1998, E 95/10108, K 98/2411, Nakleden: COŞKUN Sabri, KARYAĞDI Müjgan, a.g.e., s.540

⁶⁷ KARAVELİOĞLU Celal, *Cilt:II*, s.1609

Ayrıca iptal davaları ile idari işlemlerin hukuka uygun olup olmadığının saptanmasına, hukukun üstünlüğünün sağlanmasına, böylece de idarenin hukuka bağlılığının belirlenmesine ... bu davalarda menfaat ilişkisinin bu amaç doğrultusunda yorumlanması gerektiği,...

Öte yandan kendi üyelerinin hak ve menfaatlerini korumak amacıyla kanunla kurulmuş meslek birliklerinin yanında, belli amaçlarla kurulmuş dernek, vakıf gibi özel hukuk tüzel kişiliğine haiz sivil toplum örgütlerinin kuruluş amaçlarıyla sınırlı olmak üzere ve kamu menfaatini ilgilendiren konularda dava açmalarının mümkün olmasının gerekli bulunduğu davacının temyiz isteminin kabulü ile Danıştay 10. Dairesi'nin sayılı davanın ehliyet yönünden reddine ilişkin kararının bozulmasına..."⁶⁸ karar vermiştir.

a. Maddi Olayın Tespitinde Hata

İdari yargılama usulünde davaya konu maddi olayın tespiti ilk derece mahkemesi tarafından yapılır. İlk derece mahkemesi keşif, bilirkişi ve delillere birinci olarak sahip olmaktadır. Bu nedenle ilk derece mahkemesi tarafından tespit edilen maddi olayın gerçeğe aykırı olup olmama durumu temyiz mercii tarafından incelenemez. Fakat temyiz mercii maddi olayın gerçeğe uygun tespit edilip, edilmediğini denetleyebilir ve bunu bir bozma sebebi olarak kabul edilebilir.⁶⁹

Temyiz yeri olayların gerçeğe uymadığı itirazlarını dikkate almaz ve incelemeyiz. Ancak yargı yerlerince olayların gerçeğe uygun olarak saptanmadığı iddialarını inceler ve bozma nedeni olarak kabul eder. Bunun sebebi ise istinaf yolunun bulunmamasıdır.⁷⁰

⁶⁸ T: 04.02.2000, E 99/1261, K 2000/168, Nakleden: COŞKUN Sabri, KARYAĞDI Mijgan, a.g.e., s.538,539

⁶⁹ ÇAĞLAYAN Ramazan, *İdari Yargıda Kanun Yolları*, s.84

⁷⁰ GÖZÜBÜYÜK Şeref, DİNÇER Güven, a.g.e., s.632

Danıştay 5.Dairesinin bir sayılı kararında;

“Erzurum İdare Mahkemesi’nin ... sayılı kararıyla 13.1.1999 tarihinde yapılan sınavı kazanan davacının, göreve başlatılmaması üzerine makul bir süre bekletildikten sonra 2577 sayılı Yasanın 7 ve 11. maddeleri uyarınca doğrudan ya da idareye başvurduktan sonra yasal süresi içinde dava açması gerekirken aradan uzunca bir süre geçtikten sonra 27.05.2002 tarihinde idareye başvuruda bulunarak bu davayı açtığına süre aşımı bulunduğu gerekçesiyle dava süre aşımı yönünden reddedilmiştir.

Davacı; davanın süresinde olduğunu öne sürmekte ve idare mahkemesi kararının temyizen incelenerek bozulmasını istemektedir.

İdareye belli konuda işlem tesisi için yükümlülük getiren yasa kuralına karşın idarenin bu yükümlülüğünü yerine getirmeyerek hareketsiz kaldığı durumlarda ya da belli bir göreve veya kadroya atanma gibi zaman içerisinde maddi ve/veya hukuksal koşulların değişmesi nedeniyle idarenin yeni bir değerlendirme yapmasını gerektiren konularda, ilgililerin ileriye dönük şekilde hukuki sonuçlarından yararlanmak üzere 2577 sayılı İYUK’nun 10.maddesi uyarınca haklarında yasanın öngördüğü işlemin yapılması için her zaman idareye başvurmaları ve isteklerinin reddedilmesi halinde de 10.maddede öngörülen usule uygun olarak idari yargıda dava açmaları mümkün olduğundan davanın süre aşımı yönünden reddi yolundaki idare mahkemesi kararında hukuki isabet görülmemiştir.”⁷¹ hükmünü vermiştir.

b. Olayın Nitelendirilmesinde Hata.

Dava konusu olayın ilk derece mahkemesi tarafından nitelendirilmesi de temyiz mercii tarafından incelenmekte ve gerekirse bozulmaktadır.

⁷¹ T:15.9.2003, E:2003/1007, K: 2003/3360, Danıştay Kararlar Dergisi, Yıl:2, Sayı:3, Ankara, 2004, s.173

Danıştay son inceleme yeri olması nedeniyle ilk derece mahkemesi tarafından delillerin doğru değerlendirilip değerlendirilmediğini ve bunun kararda bulunup bulunmadığını da incelemektedir.⁷²

Danıştay 6. Dairesi bir kararında;

“2577 sayılı Yasanın 2. maddesinin 1/a bendine göre idari işlemler hakkında iptal davası ancak bu işlemten dolayı menfaati ihlâl edilen kişiler tarafından açılabilir. Sözü edilen menfaat ihlâli koşulunun, davanın açıldığı tarihten davanın sonuçlanmasına kadar varlığı da idari yargının belli esaslarındandır.

Dava konusu olayda ise davacının 27.12.1982 günlü başvurusuyla dava hakkı saklı kalmak koşuluyla ferağ vermek istediğini belirtmesi üzerine taşınmazın belediye adına 13.1.1983 gün ve 73 yevmiye no.'su ile tapuda tescilinin yapıldığı ve taşınmaz ile davacı arasında mülkiyet bağının kalmadığı anlaşıldığından menfaat ihlâli de söz konusu olamaz.

Bu nedenle davanın 2577 sayılı Yasanın 15. maddesinin 1/b bendi gereğince ehliyet yönünden reddi gerekirken davanın konusu kalmadığı gerekçesiyle karar verilmesine yer olmadığı yolundaki.....İdare Mahkemesininsayılı kararında isabet bulunmamıştır.”⁷³ hükmünü vermiştir.

Danıştay 7.Dairesi ise sayılı kararında;

“... Bu açıklamalara göre, her ne kadar bilirkişi raporunun hakimi bağlayacağı mevcut değilse de bilirkişiye başvurmakla uyumsuzluğun özel ve

⁷² ÇAĞLAYAN Ramazan, *İdari Yargıda Kanun Yolları*, s.85

⁷³ T:21.11.1983, E:1985/589, K:1985/1378, Nakleden: KARAVELİOĞLU Celal, *Cilt:II*, s.1612

teknik niteliği hakkında bilgisinin yetersizliğini açığa vurmuş bulunan hakimin, bilirkişi incelemesi sonunda düzenlenen rapordaki eksikliklerin ek bir raporla uyuşmazlığın söz konusu nitelikleri hakkında yeterli bilginin sağlanması yoluna gitmek yerine, herhangi bir açıklama yapmaksızın bilirkişi raporunu bir yana bırakarak dava hakkında karar vermesi, esasen çözümü hakimin mesleki bilgisini gerektirmesi sebebiyle bilirkişiye gidilmesi isabetli bulunmayan davada ulaşılan yargısal çözüm güvenirliliğini tartışmalı hale getirebilir niteliktedir.”⁷⁴ hükmünü vermiştir.

C. Usul Hükümlerine Uyulmaması

Temyizle ilgili bozma sebeplerinden birisi de usul hükümlerine uyulmamış olmasıdır. 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'ndaki ve diğer özel kanunlardaki esasa tesir eden usul hükümlerinin mahkemece tam ve doğru olarak uygulanmaması da temyiz mercii tarafından bozma sebebi olarak değerlendirilmektedir.⁷⁵ Biçim ve yöntem davanın tarafları için güvence olmakla beraber davayı karara bağlayan için de izlenecek yolu belirtmektedir.⁷⁶

HUMK. 428 nci maddesinde muhakeme usulüne muhalefet bir temyiz sebebi sayılmış bununla beraber usûl hükümlerine uymama durumu 428 nci maddede ayrıca açıklanmıştır. Usûle ilişkin bozma sebepleri mutlak ve nisbî olarak ikiye ayrılmıştır. Mutlak bozma sebepleri ilk derece mahkemesinin verdiği hükmün bozulmasına sebep olur. Nisbî usule aykırılıklar ise uyulmayan usul hükmünün emredici mahiyette olması ve riayetsizliğin ilk derece mahkemesinin hükmüne etkili olması durumunda bozma sebebi teşkil ederler.⁷⁷ Böyle bir ayırım idari yargılama usûl kanununda yoktur. Usûl ile ilgili

⁷⁴ T:21.10.1999, E:1999/868, K:1999/3416, Nakleden: ÇAĞLAYAN Ramazan, *İdari Yargıda Kanun Yolları*, s.86

⁷⁵ KARAVELİOĞLU Celal, *Cilt:II*, s.1618

⁷⁶ GÖZÜBÜYÜK Şeref, TAN Turgut, *a.g.e.*, s.1040

⁷⁷ ÜSTÜNDAĞ Saim, *a.g.e.*, s.820

hükümlerden hangisinin kararın bozulmasına etkili olacağı hangisinin olmayacağı Danıştay tarafından takdir edilmektedir.⁷⁸ Genel kural, usûl hükümlerinin kamu düzeninden olduğudur. Davanın her aşamasında hem taraflarca ileri sürülebilir hem de mahkemece re'sen dikkate alınır. Bu şart temyiz sürecinde de geçerlidir. Usûl hükümleri usul kanunlarında düzenlenmek durumundadır. İdari Yargılama Usûlü Kanunundaki düzenlemeler ve bu konunun 31. maddesinde yapılan atıf nedeniyle Hukuk Usûlü Mahkemeleri Kanunu'ndaki usûl hükümleri de idari yargılama sürecinde geçerli usûl kuralları olarak uygulanır.⁷⁹ Usûl ile ilgili hukuka aykırılık durumları üç şekilde incelenmiştir.

a. Yargı Yerlerinde Sav ve Savunma

İYUK. 16. maddesi tarafların uyuşmazlık halinde iddia ve savunmalarını nasıl yapacaklarını belirlemiştir. Söz konusu maddeye göre dava dilekçelerinin ve eklerinin birer örneği davalıya davalının savunması da davacıya tebliğ olunur. Davacının ikinci dilekçesi davalıya ve davalının buna karşı vereceği ikinci savunma da davacıya tebliğ edilir. Bu sürece layihalar safhası denir. Bu süreçteki cevap verme süreleri kanunda 30 gün olarak düzenlenmiştir. İlk derece mahkemesinin bu sürece ve sürelere uymadan karar vermesi durumunda usûl hükümlerine uyulmamış olur.

Danıştay 3. Dairesi bir kararında;

“Dosyanın incelenmesinden vergi mahkemesinin, davacının ikinci dilekçesini davalı idareye tebliğ ettikten sonra bu idarenin ikinci savunmasını beklemeksizin, davalı vergi dairesinin tarh işlemi yapmaya

⁷⁸ ODYAKMAZ Zehra, a.g.e., s.85

⁷⁹ ÇAĞLAYAN Ramazan, İdari Yargıda Kanun Yolları , a.g.e., s.87

yetkili olmadığı gerekçesine dayanarak davanın esasını karara bağladığı anlaşılmıştır.

Davanın taraflarının savunma ve cevap haklarının sayı ve kullanılma biçimleri 2577 sayılı İYUK'nun 16. maddesinde hükme bağlanmış olup anılan maddede verilecek cevap veya savunmanın sonucu etkilemeyecek olması yahut dava konusu olayın önemi dolayısıyla cevap ve savunma hakkının yargı yerince kısıtlanabileceğine dair herhangi bir düzenleme mevcut değildir. Bu nedenle, mahkemenin, davalı idarenin ikinci savunmasını beklemeden davanın esasını karara bağlamış olması, yargılama kurallarının ve savunma hakkının açık ihlâlidir. Bu nedenle kararın bozulmasına.....⁸⁰ hükmedilmiştir.

Dosyanın tamamlanma sürecindeki davacı dilekçesi ve bunun karşılığında davalı cevap dilekçelerinin tebliği ve tamamlanması, taraflara iddia ve savunmalarını yapabilmeleri için konulan ayrıca adil yargılanma ve savunma hakkının sonucu olan usûl ile ilgili mahkemenin yükümlülüğüdür. Bu nedenle belirtilen kurallara aykırı davranmış olmak, davanın esasına etkisi olup olmadığı araştırılmaksızın savunma hakkının ihlâl edilmesini ve dolayısıyla temyiz mercii tarafından hükmün bozulması sonucunu doğurur.⁸¹

Danıştay 10. Dairesi;

"Davacı şirketin paydaşı olduğu Bankası T.A.Ş.'nin Bankasına devri ile Bankasına intikal eden Bankası iştiraklerinin Özelleştirme İdaresi Başkanlığı'nca satışına ilişkin 13.01.1995 tarih ve 95/9 sayılı davalı idare işleminin iptali istemiyle dava açılmıştır.

⁸⁰ T:04.11.1967, E: 1986/2852, K: 2987/247, Nakleden: KARAVELİOĞLU Celal, *Cilt:II*, s.1632

⁸¹ ÇAĞLAYAN Ramazan, *İdari Yargıda Kanun Yolları* , s.88

İdare Mahkemesince, yasal süresinde savunma verilmediği belirtilip davanın esasına girilerek reddine karar verilmiştir.

Dosyanın incelenmesinden dava dilekçesinin 13.4.1995 tarihinde davalı idareye tebliğ edildiği, savunma süresinin 30. günü tatile rastlayan davalı idarenin takip eden ilk iş günü olan 15.5.1995 tarihinde kayda giren dilekçesiyle süresinde savunma verdiği ve savunmasında uyuşmazlığın adli yargı yerinin görevine girdiği yolunda görev itirazında bulunduğu ...

2577 sayılı Yasanın 16. maddesinde öngörülen tebligat ve cevap vermeye ilişkin açık ve kesin hüküm karşısında dosya tekemmül ettirilmeksizin verildiği anlaşılan mahkeme kararının dosya tekemmül ettirildikten sonra bir karar verilmek üzere bozulmasına...

Açıklanan nedenle, İdare Mahkemesinin sayılı kararının 2577 sayılı Yasanın 49. maddesinin 1. fıkrasının (c) bendi uyarınca bozulmasına ...⁸² hükmetmiştir.

Aynı dairenin bir başka kararında; sayılı kararında;

“Dava, davacının işletmekte olduğu ... adresindeki lokantanın içkili yer ruhsatının iptaline ilişkin davalı idare işleminin iptali istemiyle açılmıştır.

Davalı, usûl ve hukuka aykırı olduğunu ileri sürdüğü anılan İdare Mahkemesi kararının temyizen incelenip bozulmasını istemektedir.

Bu durumda 2577 sayılı İdari Yargılama Usûlü Kanununun 20. maddesinde yer alan idare ve vergi mahkemelerinin bakmakta oldukları davalara ait her çeşit incelemeleri kendiliklerinden yapacakları kuralı da göz

⁸² T:13.11.2000, E: 1997/3212, K: 2000/5643, Nakleden: BAL Yakup, KARABULUT Mustafa, ŞAHİN Yahya, a.g.e., s.740

önüne alınarak, davacının işleticisi olduğu yerin okula uzaklığının yasal sınırlar içinde olup olmadığının tespit edilerek sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken bu konuda inceleme yapılmaksızın işyerinin ... Karakol Bölgesi İçkili Yerler Serbest Bölgesi'nin 1965 tarihli komisyon kararı kapsamında kaldığından bahisle işlemin iptal edilmesinde hukukî isabet görülmemiştir.

Açıklanan nedenlerle 2577 sayılı Yasanın 49. maddesine uygun bulunan davalı idarenin temyiz işleminin kabulüne ...⁸³ karar vermiştir.

Yukarıda örnek olarak verilen Danıştay 10. Dairesi kararında olduğu gibi iddia ve savunmaların mahkemeye sunulması için imkan tanınması zorunlu ise de taraflar bundan yararlanmak zorunda değildirler. Buna karşın idari yargı mercii İYUK 20. md. gereği dava ile ilgili tüm araştırmayı kendiliğinden yapmak durumundadır. Sadece dava dosyasında mevcut bilgi ve belgelerle karar veremez.⁸⁴ Buna ek olarak Danıştay'a verilen re'sen inceleme yetkisi ise 2575 sayılı Danıştay Kanunu'nun 24. maddesi gereği Danıştay'ın ilk derece mahkemesi olarak baktığı davalar için kullanabildiği bir yetki olup temyiz yeri olarak baktığı davalarda bu yetkiyi kullanamaz. Uygulamada ise bazı bilgi ve belgelerin taraflardan veya ilgili yerlerden istenmesi, uyuşmazlığa ilişkin işlem ve sicil dosyalarının ve diğer mahkeme kararlarının getirilmesi, re'sen inceleme yöntemlerinin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır.⁸⁵ İdari yargılama usûlünde tarafların iddia ve savunmalarında bahsettikleri fakat mahkemeye sunmadıkları bilgi ve belgelere dayalı olarak ilk derece mahkemesinin karar vermesi de temyiz mercii tarafından bozma sebebi olarak kabul edilmektedir.⁸⁶

⁸³ T: 09.10.2000, E:1998/5247, K:2000/4939, Nakleden: BAL Yakup, KARABULUT Mustafa, ŞAHİN Yahya, a.g.e., s.747

⁸⁴ ÇAĞLAYAN Ramazan, *İdari Yargıda Kanun Yolları* , s.89

⁸⁵ ASLAN Zehreddin, a.g.m.

⁸⁶ ÇAĞLAYAN Ramazan, *İdari Yargıda Kanun Yolları*, s.89

b. Yargı Kararlarının Gerekçeli Olması

Anayasaya göre, idari yargı yerlerinin kararlarının gerekçeli olması, hem davanın taraflarına kararın nedenini açıklamak hem de yargı denetimini kolaylaştırması ve etkili kalması yönünden zorunludur hükmüne âmirdir İdari yargı kararları, davanın taraflarına kararın nedeninin açıklanması, yargı denetiminin kolaylaştırılması ve etkili kılınması için zorunludur.⁸⁷ İYUK 24. maddesi idari yargı kararlarında bulunması gereken hususlar belirtilmiştir. Bunlar mevcut kararın yargısal nitelik taşıması için zorunlu olan özelliklerdir. Bu maddede dikkate alındığında kararın gerekçesinin olmaması ya da yeterli ve açık olmaması yargısal kararın bozulması sonucunu ortaya çıkaracaktır.⁸⁸ Mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olmalı ve kararın gerekçesi maddi olayla hukuki durumun değerlendirilmesine dayanmalıdır.⁸⁹ Danıştay 7. Dairesi bir kararında;

".....Anayasanın 141. maddesinin üçüncü fıkrasında bütün mahkemelerin her türlü kararlarının gerekçeli olarak yazılacağı hükme bağlanmış olup, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun "kararlarda bulunacak hususlar" başlıklı 24. maddesinin (e) fıkrasında da dayandığı hukuki sebepler ile gerekçesinin kararda belirtilmesi gerektiği açıklanmıştır.

Temyize konu kararda olaya kaçakçılık cezası değil ağır kusur cezası uygulanması sonucuna varılmış ise de mahkemeye bu yargıya götüren maddi ve hukuki nedenler hakkında herhangi bir açıklama yapılmamıştır. Başka anlatımla kararda gerekçe gösterilmemiştir. Karar bu bakımdan yukarıda değinilen Anayasal ve yasal düzenlemelere aykırı bulunmaktadır.

⁸⁷ GÖZÜBÜYÜK Şeref, TAN Turgut, a.g.e., s.1046

⁸⁸ ÇAĞLAYAN Ramazan, İdari Yargıda Kanun Yolları, s.92

⁸⁹ BAL Yakup, KARABULUT Mustafa, ŞAHİN Yahya, a.g.e., s.753

Açıklanan nedenlerle temyiz işleminin kabulüne ve temyize konu kararın, gerekçe gösterilmek sureti ile yeniden karar verilmek üzere bozulmasına.....⁹⁰ hükmetmiştir.

Danıştay 3. Dairesi bir kararında; yargı organlarınca verilen kararların açık ve anlaşılır gerekçeye dayanması gerektiğinden, gerekçelerin kararda tek tek gösterilmemiş ve hakimlik mesleğinin gerektirdiği genel ve hukuki bilgi ve çözümlenebilecek olan hususlarla ilgili olarak bilirkişi incelemesi yaptırılmış olması nedeniyle temyize konu vergi mahkemesi kararını bozmuştur.

"....Teknik bilgiyi gerektiren konularda yaptırılan bilirkişi incelemelerinde bilirkişi teknik konularda görüş bildirebilir. Hukuki konuları değerlendirme yetkisi yargı yerine aittir. Mahkeme bilirkişi raporuna uymak zorunda olmadığı gibi bilirkişi raporu irdelenmeden raporun sonucunun davayı sonuçlandıran bir karar gibi kabul edilmeside olanaksızdır.

..... 2577 sayılı Yasanın 24. maddesinin (e) bendinde de kararın dayandığı hukuki sebeplerin gerekçe ve hükmün kararda belirtilmesinin zorunlu olduğu hükme bağlanmıştır.

..... Açıklanan nedenlerde temyiz isteminin kabulü ile vergi mahkemesinin sayılı kararının bozulmasına."⁹¹ hükmedilmiştir.

Danıştay, İYUK madde 24 (e) gereği mahkeme kararlarında hükmedilen tazminat tutarının belirtilmesini zorunlu olduğuna hükmetmekte

⁹⁰ T:25.11.1999, E: 1998/1345, K :1999/3900, Danıştay Kararlar Dergisi, Yıl:31, Sayı:103, s.717,718

⁹¹ T:19.12.2002, E:2001/3496, K: 2002/4361, Danıştay Kararlar Dergisi, Yıl:1, Sayı:1, s.140,142

ve ilk derece mahkeme kararlarını bu nedenle bozmaktadır.⁹² Danıştay 10. Dairesi bir kararında;

“..... idari eylem ve işlemlerden doğan zararın tazmini istemi ile açılan davalarda zararın tutarının kesin olarak belirlenmesi ve tazminata hükmedilecekse belirlenen gerçek zararın tazminine hükmedilmesi gerekmektedir.

Bu durumda 2577 sayılı Yasanın 24. maddesi e bendi uyarınca gerekli araştırma ve incelemeler yapıp tazminat miktarı net ve kesin olarak hesaplandıktan sonra hükmedilen tazminat miktarının kararda belirtilmesi gerekirken miktar belirtilmeden tazminata hükmedilmesi yolundaki idare mahkemesi kararında hukuki isabet bulunmamaktadır.

Öte yandan tazminata belli bir miktar olarak hükmedilmesi halinde tarafların haklılık oranları tespit edilemeyeceğinden 2577 sayılı Yasanın 24. maddesinin f bendince belirtilen yargılama giderlerinin hangi tarafa ve ne oranda yüklendiği kararda belirtilecektir. Anılan karar bu nedenle hukuka aykırıdır.⁹³

c. Yargı Yerlerinin Toplanma ve Karar Yeter Sayısı

Kural olarak idare ve vergi mahkemeleri kurul halinde toplanmakta ve karar vermektedirler. Bu kurulların kanunlarda belirtilen sayılarla toplanması ve yine belirtilen sayılara uygun çoğunlukla karar vermeleri gerekmektedir.⁹⁴ Danıştay Dava Dairesi 2575 sayılı Kanunun 13. maddesine göre 5 kişiden oluşmakta, 5 kişi ile toplanması ve çoğunlukla yani en az 3 kişinin oyuyla

⁹² BAL Yakup, KARABULUT Mustafa, ŞAHİN Yahya, a.g.e., s.751

⁹³ T:10.12.2000, E :1998/2346, K: 2000/6708, Nakleden: BAL Yakup, KARABULUT Mustafa, ŞAHİN Yahya, a.g.e., s.751

⁹⁴ ÇAĞLAYAN Ramazan, *Idari Yargıda Kanun Yolları*, s.91

karar alması gerekmektedir. Dava için getirilen çözüm şekillerinden hiçbiri en az 3 oyu alamamışsa kurul karara varamamaktadır.⁹⁵

Kararın verilebilmesi için karar yeter sayısı kadar olan 3 üyenin aynı görüşte birleşmesi gerekir. Karar yeter sayısı kadar üyenin hüküm konusunda aynı fikirde olması hukuki şartın sağlanması için yetmemektedir. Buna ek olarak bu üyelerin uyuşmazlığa konu olayın nitelendirilmesi ve gerekçelerinde de aynı fikirde olmaları gerekmektedir. Nitelendirme ve gerekçedeki farklılıklar olmakla beraber hüküm fıkrasında ki görüş birliği olan ilk derece mahkemesi kararları Danıştay tarafından bozulmaktadır. Danıştay 5. Dairesi bir kararında İzmir 2. İdare mahkemesince verilen 26.09.1983 günlü E:1984/252, K: 1985/269 sayılı kararda davacının sivil memurluğa atanması işleminin iptali ile ilgili davada başkan ve üyelerin birbirlerinden farklı gerekçelerle hükme katıldıklarını⁹⁶ tespit ederek aşağıdaki hükmü vermiştir.

"Temyizi istenen kararda imzası bulunan hakimlerin oylarının dağılışı biçimi ve dayandığı gerekçeler, kararın hüküm fıkrasında oy çokluğunun sağlanmış olmasına karşılık maddi olayın nitelenmesinde ve gerekçede böyle bir durumdan söz edilmesine olanak bırakmamaktadır. Başka bir anlatımla işlemin iptalinde oy kullanan 2 üyeden birisi olayı 657 sayılı Yasanın 76. maddesi kapsamına giren nakil işlemi olarak değerlendirip buna göre oy kullanırken diğer üye olayı geçici görevlendirme olarak nitelendirmiş ve buna göre hukuksal değerlendirilmesini yaparak oyunu kullanmıştır. İdari işlemin iptali yolunda oy kullanan üyeler arasında maddi olayın nitelendirilmesinde ve dolayısıyla dayanan gerekçelerde birlik oluşmadığına göre yalnızca hüküm fıkrasındaki birleşmeye bakılarak ortada teknik anlamda bir yargı kararının varlığından söz edilemez. Maddi olayın nitelendirilmesindeki ve dayanan gerekçelerdeki farklılık dolayısıyla karar gerekçeleri tek bir üyenin oyuyla

⁹⁵ GÖZÜBÜYÜK Şeref, TAN Turgut, a.g.e., s.1042

⁹⁶ T:04.11.1987, E: 986/143, K: 1987/1468, Nakleden: ÇAĞLAYAN Ramazan, *İdari Yargıda Kanun Yolları*, s.91

alınmış olmakta ve bu arada idari işlemin mahkemece nasıl değerlendirildiğinde yanıtı kalmaktadır. Başka bir anlatımla bu kararı uygulamak ve bu kararın gerekçesine göre yeni bir işlem tesis etmek zorunda olan idare yönünden dava konusu işlemin 657 sayılı Yasanın nakle ilişkin hükümlerine mi yoksa geçici görevlendirmeye ilişkin hükümlerine mi aykırı bularak iptal edildiğini çözümlmek olanaksızdır.

Oysa iptal davalarının amacı idarenin idari işlemlerinin yargısal denetimi yoluyla hukuksal düzenin korunması idarenin işlemlerinde hukuka uygun davranmasının sağlanmasıdır. Bu amacın gerçekleştirilebilmesi için idari yargı organlarına verilen iptal kararlarının açık ve anlaşılır gerekçeye dayanması işlemin iptal edilmesini gerekli kılan nedenlerin tek tek kararda gösterilmesi ve kararın idareyi uygulamada duraksamaya sokmayacak ve idareye yol gösterecek bir içerik taşıması gerekir. İzmir 2. İdare Mahkemesinin temyizen incelemesi yapılan kararı ise bu niteliklerden yoksun bulunmaktadır.”⁹⁷ hükmünü vermiştir.

⁹⁷ GÖZÜBÜYÜK Şeref, TAN Turgut, *a.g.e.*, s.1044,1045

IV. BÖLÜM

TEMYİZ YARGILAMASI VE SONUÇLARI

1. TEMYİZ İNCELEMESİ

A.Temyiz İncelemesinde Hakimin Çekinme veya Reddi

İYUK 56. madde Danıştay dava daireleri, İdari Dava Daireleri ile Vergi Dava Daireleri Genel Kurulunda görevli başkan ve üyelerin davaya bakmaktan çekinme veya bunlar hakkında yapılan red istemlerini düzenlemiştir.

Çekinen veya reddedilen başkan ve üye sayısının ikiye geçmemesi; İYUK 56/1'e göre davaya bakmakta olan daire veya kuruldaki başkan veya üyelerden çekinen veya reddedilenlerin toplamı iki ise bunlar kurula katılmadan kurulun üyeleri tamamlanarak çekinme veya red işlemi ile ilgili karar verilir. Çekinme veya red istemini inceleyen kurul istemi kabul ederse davanın esasınıda kendisi inceler.

Çekinen veya reddedilen başkan ve üye sayısının ikiden çok olması; İYUK 56/2'ye göre sayı ikiden fazla ise idari dava daireleri ile ilgili bu konudaki talep idari dava daireleri genel kurulunda vergi dava daireleri için böyle bir talep var ise, vergi dava daireleri genel kurulunda çekinme veya red talebinin yerinde olup olmadığına karar verilir. Çekinen veya reddedilen başkan ve üyeler kurula katılmaz. Kurul üye noksanını diğer dava dairelerinden alacağı üyelerle tamamlayarak istemle ilgili karar verir. İstemi kabul ederse davanın esası hakkında karar verir. İYUK 56/3'e göre idari veya vergi dava daireleri genel kurulundaki başkan ve üyeler reddedilmiş ise eksik olan üyelikler diğer dairelerden tamamlanarak çekinme ve red işlemi hakkında karar verilir. İstem kabulünde aynı kurul davanın esasınıda karara bağlar. İYUK 56/4'e göre ise idari ve vergi dava daireleri genel kurullarının toplanmasına engel olacak sayıda çekinme yada red talebinde bulunulamaz. Böyle bir talep doğrudan kurulca reddedilir.

İYUK 56/5'e göre ise Danıştay dava dairelerindeki tetkik hakimleri ve savcılarını neden belirtmek sureti ile çekinebilirler veya reddedilebilirler. Çekinme işlemi veya red talebi davaya bakmakla görevli dairece karara bağlanır.¹

“Davacının emekli aylıklarının birinci derecenin birinci kademesine yükseltilmesini ve birikmiş alacaklarının ödenmesi yolundaki 21.08.1995 tarihli başvurusunun zımnen reddine ilişkin işlemin iptali istemiyle açılan dava sonucunda 10. İdare Mahkemesince davanın reddi yolunda verilen karar temyiz edilmiş, temyiz incelemesi aşamasında dosyayı hazırlayan ve heyete sunan 10. Daire tetkik hakimi Y.D. ile yine temyiz incelemesi sırasında dosyaya düşünce veren Danıştay savcısı B.A. hakkında hakimin reddi isteminde bulunulmuştur. Danıştay 10. Dairesi T:07.12.2000 gün ve E :1998/2601 sayılı kararında;

“2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Yasasının 56. maddesinin 5. fıkrasında ‘Danıştay tetkik hakimleri ve savcılarını sebeplerini bildirerek çekinebilecekleri gibi taraflarcada reddedilebilirler: Bunlar hakkındaki çekinme ve red işlemleri davaya bakmakla görevli daire tarafından incelenerek karara bağlanır.” kuralına yer verilmiştir.

Anılan yasa hükmü gereği savunmaları alınan daire tetkik hakimi ve Danıştay savcısı hakkındaki red isteminin incelenmesine gelince;

Yargılama işleri sırasında temyiz incelemesi istemiyle gelen dosyanın incelenip hazırlanması heyete sunulması ile yine dosyanın dairece temyiz incelemesine tabi tutulabilmesi için savcı düşüncesi alınmasının yargı görevi gereği olduğu ve 2577 sayılı Yasanın yollamada bulunduğu 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu’nun 29. maddesinde yazılı hakimin reddi

¹ GÖZÜBÜYÜK Şeref, DİNÇER Güven, *İdari Yargılama Usulü, Kanun Açıklama İçtihat*, Turhan Kitabevi, Ankara, 1996, s.692

nedenlerinin bulunmadığı açıkca anlaşıldığından yasal dayanaktan yoksun olan işlemin reddine.....”²

B. Temyiz İncemesinin Dosya Üzerinden Yapılması

İYUK 1 nci madde 2. bendinde belirtildiği üzere Danıştay ve diğer idari yargı mahkemelerinde “yazılı yargılama usulü” kullanılır. Bu nedenle incelemeler dosyada mevcut evraklar üzerinden yapılır. S.Sami ONAR bu konu hakkında; İnceleme aşamasında re’sen araştırma yetkisi ile ilgili olarak idari davalar mahkemeler tarafından idare edilir, yani mahkeme tarafların iddia ve müdafaları ile mukayyet olmaksızın “görmekte olduğu davalara ait her nevi tahkikatı re’sen yapabilir.”³ demiştir. Hamza EROĞLU ise konuyu “idari yargıda prensip itibarıyla yazılı şekil esastır. İdari yargıda hakim re’sen inceleme yetkisini haizdir”⁴ olarak açıklamıştır. İncelenmekte olan iş ile ilgili her türlü bilgi ve belgenin hakim tarafından istenerek getirilebileceği yazılı inceleme ile birlikte idari yargılamanın her aşamasında temel usul ilkelerindendir.

C. Temyiz İncelemesinin Duruşmalı Yapılması

İYUK. md. 17/2’deki itiraz ve temyiz aşamasında duruşmanın yapılabilmesi iki koşulun gerçekleşmesine bağlıdır. Birinci koşul taraflardan birinin duruşma isteminde bulunması, ikinci koşul ise temyiz mahkemesinin bunu kabul etmesidir. Danıştayın temyiz yeri olarak burada takdir yetkisi vardır.⁵ İYUK madde 17/4 gereği Danıştay kendiliğinden duruşma yapılmasına da karar verebilir.

Duruşma isteği temyiz dilekçesinde yapılabilir. (İYUK madde 17/3) İptal davaları ile parasal sınıra ulaşmayan tam yargı ve vergi davalarında temyiz

² BAL Yakup, KARABULUT Mustafa, ŞAHİN Yahya, *İdari Yargılama Usulü ile İlgili Danıştay 10. Dairesinin Seçilmiş Kararları*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2003, s.898,899

³ ONAR S.Sami, *İdare Hukukunun Umumi Esasları*, Marifet Basımevi, İstanbul, 1952, s.1347

⁴ EROĞLU Hamza, *İdare Hukuku Dersleri, Genel Esaslar, İdari Teşkilat ve İdarenin Denetlenmesi*, Sevinç Matbaası, Ankara, 1972, s.407

⁵ GÖZÜBÜYÜK Şeref, DİNÇER Güven, a.g.e., s.394

incelemesinin duruşmalı olarak yapılabilmesi için sadece istek gerekli değildir. Mahkemeninde bu isteği kabul etmesi gerekir.

İYUK madde 18/1 gereği duruşmaların açık yapılması genel kural olmakla beraber kamu güvenliği veya genel ahlakın söz konusu olduğu durumlarda mahkeme kararı ile duruşmanın bir kısmı veya tamamı gizli yapılabilir.

D. Dosya ve Kararın İncelenmesi

Hukuk muhakeme usulunde temyiz mahkemesi hükmün hangi kısmı temyiz edilmişse, ancak o kısmı ile ilgili temyiz incelemesi yapılabilir. Temyiz edilmeyen kısımları incelemeyez. Buna karşılık Yargıtay, temyiz edilen kısımlarla ilgili olarak ileriye sürülen temyiz sebepleri ile bağlı değildir. Temyiz eden tarafın lehine olan ve temyiz eden tarafca ileri sürülmemiş olan temyiz sebepleride temyiz yeri tarafından re'sen nazara alınarak ilk derece mahkemesinin hükmü bozulabilir.⁶

İdari yargılama usulunde temyize konu kararın usul ve esasının hukuka uygun olup olmadığının tespiti temyiz aşamasında araştırılmaktadır. Temyiz mahkemesinde yapılan araştırmada, tarafların ileri sürdükleri temyiz sebepleri temyiz yerini hukuka uygunluk denetlemesi yaparken bağlamaz. Hukuka uygunluk denetimi tarafların iddiaları ile sınırlı değildir.⁷ Kamu düzeni ile ilgili durumlar hariç, temyiz aşamasında ilk derece mahkemesindeki inceleme esnasında ileri sürülmeyen iddia ve deliller ileri sürülemez sürülmüş olsa da dikkate alınmaz.⁸ İdari yargı yerleri, uyuşmazlığa konu olan olayın hukuki nitelendirilmesinin yapılması, nitelendirmeye göre olaya uygulanması gereken hukuk kurallarının tespiti ve sonuçta da hukuki bir çözüme varmak için tam bir yetkiye sahiptirler. Ayrıca uyuşmazlığın maddi yönünün belirlenmesi amacıyla her türlü inceleme ve araştırma yine idari

⁶ ÜSTÜNDAĞ Saim, *Medeni Yargılama Hukuku*, Alfa Basım Yayın Dağıtım 6. Baskı İstanbul 1996, s.871

⁷ COŞKUN Sabri, KARYAĞDI, Müjgan, *İdari Yargılama Usulü Örnek İçtihatlar-Yorumlar*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2001, s.535

⁸ ÇAĞLAYAN Ramazan, *İdari Yargıda Kanun Yolları*, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2002, s.93

yargı yerleri tarafından kendiliklerinden yapılır.⁹ Danıştaya da tanınan re'sen inceleme yetkisi 2575 sayılı Danıştay Kanunu'nun 24. maddesine göre sadece Danıştay'ın ilk derece mahkemesi olarak baktığı davalarda kullanabileceği bir yetki olup temyiz yeri olarak baktığı davalarda ise re'sen araştırma yetkisini kullanması mümkün değildir. Danıştay temyiz merci olarak incelediği davalarda uyuşmazlık ile ilgili maddi vakalar hakkında ilk derece mahkemesinin edindiği bilgiyi yeterli bulmazsa ilk derece mahkemesinin kararını bozar ve yeniden karar verilmek üzere dosyayı tekrar ilk derece mahkemesine gönderir.¹⁰

Danıştay 10. Dairesi bir kararında;

"İdari yargıda açılan bir davada maddi olayın somut şekilde ortaya çıkarılması gerekmekte olup idarece yapılan savunma üzerine karar vermek yerine idari yargılama usulunde yer alan re'sen inceleme yetkisi kullanılarak idare mahkemesince maddi olayın ayrıntılı olarak saptanması gerekmektedir.

Belirtilen araştırma yapılmadan eksik incelemeye dayalı olarak verilen temyize konu kararda hukuki isabet görülmemiştir.

Açıklanan nedenlerle; 2577 sayılı Yasanın 49. maddesine uygun bulunan davacı temyiz isteminin kabulü ile İdare Mahkemesinin kararının bozulmasına yeniden bir karar verilmek üzere dosyanın anılan mahkemeye gönderilmesine....."¹¹ hüküm vermiştir.

Kanaatimizce de Danıştay'ın temyiz merci olarak temyiz incelemesindeki görevi öğretide de belirtildiği gibi hukuka uygunluk denetimidir. Bu nedenle ilk derece mahkemesinin verdiği kararın hukuka uygunluk bakımından incelenmesinin sağlıklı yapılabilmesi için ilk derece

⁹ AKTAŞ Ercan, *İdari Yargılama Hukukunda Kanun Yolları*, İstanbul Üniv.Sos.Bil.Enst., Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1996, s.100

¹⁰ www.istanbul.edu.tr/siyasal Zehreddin ASLAN, "Türk İdari Yargı Sisteminde Resen Araştırma İlkesi", 12.04.2004

¹¹ T:18.10.1995, E:1994/1367, K:1995/457, Nakleden: BAL Yakup, KARABULUT Mustafa, ŞAHİN Yahya, a.g.e., s.748

mahkemesinin karar verdiği uyuşmazlık temyiz aşamasında usul ve esas aısından tetkik edilmeli bu süreçte Danıştay ilk derece mahkemesinde görölmüş olan davayı farklı bir şekilde görmeye ve ilk derece mahkemesi gibi yeniden çözmeye çalışmamalıdır. Temyiz aşamasında yapılması gereken meselenin ilk derece mahkemesi tarafından yapılan çözümünün hukuka uygun olup olmadığının tespitidir.

Temyiz yeri yaptığı incelemede temyiz ve cevap dilekçelerinde öne sürölen itiraz ve savunmaları göz önünde bulundurur. Temyiz merci, temyiz ile ilgili vereceği kararda her temyiz ve savunma sebeplerinin neden red ya da kabul edildiğini kararında gerekçeli olarak belirtir. Gerekçesiz veya sebepleri karşılamayacak gerekçelerle temyiz sonuçlandırılması karar düzeltme içinde bir sebep oluşturacaktır.¹² Temyiz yeri temyiz başvurusu ile ilgili aşağıdaki şekillerde karar verebilir:

a. Onama Kararı

Temyiz incelemesi sonucunda temyiz edilen karar bütün yönleri ile İYUK 49/1'deki şartlara uygun olması halinde Danıştay'ca onaylanır. Danıştay dava daireleri ve idari veya vergi dava daireleri genel kurullarının temyiz yeri olarak verdikleri onama kararlarına karşı karar düzeltme yoluna başvurulabilir.¹³

b. Düzeltilerek Onama Kararı

İYUK md. 49/2'de "Temyiz incelemesi sonunda karardaki maddi yanlışlıkların düzeltilmesi mümkün ise kararın düzeltilerek onanmasına karar verilir." hükmü yer almaktadır. Kararda tespit edilen sakatlık sadece maddi yanlışlık ise (rakam hatası) temyiz yeri kararı bozup mahkemeye göndermez, yanlışlığı düzelterek onama kararı verir.¹⁴ Burada uyuşmazlığın sadece hukuki noktalara ilişkin olması veya maddi vakıalar hakkındaki bilginin yeterli

¹² ÇAĞLAYAN Ramazan, *İdari Yargıda Kanun Yolları*, s.95

¹³ GÖZÜBÜYÜK şeref, *Yönetmel Yargı*, Turhan Kitapevi, Ankara, 2003, s.520

¹⁴ ÇAĞLAYAN Ramazan, *İdari Yargıda Kanun Yolları*, s.96

olması durumunda, Danıştay maddi yanlışlıkları düzelterek onama kararı verebilir.¹⁵

c. Kısmen Bozma Kısmen Onama Kararı

İYUK md. 49/5 "kararların kısmen onaylanması ve kısmen bozulması hallerinde kesinleşen kısım Danıştay kararında belirtilir." hükmüne amirdir. İlk derece mahkemesinin kararında çeşitli uyuşmazlıklar çözümlenebilir. Uyuşmazlıkla ilgili verilen kararlardan bazılarının hukuk ve usule uygun olduğuna, bazılarının ise uygun olmadığına karar verebilir. Danıştay onanan kısmı kararında belirtir, bozulan kısmı geri gönderir.

d. Bozma Kararı

Karar temyiz yerince, İYUK md.40/1'deki sebeplerden birinin varlığı halinde bozulur. Bozma kararı, hukuk ve usule aykırılıklar, diğer eksiklikler, yanlışlıklar belirtilerek dosya ile birlikte ilk derece mahkemesine geri gönderilir. İlk derece mahkemesi bozma kararında belirtilenlere göre gönderilen dosyayı öncelikle inceler.¹⁶

¹⁵ GÖZÜBÜYÜK Şeref, TAN Turgut, *İdare Hukuku Cilt:2 İdari Yargılama Hukuku*, Ankara, 2003, s.1058

¹⁶ GÖZÜBÜYÜK Şeref, TAN Turgut, *a.g.e.*, s.1057

2. TEMYİZİN SONUÇLARI

A. Temyiz Kararı Üzerine İlk Derece Mahkemesince Yapılacak İşlem

Danıştay'ın temyiz incelemesi sonucu aldığı karar ve dosya, kararı veren ilk derece mahkemesine gönderilir. Temyiz incelemesi esnasında Danıştay'ın verdiği ara kararların gereği ise Danıştay'ca yerine getirilir. İlk derece mahkemesi Danıştay'ın gönderdiği temyiz kararını yedi gün içinde taraflara tebliğ eder. Tebliğden sonra taraflar Danıştay'ın bozma kararına karşı 15 gün içinde karar düzeltme yoluna başvurabilir bu durumda dosya tekrar Danıştay'a gönderilir.

Mahkeme bozma sınırlarını dikkate alarak dosyayı öncelikle inceler ve yeniden karar verir. 521 sayılı Danıştay Kanununun yürürlükte olduğu dönemde ilk derecedeki yönetsel yargı yerlerinin Danıştay tarafından verilen temyiz kararlarına uyma zorunluluğu vardı. 2577 sayılı İdari Yargılama Usul Kanunu'nda ise bu konuda yapılan değişiklikle Danıştay'ın verdiği bozma kararına karşı ilk derece mahkemelerine direnme olanağı da İYUK. md. 49/4 ile tanınmıştır.¹⁷

İlk derece mahkemesi, Danıştay'ın bozma kararı verdiği ve gönderdiği dosyayı inceleme sonunda, iki türlü karar verebilir. Bozma kararına uyarak, yeni bir karar verir veya önceki kararda ısrar eder. Bunların dışında karar veremez.

Danıştay 3. Dairesi bir kararında; "....2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 49. maddesinde yapılmış olan düzenleme karşısında temyiz merci tarafından bağlayıcı nitelikli olarak verilen ve kesinleşen bozma kararı üzerine ilk derece mahkemelerinin ya bozma kararına uyarak karar vermeleri, ya da eski kararlarında ısrar etmeleri dışında karar verebilmeleri olanaklı bulunmamaktadır.

¹⁷ GÖZÜBÜYÜK Şeref, *Yönetsel Yargı*, s.513

Bu durumda mahkemece dairemizin bağlayıcı nitelikteki bozma kararına uyarak karar verilmesi ya da bozma kararına uyulmayarak ilk kararda ısrar edilmesi gerekirken bir başka gerekçe ile tarhiyatın kaldırılması yolunda verilen kararda yasal isabet görülmemiştir.”¹⁸ hükmünü vermiştir.

a. İlk Derece Mahkemesinin Bozma Kararına Uyması

Medeni usulde mahkemenin bozma kararına uyması, bozma karında gösterilen bütün esasları doğru kabul etmesi ve o esaslar uyarınca işlem yaparak karar vermesi demektir. Uymada ilk derece mahkemesi ya açıkça uyma kararı verir ya da bozma uyarınca işlem yaparak karar verir. Mahkeme bozma kararında gösterilen hukuki esaslar çerçevesinde karar vermek durumundadır. Eğer karar usule dayalı bir sebepten dolayı bozulmuşsa ilk derece mahkemesinin bağlılığı sadece usul kuralı yönündendir. Dolayısıyla esas hakkında verilen hükümde ortadan kalkar. Çünkü burada usule aykırılık esasa etkili olan bir usulü eksikliktir.¹⁹

İdari yargılama usulündede bozma kararına uymaya karar veren ilk derece mahkemesi bozma kararındaki esaslar doğrultusunda tahkikat ve yargılama işlemi yapar. İlk derece mahkemesinin kararının usulen bozulması durumunda, usul hükümlerine uygun olarak mahkeme yeniden karar verir. İlk derece mahkemesinin kararın kısmen bozulması durumunda ise mahkeme bozulan kısım ile ilgili yargılama yaparak karar verir. Mahkemenin verdiği bu karar yeni bir karar olduğundan taraflar, bu kararında temyizini isteyebilir. Temyiz yeri, bozma kararını veren temyiz mahkemesidir. Bu aşamada genel bir temyiz incelemesi yapılmaz, ilk derece mahkemesinin kararında bozma nedenlerine uygun davranıp davranmadığını inceler, uygun davranılmış ise kararı onaylar, uyulmamış ise kararı bozar.²⁰

¹⁸ T:19.10.1999, E:1998/3495, R: 1999/3400, Nakleden: ÇAĞLAYAN Ramazan, *İdari Yargıda Kanun Yolları*, s.97

¹⁹ ÜSTÜNDAĞ Saim, a.g.e., s.880

²⁰ ÇAĞLAYAN Ramazan, *İdari Yargıda Kanun Yolları*, s.97

b. İlk Derece Mahkemesinin Israr Kararı

Israr kararı, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu ile idari yargı sistemimize girmiştir. Sadece temyizen incelenen kararlara karşı ısrar kararı verilebilir. İYUK madde 49/6 gereği Danıştay'ın ilk derece mahkemesi olarak verdiği kararın temyizen idari veya vergi dava daireleri genel kurulunca incelenmesi sonucu verilen karara karşı Danıştay dairesinin direnme ya da ısrar hakkı mevcut değildir.

İdari veya vergi mahkemesi temyizen inceleme sonucu verilen bozma kararına uymayabilir ve eski kararında ısrar edebilir. Israr kararında temyiz doğrultusunda incelemeler yapılmış ve karara yeni ilaveler yapılmışsa bu karar ısrar kararı olarak nitelendirilemez. İlk derece mahkemesinin kararının ısrar olarak nitelendirilebilmesi için ilk kararın mahkemece aynen kabulü ya da eski kararda ısrar edildiğinin belirtilmesi zorunludur.²¹ İlk derece mahkemesi ısrar kararı verirken ilk karardaki hukuki sebebe dayanmalıdır. Temyiz mercince bozulan kararının gerekçesini değiştiremez, bununla birlikte yeni gerekçelerle kararını kuvvetlendirebilir.²² Danıştay Vergi Daireleri Genel Kurulu;

".....Danıştay 3. Dairesince: davacının faiz karşılığı borç para verdiği iddia olunan bazı kişilerle arasında ticari ilişki bulunduğu kanaati oluştuğu ve inceleme elamanına faiz ödemediklerini ifade eden şahısların ifadeleri dikkate alınmaksızın, bu kişiler içinde faiz hesaplanarak matrah tespitinde hukuka uygunluk görülmediği gerekçesiyle bozulmuştur. Bozma kararından sonra verilen kararda ise borç alan şahısların ifadeleriyle yükümlünün bu ifadeler karşısındaki iddiaları tek, tek irdelenmiş ve aralarındaki ilişkilerin ticari olmadığı sonucuna varılmış, borç aldığı halde faiz ödemediğini ifade eden şahsın beyanı gerçeğe aykırı bulunmuş ancak faiz gelirininde elde edildiği dönemin borç verilen tarih değil faizin ödendiği tarih olduğunun kabulüyle ihtilafli dönemde ödenmediği ifade edilen faiz matrahtan düşülerek verilen

²¹ COŞKUN Sabri, KARYAĞDI Müjgan, a.g.e., s.546

²² ODYAKMAZ Zehra, *Türk İdari Yargılama Usulünde Kararlara Karşı Başvuru Yolları*, Alfa Basım Yayın Dağıtım, İstanbul, 1993, s.87

kararda ikrazatçılık faaliyetiyle ilgili olarak davanın reddi yolundaki hüküm fıkrasında ısrar edildiğinin belirtildiği saptanmıştır.

Bozma kararından sonra verilen bu karar 2577 sayılı Yasanın 49. maddesinde belirtilen ısrar kararı niteliği taşımamaktadır.

Kurulumuz, vergi mahkemesince verilen ısrar kararlarını temyizen incelemekle görevli olup, temyiz istemine konu yapılan karar ısrar kararı niteliğinde bulunmadığı ve tarafların temyiz isteminin Danıştay'ın 3. Dairesi'nce incelenerek sonuçlandırılması gerektiğinden davanın Danıştay 3. Daire Başkanlığı'na gönderilmesineoy çokluğu ile karar" vermiştir."²³

İsrar kararları temyiz talebi varsa incelenebilir. Mahkeme kendiliğinden dosyayı gönderemez. Bu durumda dava ilk bozma kararını veren temyiz dairesince değil, konuya göre idari veya vergi dava daireleri genel kurulu tarafından incelenir.²⁴ İsrar kararının temyiz incelemesinde genel kurul ilk temyiz incelemesini yapan Danıştay dairesinin veya mahkemenin ısrar kararındaki gerekçelerle bağlı değildir. Aynı gerekçe veya farklı gerekçelerle ısrar kararını onaylayabilir ya da bozabilir. İYUK md. 49/4 gereği İdari veya Vergi Dava daireleri Genel Kurulunun kararına uymak zorunludur.²⁵

Temyiz incelemesinde kararın bir kısmı bozulup diğer kısmında bozma ile ilgili herhangi bir yargı mevcut olmayabilir. Temyiz konusu bir kararın duruşma yapılmaması, savunmanın göz önüne alınmaması gibi bir nedenden bozulması ve bu yapılırken esas hakkında ise bir yargıda bulunulmaması halinde, ilk derece mahkemesi bozma hükümlerine uyarak verdiği kararda esas hakkında da karar verebilir ve bu önceki karara aykırı da olabilir. Bozma sonrasında ilk derece mahkemesinin bozma hükümlerine uygun olarak verdiği kararların temyizi nedeniyle temyiz merciinde yapılan incelemede verilen kararların niteliği ile ilgili tartışmalar mevcuttur.

²³ T:20.11.1998, E 1998/117 K 1998/348, *Danıştay Dergisi*, Yıl:29, Sayı:100, s.137

²⁴ KARAVELİOĞLU Celal, *İdari Yargılama Usulü Kanunu Cilt:II*, 5. Baskı, 2001, s.1634

²⁵ ÇAĞLAYAN Ramazan, *İdari Yargıda Kanun Yolları*, s.98

Bozma kararına uyularak verilen kararın temyiz incelenmesinde onanması durumunda sorun yoktur. Ancak usul yönünden bozulmuş bir karar hakkında bozma gerekleri yerine getirilerek verilen yeni kararın temyiz incelenmesinde yeni kararın esası hakkında karar verilip verilmeyeceği halinde sorun ortaya çıkmaktadır. Bozma kararına uyma ile ilgili kararın temyiz incelenmesi halinde esasla ilgili temyiz mercinin bir karar vermesinde sakıncanın olmaması gerekir.²⁶

İdari yargı sisteminde olmayıp bir özel hukuk konusu olan kazanılmış hak kavramının idari yargı sisteminde uygulanabileceği ile ilgili fikirler mevcuttur. Bu fikirden hareketle mahkemenin bozma kararına uyarak verdiği kararın yeniden temyizen incelenmesinde temyiz yerinin, ilk derece mahkemesinin kararını bozma sebeplerine uyulup uyulmadığı yönünden incelenmesi, usulü kazanılmış hak ilkeleri uyarınca bu sınırlar dışında bir inceleme yapmaması gerekir.²⁷ Medeni usul hukukunda "mahkemenin bozma kararına uyması ile bozma kararı lehine olan taraf yararına bir usulü müktesep hak (usule ilişkin kazanılmış hak) doğmuştur." Bu durum HUMK.'da düzenlenmemekle beraber Yargıtay içtihatları ile kabul edilmiştir. ".....Mahkemenin bozma kararına uyması ile meydana gelen bozma gereğince muamele yapma ve hüküm verme durumu taraflardan biri lehine ve diğeri aleyhine hüküm verme neticesini doğuracak bir durumdur ve buna usulü müktesep hak yahut usule ait müktesep hak denilmektedir. Gerçekten mahkemenin doğru bularak uyduğu veyahut kanun gereğince uymak zorunda olduğu bozma kararı ile dava usul ve kanuna uygun bir çığıra sokulmuş demektir. Buna aykırı karar verilmesi usul ve kanuna uygunluktan uzaklaştırılması manasına gelirken böyle bir netice asla kabul edilemez" denilerek usulü müktesep hak Yargıtay'ın 09.05.1960 gün ve 21/9 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararı (RG. 28.06.1960, sayı 10537) ile tespit edilmiştir.²⁸ İdari yargı sisteminde ise onama yapılarak kesinleşen kararların temyiz yeri

²⁶ COŞKUN Sabri, KARYAĞDI Müjgan, a.g.e., s.548

²⁷ COŞKUN Sabri, KARYAĞDI Müjgan, a.g.e., s.549

²⁸ KURU Baki, ARSLAN Ramazan, YILMAZ Ejder, *Medeni Usul Hukuku*, Yetkin Yay., Ankara, 1991, s.582,583

tarafından incelenmesinde yargı yerinin kısıtlanamayacağı aykırı görüşte olanlar tarafından savunulmaktadır. Bu tartışmaya açıklık getirilmesi için verilecek aşağıdaki dava usulü müktesep hakkın idari yargı sistemindeki uygulamasına bir örnek teşkil edecektir.

“Olayda davacının hükümler uyarınca genel müdürler için öngörülen makam tazminatından yararlandırılması istemi ile yaptığı başvurunun zımnen reddine, ilişkin işlemin iptali ile özlük haklarının ödenmesine karar verilmesi istemi ile açtığı dava sonucunda Ankara 7. İdare Mahkemesi’nce, Danıştay 12. Dairesi’nin 10.10.1998 günlü E: 1995/7905, K: 1998/2464 sayılı bozma kararına uyulmayarak, mahkemenin dava konusu işlemin iptali, bu işlem sonucu yoksun kalınan parasal tutarın davacıya ödenmesi yolunda verilen ilk kararında ısrar etmesine ilişkin bulunan 26.03.1999 günlü E:1999/290, K:1999/186 sayılı kararı temyizen incelenerek bozulması, davalı idarelerden Milli Eğitim Bakanlığı tarafından istenilmiştir.

Israr kararını inceleyen Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulunca, Milli Eğitim Bakanlığı’nda Yüksek Eğitim Genel Müdürü olarak görev yapmakta iken 1984 yılında bakanlık müşavirliğine atanmış olan davacı.....hüküm uyarınca makam tazminatının kendisine verilmesi istemiyle yaptığı başvurunun reddine ilişkin işlemin iptali ve anılan tazminatın ödenmesine karar verilmesi istemiyle dava açmış olduğu,

Ankara 7. İdare Mahkemesi’ninsayılı kararıyla; davacının makam tazminatından yararlandırılmasında hukuka aykırılık bulunmadığı gerekçesiyle davayı reddetmiş bulunduğu,

Anılan kararın temyiz incelemesi sonucunda Danıştay 5. Dairesi’ninsayılı kararıyla işin esası incelenerek davacının makam tazminatından yararlandırılması gerektiği gerekçesiyle bozulduğu;

Ankara 7. İdare Mahkemesi sayılı kararıyla anılan bozma kararına uyararak, dava konusu işlemin iptaline parasal hakların davacıya ödenmesine hükmetmiş ise de, anılan kararını davalı idarenin

temyiz başvurusu üzerine, Danıştay Başkanlık Kurulu'nun sayılı kararı ile bu tür uyuşmazlıkların görüm ve çözümü ile yetkili kılınan Danıştay 12. Dairesi'nin sayılı kararlar; yine işin esası incelenmek sureti ile davacının makam tazminatından yararlanamayacağı gerekçesi ile bozulmuş olduğu;

Ankara 7. İdare Mahkemesi'nin parasal hakların davacıya ödenmesine ilişkin kararında ısrar etmiş bulunduğu

İdari Yargılama Usulü Kanununda usulü kazanılmış hak ile ilgili açık bir hüküm olmamakla beraber, İdare Mahkemesince Danıştay'ın ilgili dairesinin temyiz incelemesi sonucunda vermiş olduğu bozma kararına uyulmak suretiyle verilen kararın, Dairesince yeniden temyizden incelenmesi aşamasında yapılacak inceleme, mahkeme kararının bozma kararına uygun olup olmadığı, bir başka anlatımla, bozma kararının gereklerinin yerine getirilip getirilmediği, kararın bozma kararı doğrultusunda olup olmadığı konusuyla sınırlı olmak durumunda bulunduğu

Bu durumda Ankara 7. İdare Mahkemesince, Danıştay 5. Dairesi'nin sayılı bozma kararına uyulmak sureti ile verilen sayılı kararın yeniden bozulmasına ilişkin olarak verilen Danıştay 12. Dairesi'nin sayılı kararı; usulü kazanılmış hak ilkesi ile sağlanmaya çalışılan amaca aykırı olması nedeni ile usule uygun bulunmadığından anılan karar uyulmayarak mahkemece verilen ısrar kararında hukuka aykırılık görülmediği²⁹ belirtilmiştir.

²⁹COŞKUN Sabri, KARYAĞDI Müjgan, a.g.e., s.550,551

3. TEMYİZ YARGILAMASINDA YÜRÜTMENİN DURDURULMASI

İdari yargıda yürütmenin durdurulması kararı; bir idari işlem ile ilgili olarak hukuka aykırı olduğu iddiası ile iptal davası açılması halinde yetkili yargı yerinin "Kanunilik Karinesini" geçici bir süre askıya alması, durdurmasıdır. İşlemin açık bir şekilde hukuka aykırı olması ve uygulanması ile telafisi güç veya imkansız zararların ortaya çıkması ihtimalinin yargı yeri tarafından anlaşılması halinde yürütmenin durdurulması kararı verilebilir. Yukarıda açıklanan yürütmenin durdurulması ile ilgili tanımlama idari işlemlerin yargı yerleri tarafından yürütülmesinin durdurulması halinde geçerlidir ve İYUK 27. md.'de hüküm altına alınmıştır.

Temyiz aşamasında yürütmenin durdurulması konusu ise İYUK 52. maddede "Temyiz veya itiraz yolunda başvurulmuş olması, hakim, mahkeme veya Danıştay kararlarının yürütülmesini durduramaz" şeklinde düzenlenmiştir.

Temyiz incelemesi yapan yer güvence karşılığı (İYUK.md.52) mahkeme kararının yürütülmesinin durdurulmasına karar verebilir. Buna karşılık idareden ve adli yardımdan yararlananlardan güvence istenmez.

Yetkili merciinin temyize konu kararın yürütülmesinin durdurulması kararını verebilmesi için "temyize konu mahkeme veya daire kararının esastan incelenmesinde bozulma ihtimalinin yüksek olması ve yargı yeri kararının uygulanmasının ilgili taraf için giderilmesi güç veya imkansız bir zarar meydana getirmesi şartının gerçekleşmiş olması gerekir. Ayrıca İYUK 27. maddeye göre verilen yürütmenin durdurulması kararları doksan günlük geçerlilik süresine sahip olmalarına karşın İYUK 52.maddeye göre verilen yürütmenin durdurulması kararında herhangi bir süre sınırlaması uygulamada kullanılmamakta, yürütmenin durdurulması temyizın esası hakkında karar verilinceye kadar geçerli olmaktadır.³⁰ Temyiz sürecindeki yürütmenin durdurulması istemi İYUK md. 48/5'de düzenlenmiştir. Buna göre yürütmenin

³⁰ KARAVELİOĞLU Celal, *Cilt:II*, s.1654

durdurulması istemini içeren dilekçe karşı tarafa tebliğ edilmeden dosya ile birlikte yürütmenin durdurulması hakkında karar verilmek üzere ilk derece yargı yeri tarafından temyiz yerine gönderilir. Temyiz yeri işlem hakkında karar verdikten sonra temyiz dilekçesinin karşı tarafa tebliği ve dosyanın tamamlanmasında daire veya kurulca yapılır.³¹

2577 sayılı Kanunun 52. maddesinin ilk şeklinde davanın reddi halinde dava konusu yapılan işlemin yürütülmesinin durdurulmasının temyiz mercinden istenebilmesi için bir hüküm bulunmamaktaydı. 52. maddesinin 1. fıkrasına 1990 yılında 3622 sayılı Kanunla eklenen düzenleme ile davanın reddi durumunda davacı tarafından kanun yoluna başvurulursa dava konusu işlemin yürütülmesinin durdurulmasının istenebilmesine olanak tanınmıştır. Burada özellik arz eden nokta ise davanın kabulü durumunda idarenin lehine yürütmenin durdurulması için herhangi bir şart öngörülmemişken davanın reddi durumunda yürütmenin durdurulması kararının alınması 2577 sayılı İYUK'nun 27. maddesindeki şartların varlığına bağlanmıştır. Aradaki farklılık düşünüldüğünde ilk derece mahkemesi tarafından verilen davanın reddi veya kabulü ile ilgili konularda yürütmenin durdurulması işleminin farklı şartlara bağlanması adil bir düzenleme olarak gözükmemektedir. Davanın kısmen veya tamamen kabulü halinde İYUK 52. maddede sadece teminat ve dilekçede bu konunun talep edilmesi şartı aranmış bunun yanında İYUK madde 27/2'de aranan iki şarttan yalnız birisinin var olma olasılığı yürütmenin durdurulmasına karar vermek için yeterli sayılmaktadır. Davanın kısmen reddi veya tamamen reddi durumunda ise İYUK 27. maddede belirtilen idari işlemin açıkça hukuka aykırı olması ve idari işlemin uygulanması halinde telafisi güç veya imkansız zararların ortaya çıkma halinin birlikte bulunması gereklidir. Temyiz merci ancak bu durumda yürütmenin durdurulmasına karar vermekte buna ek olarak teminat istemeyebilmektedir.³² Temyiz merciine yapılan yürütmenin durdurulması başvurusu reddedilmiş olsa bile ilk derece

³¹ GÖZÜBÜYÜK Şeref, DİNÇER Güven, a.g.e., s.649

³² BÜYÜKYAKA Cüneyt, "İdari Yargılama Usul Hukukunda Temyiz Aşamasındaki Yürütmenin Durdurulması Kararının Özelliği", İstanbul Barosu Dergisi, Cilt:78, Sayı:2004/1, Ufuk Matbaacılık, İstanbul, 2004, s.121-123

mahkemesinin kararının temyiz merci tarafından bozulması durumunda İYUK. md. 52/4 gereği kararın yürütülmesinde kendiliğinden duracaktır.

İlk derece mahkemesinin verdiği yürütmenin durdurulması kararına karşı, taraflara İYUK 27. madde ile tanınan itiraz hakkı, yürütmenin durdurulması kararının temyiz aşamasında verilmesi durumunda taraflara tanınmamıştır. Temyiz aşamasında verilen yürütmenin durdurulması kararlarına karşı yapılan itiraz başvurusu Danıştay İdari veya Vergi Dava Daireleri Genel Kurullarınca incelenmeksizin reddedilmektedir.³³

³³ ÇOŞGUN Sabri,KARYAĞDI Müjgan, a.g.e., s.529

4. KANUN YARARINA TEMYİZ

Kesin olan bölge idare mahkemesi kararıyla, idare ve vergi mahkemelerince ve Danıştay dairelerince verilen, fakat temyiz yoluna gidilmemesi sonucu kesinlik kazanan kararlar eğer yürürlükteki hukuka aykırı bir durum içeriyorlarsa hakkında özel bir temyiz incelemesi yapılabilir. ³⁴ İYUK 51. madde bu temyiz incelmelerini "Kanun Yararına Bozma" başlığı altında düzenlemiştir.

Kanun yararına bozma nedeni olarak yalnızca yürürlükteki hukuka aykırılık halleri sayılmıştır. Yürürlükteki hukuk kuralları ise öncelikle normlar hiyerarşisindeki sıralamanın dikkate alınması demektir. Bu sıralamada birinci sırayı Anayasa alır. Kişiler ve devlet organları yetkilerini tümüyle Anayasadan alırlar. İkinci sırada ise Anayasaya aykırı olmaması gereken kanun yer alır. Hiyerarşide üçüncü sırayı ise tüzükler, bunların altında ise yönetmelikler bulunmaktadır. Kanunlarla eş değerde olan kanun hükmünde kararnamelelerde bu hiyerarşide kanunlarla aynı sırada bulunmaktadır. Bu sıralamanın devamında ise düzenleyici işlemler (adsız düzenleyici işlemler), örf ve adet, içtihatlar yer almaktadır.³⁵

Mahkemelerin veya Danıştay dairelerinin gördükleri davalarda maddi hukuk kuralını yanlış uygulamaları, görev ve yetki dışı bir işe bakmaları, usul hükümlerine uymamaları halinde verdikleri kesin yada kesinleşmiş olan kararlar kanun yararına bozma yoluyla dava edilebilirler.³⁶

Bölge idare mahkemesi kararları, ilk derece mahkemeleri ile Danıştay'ın ilk derece mahkemesi olarak baktığı, temyiz incelemesinden

³⁴ KARAVELİOĞLU Celal, *Cilt:II*, s.1645

³⁵ GİRİTLİ İsmet, BİLGİN Pertev, AKGÜNER Tayfun, *İdare Hukuku*, Der Yayınları, İstanbul, 2001, s.123,125

³⁶ KARAVELİOĞLU Celal, *Cilt:II*, s.1646

geçmeden kesinleşen kararlarla ilgili olarak kanun yararına temyiz başvurusunda bulunulabilir.

Bölge idare mahkemesinin itiraz üzerine verdiği kararlar kesin olup, bunlar hakkında Danıştay incelemesi yapılamaz. Dolayısıyla bu kararların hepsi hakkında temyiz yoluna başvurulabilir. İYUK md. 45/4 gereği dosyadaki bilgilerin yeterli görülmesi sebebiyle veya itirazın sadece hukuki noktalara inhisarı nedeniyle işin esası ile ilgili olarak bölge idare mahkemesinin verdiği kararlar ile gerekli araştırmayı bizzat yaparak verdiği kararlar arasında kanun yararına temyiz açısından bir farklılık yoktur.

Temyiz incelemesinin yapılamaması farklı şekillerde olabilir. Bunlar tarafların temyiz başvurusunda bulunamaması, süre geçtikten sonra başvurularak temyiz talebinin süreden reddi veya temyiz incelemesinden geçmeden kararın kesinleşmesidir. Kanun yararına bozmanın amacı, davanın esastan temyiz incelemesinden geçmemiş olmasıdır.³⁷

Danıştay Başsavcısı veya vekili, ilgili bakanlığın istemi üzerine veya kendiliğinden hukuk düzenine aykırı kararlara karşı kanun yararına temyiz yoluna başvurulabilir. Kesinleşmiş bir hükmün kanun yararına bozulabilmesi için kararın hukuka aykırı bir sonuç doğurması zorunludur. Şekil açısından yapılmış olan sakatlıklar sonucu etkileyebilecek özelliğe sahip değilse hüküm kanun yararına bozulmaz.³⁸ Başsavcının ilgili bakanlığın istemi üzerine kanun yararına temyiz yoluna başvurmada zorunlu olduğu öğretide kural olarak belirtilmişse, usulü sebeplere veya konuyla ilgili daha önce Danıştay tarafından verilmiş kararlar nedeniyle Danıştay Başsavcısının kanun yararına temyizden imtina edebileceğide belirtilmektedir.³⁹

Kanun yararına başvuru süreci sınırlandırılmamıştır. Bu kural olmakla bereber öğretide kamusal yararın olması ve güncel olan bir uygulama için başvuru düşünülebilir. Güncelliği kalmayan eski konularla ilgili böyle bir

³⁷ ÇAĞLAYAN Ramazan, *İdari Yargıda Kanun Yolları*, s.101

³⁸ GÖZÜBÜYÜK Şeref, *Yönetmelik Yargı*, s.517

³⁹ ÇAĞLAYAN Ramazan, *İdari Yargıda Kanun Yolları*, s.102

uygulamaya gitmek kanun yararına temyizın düzenleniş amacına uygun değildir.⁴⁰ Danıştay Başsavcısı tarafından kanun yararına temyiz edilen kararın inceleneyeği yer ihtilafın olağan temyiz incelemesinde görevli olan Danıştay dairesi veya ilgili dava daireleri genel kuruludur.⁴¹

Kanun yararına temyiz başvurusu İYUK 48. maddedeki temyiz dilekçesindeki şekil esaslarına uygun olarak yapılır. Ancak bu dilekçe tarafların hukuki durumuna etki yapmayacağı için taraflara tebliğ edilmez.

Kanun yararına temyizın kısmen kabulü ile kısmen bozulmasıda mümkündür. Kanun yararına başvuru sonucunda bozma kararının verilmesi durumunda aşağıdaki sonuçlar ortaya çıkar;

Kanun yararına bozma hukuki bir denetleme olduğundan tarafların hukuki durumunda bir değişiklik meydana gelmez. Bozmaya konu olan kararın kesin hüküm niteliği devam eder. Bozmadaki amaç sonraki uygulamalara yn vermektir.

Kanun yararına bozma kararının verilmesi halinde ilk derece mahkemesinin dosya ile ilgili herhangi bir işlem yapması söz konusu değildir.

Yürütmenin durdurulması işlemi kanun yararına temyizde kullanılamaz. Çünkü bu temyiz isteminin, tarafların hukuki durumuna bir etkisi yoktur. Ayrıca kanun yararına temyiz kararının sonucunda karar düzeltme veya yargılamanın yenilenmesi isteminde bulunulamaz.

Bozma kararının bir rneği ilgili bakanlığa gönderilir. Ayrıca bozma kararı Resmi Gazetede yayınlanır.

Danıştay 10. Dairesi bir kararında; "...Davacının belediye başkanlığı yaptıktan sonra birinci derecenin dördüncü kademesinden Emekli Sandığından emekli olması nedeniyle gereğince hususi damgalı

⁴⁰ GÖZÜBÜYÜK şeref, DİNÇER Güven, a.g.e., s.644

⁴¹ KARAVELİOğLU Celal, *Cilt:II*, s.1646

pasaport verilmesi istemi ile yaptığı başvurunun reddine ilişkin işlemin iptali istemi ile açılan dava sonucunda idare mahkemesince dava konusu işlemin iptaline karar verilmiştir. Danıştay Başkanlığınca idare mahkemesinin 27.11.2000 tarih.....sayılı temyiz edilmeyerek kesinleşen bu kararı, 5682 sayılı Yasanın 14/A maddesine göre; bir, iki ve üçüncü dereceli kadrolarda görev yapanlara hususi damgalı pasaport verileceği, hususi damgalı pasaport verilmesinde emekli aylık derecesinin dikkate alınmayacağı ve davacının bir, iki ve üçüncü dereceli kadrolarda görev yapmadan emekliye ayrıldığı iddiaları ile 2577 sayılı Yasanın 51. maddesi uyarınca temyizen kanun yararına bozulması istenmektedir.

.....Diğer kamu görevlileri kapsamında değerlendirilip hususi damgalı pasaport verilmesi gerekirken aksi yönde tesis edilen dava konusu işlemde mevzuata uyarlık bulunmadığından idare mahkemesince işlemin iptali yolunda verilen karar sonuç itibari ile hukuka uygundur.

Açıklanan nedenlerle Danıştay Başsavcılığınca yürürlükteki hukuka aykırı bir sonucu ifade etmeyen idare mahkemesinin sayılı kararının kanun yararına temyiz isteminin reddine.”⁴² karar vermiştir.

⁴²T:20.11.2001, E:2001/4699, K:2001/3985, Nakleden: BAL Yakup, KARABULUT Mustafa, ŞAHİN Yahya, a.g.e., s.882,883

SONUÇ

Toplulukların devamlılığı ve gelişimi oluşturdıkları sistemin üyelerine sağladığı güven ve adalet duygusunun sürekliliği ile doğru orantılıdır. Bireyin içinde yaşadığı toplumda haklarının, yine toplumun iradesine dayanan ve kendisinin de bir parçasını oluşturduğu güç tarafından korunacağına, kaybettiği hakkın tekrar kendisine verileceğine olan inancı bireyi içinde yaşadığı topluma ve onun kurallarına bağlı tutar. Bu açıdan ele alındığında kurulu olan hukuk sistemi, belirtilen amacı gerçekleştirebileceği ölçüde kendisinden bekleneni yerine getirmiş sayılacaktır. Hukuk mekanizmasının bu görevi yerine getirirken uyguladığı çözüm ilkeleri toplumun iradesi ile belirlenmiş olan yazılı normlar ile toplum vicdanında yaşayan kurallardır.

Bu genel çerçeveye içinde Anayasada görev ve yetki olarak tanımlanan gücün toplum yaşamını düzenlemek amacıyla yaptığı işlem ve eylemlere maruz kalan bireyin ya da vatandaşın idare denilen düzenleyici güç ile arasında bir uyumsuzluk ortaya çıkacaktır. Fransız İhtilâli ile ortaya çıkan ve devamında hızla gelişen, yönetenin veya yönetenlerin hukuka uygun hareket etmesi veya önceden belirlenmiş kurallara uyma yükümlülüğü olarak tanımlanan hukuk devleti ilkesi gereği bu uyumsuzluk yargı önünde giderilecektir. Burada taraflardan birisi birey veya vatandaş iken diğer taraf toplumun iradesinin bütününün bir bölümünü oluşturan yürütme ve alt teşkilatlanmasıdır. Tarihsel süreç içerisinde ise yürütmenin yönetsel faaliyet alanı genişlemiş ve genişlemeye devam etmekte ve her alanda birey ve devlet karşı karşıya gelebilmektedir.

Devletin, yükümlülüğü yerine getirirken ayrıcalıklı bir güce sahip olması, kendisine verilen görevleri başarabilmesi için gerekli bir özelliktir. Bu özellik aynı zamanda bir uzmanlığı gerektirmekte ve bu alanda çalışacak olan yargı sisteminin ortaya çıkacak uyumsuzluklarda birey yararı ile kamu yararı arasındaki dengeyi gözeterek ve aynı zamanda ülkede mevcut iç hukuk düzeninde aynılığı ve dolayısıyla güveni sağlayacak şekilde

alışmasını ve içtihatları oluşturmasını gerekli kılacaktır. İdari yargı birey ile devlet arasındaki uyuşmazlıkların çözümünde mevcut usul kuralları çerçevesinde hareket ederek bir hükme varacaktır. Ortaya çıkan sonuçlar tarafların tatmin olmaması veya çıkan hükmün hukuksuz olduğunu düşünmeleri durumunda ise taraflar için ikinci bir imkan olarak kanun yolları devreye girmektedir. Bu da, hukuk devleti ilkesinin gereği olarak ortaya çıkan bir durumdur. Böylelikle taraflara haklarını ikinci bir kez arama yolu açılarak kişinin sisteme olan güveni artırılmış adalete olan inancı güçlendirilmiş olmaktadır.

Kanun yolları içindeki temyiz kanun yolu ile ise uyuşmazlık hakkında ilk çözümlemeyi yaparak karar veren mahkemelerin uyguladıkları usul ve kurallar temyiz yeri tarafından denetlenmekte ve böylelikle temelde yargı yerinin denetimi yapılarak yargı sistemi içinde bir kontrol sistemi oluşturulmaktadır. Temyiz sisteminde yapılan bu kontrol ülkemiz uygulamasında ilk derece mahkemesinin verdiği kararlarla ilgili olarak yeniden bir tetkikin dışında karar verilirken izlenen usulün ve uygulanan hukuk kurallarının eksiksiz olup olmadığı ve doğru olup olmadığı ile ilgilidir. Bu nedenle Fransa'daki idari yargı sisteminde mevcut olan istinaf mahkemelerinin yaptığı bir denetim şekli uygulanmamaktadır. Bu yapılanmanın yokluğu idari yargı sistemindeki temyiz mahkemelerinin iş yükünü arttırmaktadır. Uzmanlığın gerekli olduğu bu yargı düzeninde iş yükünün artması uyuşmazlıkların çözümünü de uzatmaktadır.

Temyiz kanun yolunun idari yargı sistemi içindeki diğer önemli etkisi ise ilk derece mahkemelerinin verdiği kararların denetlenmesi ve tetkiki yolu ile bu yargı düzeni içinde ayniyeti sağlamaktır. Uzmanlık gerektiren bir alanda uygulama birliğinin sağlanması veya sağlanmaya çalışılması önemli bir konudur. Ayrıca temyiz mercilerin uluslararası insan hakları belgelerinde geçen ve günden güne uygulama alanı genişleyen ilkeleri de bu denetleme sırasında yargı sistemi içine dahil etmekte böylece ilk derece mahkemelerine yol göstermektedir. Ölölülük ilkesinin idare hukukundaki uygulamalarda

AlHS'deki düzenlemeler gereği dikkate alınması gereken bir ilke olduğu ile ilgili Danıştay ve Askeri Yüksek İdare Mahkemesi kararları buna örnek olarak verilebilir.

Temyiz kurumuna bütün halinde bakıldığında, kendi içindeki sorunlarına rağmen belirli bir hızda ve kendi içinde çoğunlukla çelişkiye düşmeden işleyen, hukuk devleti ilkelerinin hayata geçirilmesinde, iç hukukumuza uygun şekilde ithaline olanak sağlayan işleme şekline sahip bir kanun yoludur. İş yükünün azaltılması idari yargı sistemindeki çalışma şartlarının düzenlenmesi uzmanlığın artırılması ve istinaf görevini üstlenecek bir yargı derecesinin teşkili halinde daha sağlıklı ve etkili şekilde yargı faaliyetini yerine getirecektir.

KAYNAKÇA

ADİL Musliheddin

Mukayeseli Hukuku İdare , Birinci Cilt, Güneş Matbaası, İstanbul, 1933

ANSAY Sabri Şakir,

Hukuk Tarihinde İslam Hukuku, İstiklal Matbaacılık ve Gazetecilik Koll.Ort.,
Ankara, 1953

ARAL Rüştü

Yüzyıl Boyunca Danıştay 1868-1968, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara,
1968

ALLEN Michael, THOMPSON Brian

Cases and Materials on Constitutional Administrative Law, London, 2001

AKTAŞ Ercan

İdari Yargılama Hukukunda Kanun Yolları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans
Tezi, İstanbul, 1996

BİLGE Necip, ÖNEN Ergun

Medeni Yargılama Hukuku Dersleri, Sevinç Matbaası, Ankara, 1978

BAL Yakup, KARABULUT Mustafa, ŞAHİN Yahya

İdari Yargılama Usulü İle İlgili Danıştay 10. Dairesinin Seçilmiş Kararları,
Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2003

BÜYÜKYAKA Cüneyt

"İdari Yargılama Usul Hukukunda Temyiz Aşamasındaki Yürütmenin
Durdurulması Kararının Özelliği", İstanbul Barosu Dergisi, Cilt:78,
Sayı:2004/1, İstanbul, 2004

ÇAĞLAYAN Ramazan

İdari Yargıda Kanun Yolları, Seçkin Yayınevi, Ankara,2002 (İdari Yargıda Kanun Yolları)

ÇAĞLAYAN Ramazan

İdari Yargı Kararlarının Sonuçları ve Uygulanması, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2001,

COŞKUN Sabri, KARYAĞDI Müjgan

İdari Yargılama Usulü Örnek İçtihatlar-Yorumlar, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2001,

DE SMİTH Stanley, BRAZIER Rodney

Constitutional and Administrative Law, Penguin Books, 1994

DOMANIÇ Hayri

Hukukta Kaziyyei Muhakeme ve Nisbi Kuvveti, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1964,

Danıştay Dergisi, Yıl:31, Sayı:103, Ankara, 2001, s.918

Danıştay Kararları Dergisi Yıl:1, Sayı:2, Ankara, 2003, s.347-348

Danıştay Dergisi, Yıl:29, Sayı:100, Ankara, 1999, s.301-303

Danıştay Dergisi, Yıl:30, Sayı:101, Ankara, 2000, s.578

Danıştay Dergisi, Yıl:31, Sayı:104, Ankara, 2001, s.253-254

Danıştay Kararlar Dergisi, Yıl:2, Sayı:3, Ankara, 2004, s.173

Danıştay Kararlar Dergisi, Yıl:1, Sayı:1, Ankara, 2003, s.140,142

EKİNCİ Ekrem Buğra

Tanzimat Sonrası Osmanlı Hukukunda Kanun Yolları, İstanbul Üniv. Sos. Bil. Enst. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 1996

EREM Faruk

Ceza Usulü Hukuku, Sevinç Matbaası, Ankara, 1978

EROĞLU Hamza

İdare Hukuku Dersleri, Genel Esaslar, İdari Teşkilat ve İdarenin Denetlenmesi, Sevinç Matbaası, Ankara, 1972

FEYZİOĞLU Metin

"Anglo-Sakson ve Anglo-Amerikan Hukuk Düzenlerinde Habeas Corpus Kurumu", AÜHFD., Cilt 44, Sayı 1-4, Ankara, 1995

GÖZÜBÜYÜK Şeref, DİNÇER Güven

İdari Yargılama Usulü, Kanun Açıklama İçtihat, Turhan Kitabevi, Ankara, 1996

GÖZÜBÜYÜK Şeref

Yönetmelik Yargı, 16. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2003

GÖZÜBÜYÜK Şeref, TAN Turgut

İdare Hukuku Cilt:2, İdari Yargılama Hukuku, Ankara, 2003

GÖZÜBÜYÜK Şeref

Yönetim Hukuku, 16. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2002

GÜNDAY Metin

İdare Hukuku, 6. Bası İmaj Yayıncılık, Ankara, 2002

GİRİTLİ İsmet, BİLGİN Pertev, AKGÜNER Tayfun

İdare Hukuku, Der Yayınları, İstanbul, 2001

KARABULUT Mustafa

"İngiltere'de İdarenin Yargısal Denetimi Üzerine Bir İnceleme", Danıştay Dergisi, Yıl:30, Sayı:102, 2002

KALABALIK Halil

İdari Yargılama Hukuku, Değişim Yayınları, İstanbul, 2003

KARAVELİOĞLU Celal

İdari Yargılama Usulü Kanunu, Cilt:1, 2001

KARAVELİOĞLU Celal

İdari Yargılama Usulü Kanunu, Cilt:2, 2001

KURU Baki, ARSLAN Ramazan, YILMAZ Ejder

Medeni Usul Hukuku, Yetkin Yay., Ankara, 1991

KUNTER Nurullah, YENİSEY Feridun

Ceza Muhakemesi Hukuku, Beta Yayınevi, İstanbul, 1998

LETOURNEUR M., BAUCHEOT J., MERIC J.

Danıştay ve Bölge İdare Mahkemeleri, (Çev.:Recep BAŞPINAR),
Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1973

MUMCU Ahmet

Hukuksal ve Siyasal Karar Organı Olarak Divan-ı Hümayun, Ankara, 1976

OKANDAN Recai Galip

Amme Hukukunda Tanzimat ve I.Meşrutiyet Devri, Kenan Matbaası, İstanbul, 1946

ORTAYLI İlber

İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı, Ankara, 1987

ONAR S.Sami

İdare Hukukunun Umumi Esasları, Cilt:1, İstanbul, 1966

ONAR S.Sami

İdare Hukukunun Umumi Esasları, Cilt 3, Akgün Matbaası, 3. Baskı, İstanbul, 1966

ODYAKMAZ Zehra

Türk İdari Yargılama Usulünde Kararlara Karşı Başvuru Yolları, Alfa Basım Yayın Dağıtım, İstanbul, 1993

ÖZTÜRK Bahri, ERDEM Mustafa R., ÖZBEK Özer

Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, Seçkin Yayınevi, Ankara, 1999

ÖZYÖRÜK Mukbil

İdari Yargı Dersleri, Ankara, 1969-1970 (Teksir)

ÖZAY İl Han

Yargısal Korunma, 3. Baskı Alfa Basım Yayın Dağıtım, İstanbul, 1999

ÖZAY İl Han

Günüşığında Yönetim, Alfa Basım Yayım, İstanbul, 2002

ÖZGÜLDÜR Serdar

"Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Kararları Işığında İdari İşlem-İdari Eylem Kavramları ve İdari İşlemin Yargısal Denetiminde Anayasal ve Yasal Sınırlar", AYİM Dergisi, Sayı:19, Kitap:1, Ankara, 2004

ÖZTÜRK Bahri, Erdem Mustafa R., ÖZBEK Veli Özer

Ceza Muhakemeleri Hukuku, Seçkin Yayınevi, Ankara, 1999

SİME Stuart

A Practical Approach to Civil Procedure, London, 1997

SİNGH Mahendra P.

German Administrative Law, Berlin, 1985

TÖNÜK Vecihi

Türkiye’de İdari Teşkilatın Tarihi Gelişimi ve Bugünkü Durumu, Ankara, 1945

TANÖR Bülent,

Osmanlı-Türk Anayasal Gelişmeleri, YKY. İstanbul, 2001

ÜÇOK Çoşkun, MUMCU Ahmet, BOZKURT Gülnihal,

Türk Hukuk Tarihi, Savaş Yayınevi, Ankara, 2002

ÜSTÜNDAĞ Saim

Medeni Yargılama Hukuku, 6. Baskı, Alfa Basım Yayın Dağıtım, İstanbul, 1996

www.guardian.com.,”Lords Vote:A Clash of Will”, Monday,8 March 2004

www.akader.org/khuka/2 98 Ekim/ATAY E.Ethem, “Fransada Adli İdari Yargı Ayrımı

www.iura.uni-sb./turkish/Rcaglayan, “İdari Yargıda Kesin Hüküm”,12.04.2004

[www.izmir barosu.org.tr./](http://www.izmir barosu.org.tr/)yargı reformu 2000, ÖZAY İl Han, “Davada Taraf Olmayan Kişileri Yakından Etkileyen Kararlar”, 12 Mayıs, 2004

[www.istanbul.edu.tr./](http://www.istanbul.edu.tr/)siyasal Zehreddin ASLAN, “Türk İdari Yargı Sisteminde Resen Araştırma İlkesi”, 12.04.2004

YURTCAN Erdener

Ceza Yargılaması Hukuku, 6. Baskı, Alfa Basım Yayın Dağıtım, İstanbul,
1996

METİNDE GEÇEN DANIŞTAY KARARLARI

- Danıştay 5. Dairesinin T.1.4.1993, E.93/1203, K.93/1433 sayılı kararı
- Danıştay 10. Dairesinin T.25.02.2003, E:2001/3023, K:2003/70 sayılı kararı
- Danıştay 5.Dairesinin T:19.04.1988, E:86/795, K:88/1315 sayılı kararı
- Danıştay 5. Dairesinin T: 11.03.1997, E:1996/2623, K:1997/571 sayılı kararı
- Danıştay 5.Dairesinin.,11.03.1988, E: 986/990,K: 988/1530 sayılı kararı
- Danıştay 10. Dairesinin T 23.09.1999, E:1997/3634, K:1998/4114 sayılı kararı
- Danıştay 7. Dairesinin T:6.10.1998, E:1997/4192, K:1998/3137 sayılı kararı
- Danıştay 7. Dairesinin T 14.10.1998, E:1997/5040, K:1998/3301 sayılı kararı
- Danıştay 7. Dairesinin T 11.02.1999, E:1997/4459, K:1999/496 sayılı kararı
- Danıştay 5. Dairesinin T:09.02.1999, E:1997/3704, K:1999/262 sayılı kararı
- Danıştay 8. Dairesinin T:21.12 1998, E:1996/2025, K:1998/4452 sayılı kararı
- Danıştay İDDK'nun 18.04.1992 gün ve E:92/310, K:92/159 sayılı kararı
- Danıştay 4. Dairesinin T:28.03.1999, E:1999/3396, K:2000/1172 sayılı kararı
- Danıştay 5. Dairesinin T:11.02.1987, E:1986/1534, K:1987/188 sayılı kararı
- Danıştay 5. Dairesinin T:03.03.1999, E: 1999/s 40, K: 1999/527 sayılı kararı
- Danıştay 7. Dairesinin T 24.03.1999, E:1999/653, K:1999/1305 sayılı kararı
- Danıştay 8. Dairesinin T: 27.0.1991, E: 1991 / 75, K: 1991 / 997 sayılı kararı
- Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulunun T:18.04.2003, E:2000/751, K:2000/277 sayılı kararı
- Danıştay 10. Dairesinin T:12.02.1997, E: 86/139, K: 86/246 sayılı kararı
- Danıştay 5. Dairesinin T: 10.03.1999 gün ve E:1999/322 sayılı kararı
- Danıştay 8.Dairesinin T:22.04.1999, E: 98/1895, K:99/2 sayılı kararı
- Danıştay 7. Dairesinin T:23.06.1998, E:1997/4436, K:1998/2421 sayılı kararı
- Danıştay Başkanlar Kurulunun T 27.05.2003, E:2003/13, K:2003/54 sayılı kararı
- Danıştay 10. Dairesinin T:14.06.2001, E:1999/14626, K:2001/2366 sayılı kararı
- Danıştay 10.Dairesinin T: 24.2.1997, E 1995/7175, K 1997/575 sayılı kararı
- Danıştay 10. Dairesinin T:16.4.1984, E:1984/24, K:1984/801 sayılı kararı
- Danıştay 5.Dairesinin T:22.09.1999, E:1999/3048, K: 1999/3585 sayılı kararı
- Danıştay 7.Dairesinin T:16.04.1986, E:1984/3381, K 986/1246 sayılı kararı
- Danıştay 12. Dairesinin T:12.10.1998, E 95/10108, K 98/2411 sayılı kararı

Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulunun T: 04.02.2000, E 99/1261, K 2000/168 sayılı kararı

Danıştay 5.Dairesinin T:15.9.2003, E:2003/1007, K: 2003/3360 sayılı kararı

Danıştay 6. Dairesinin T:21.11.1983, E:1985/589, K:1985/1378 sayılı kararı

Danıştay 7.Dairesinin T:21.10.1999, E:1999/868, K:1999/3416 sayılı kararı

Danıştay 3. Dairesinin T:04.11.1967, E: 1986/2852, K: 2987/247 sayılı kararı

Danıştay 10. Dairesinin T:13.11.2000, E: 1997/3212, K: 2000/5643 sayılı kararı

Danıştay 10. Dairesinin T: 09.10.2000, E:1998/5247, K:2000/4939 sayılı kararı

Danıştay 7. Dairesinin T:25.11.1999, E: 1998/1345, K :1999/3900 sayılı kararı

Danıştay 3. Dairesinin T:19.12.2002, E:2001/3496, K: 2002/4361 sayılı kararı

Danıştay 10. Dairesinin T:10.12.2000, E :1998/2346, K: 2000/6708 sayılı kararı

Danıştay 5. Dairesinin T:04.11.1987, E: 986/143, K: 1987/1468 sayılı kararı

Danıştay 10. Dairesinin T:07.12.2000 gün ve E :1998/2601 sayılı kararı

Danıştay 10. Dairesinin T:18.10.1995, E:1994/1367, K:1995/457 sayılı kararı

Danıştay 3. Dairesinin T:19.10.1999, E:1998/3495, K: 1999/3400 sayılı kararı

Danıştay Vergi Daireleri Genel Kurulunun T:20.11.1998, E 1998/117 K 1998/348 sayılı kararı

Danıştay 10. Dairesinin T:20.11.2001, E:2001/4699, K:2001/3985 sayılı kararı

ÖZET

Hukuk devleti ilkesinin gereği, yönetenlerin işlem ve eylemlerinde hukuk denetimine tabi olmalarıdır. Bu denetim bağımsız mahkemeler tarafından yerine getirilmektedir. Mahkemelerde verilen kararların ise yazılı normlara uygunluğunun denetimi ve bunun sonucunda bir uygulama ve anlayış birliğinin yerleştirilerek adalete güven duygusunun geliştirilmeside hukuk devletinin bir zorunluluğu olarak ortaya çıkmaktadır.

Ülkemizde mevcut idari yargı sistemide idare ile kişi arasındaki uyuşmazlıkları çözümlerken önceden belirlenmiş yazılı normlara uygun olarak hareket etmek zorundadır. Mahkemelerin uyuşmazlığın çözümünde uyguladığı kuralların usul ve esasa aykırı olması durumunda verdiği kararda hukuksal bir nitelik taşımayacak dolayısıyla hukuk devleti ilkesi tam olarak gerçekteşmeyecektir. Mahkeme kararlarının hukukukilik denetiminin yapıdığı temyiz kanun yolu ise böyle bir tehlikeyi ortadan kaldırmaktadır.

Temyiz kurumu incelenirken temyize konu kararlar, temyizde uygulanan usul kuralları, kararın temyiz edilmesinin nedenleri , temyiz yargılamasındaki esaslar ve verilen hüküm ile ilgili olarak ilk derece mahkemelerinin yapacakları işlemler değerlendirilmiştir.

ABSTRACT

The principle of rule of law requires the judicial review of acts and actions of public authorities. This review is carried out by impartial courts. Other requirements that can be derived from the principle of rule of law are that decisions of the courts should be in compliance with the written law and that those decisions are consistent with each other. Meeting this requirements would secure the trust of people to justice.

The system of administrative justice in our country should also act in line with the written law in analyzing disputes between an individual and the state. If the decisions delivered by the courts breached procedural or material law concerning the case, those decisions would be illegal and the aim to realise the rule of law principle would fail. Appeal against a decision of first instance court under which the legality of the decision is reviewed can prevent such a danger.

In this work, the subject of appeal, procedural rules that apply to appeal cases, the reasons to appeal against a decision, the substance of an appeal court decision as well as the procedure that must be followed by the first instance court upon the appeal court's decision are examined.